

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra primární a preprimární pedagogiky

Diplomová práce

Bc. Kamila Hudečková

EVVO v podmínkách současné mateřské školy

Olomouc 2021

Vedoucí práce: Mgr. Alena Srbená, Ph.D.

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma EVVO v podmínkách současné mateřské školy vypracovala samostatně za použití uvedených zdrojů a literatury.

V Olomouci dne 1. 7. 2021

.....

podpis

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych poděkovala vedoucí mé diplomové práce Mgr. Aleně Srbené, Ph.D. za trpělivost a cenné rady při psaní diplomové práce. Zároveň děkuji všem paní učitelkám oslovených mateřských škol za účast ve výzkumné části práce. Velké díky patří také mojí rodině za podporu během celého studia.

OBSAH

ÚVOD	6
I. TEORETICKÁ ČÁST	7
1. Předškolní vzdělávání, současná mateřská škola	7
1.1 Současná mateřská škola	7
1.2 Faktory ovlivňující výchovně-vzdělávací proces v mateřské škole	9
1.2.1. Dítě předškolního věku	9
1.2.2. Učitelka mateřské školy	12
1.2.3. Prostředí mateřské školy	14
1.2.4. Rodina	14
1.3 Strategické a kurikulární dokumenty v předškolním vzdělávání	15
2. Environmentální výchova, vzdělávání a osvěta	20
2.1 Základní terminologie v oblasti environmentální výchovy	20
2.2 Cíle environmentální výchovy	22
2.2.1 Cíle environmentální výchovy v mateřské škole	22
2.3 Legislativní zakotvení environmentální výchovy	23
2.4 Strategické a metodické dokumenty	25
3. Environmentální výchova, vzdělávání a osvěta v mateřské škole	28
3.1 Metody a formy environmentální výchovy	28
3.2 Didaktické prostředky environmentální výchovy	31
3.3 Didaktické zásady pro realizaci environmentální výchovy	32
3.4 Podpora realizace environmentální výchovy	34
3.5 Rizika realizace environmentální výchovy a jejich minimalizace	36
II. EMPIRICKÁ ČÁST	38
5. Představení výzkumné části	38
5.1 Design výzkumu	38
6. Pilotáž	43
7. Předvýzkum	46
8. Vlastní výzkum	47
8.1 Analýza a interpretace dat	52
9. Shrnutí výsledků, diskuze	72
ZÁVĚR	75
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	76
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	82
SEZNAM POUŽITÝCH TABULEK A GRAFŮ	83

SEZNAM PŘÍLOH.....	86
PŘÍLOHY.....	87
ANOTACE.....	114

ÚVOD

Diplomová práce je zaměřena na environmentální výchovu, vzdělávání a osvětu (zkráceně EVVO) a její zařazení v současné mateřské škole. Výběr tématu vychází z autorčina zájmu o environmentální výchovu a ochranu životního prostředí. Podnětem byla výzva k výchově dětí v kontaktu s přírodou „Zpátky na stromy“ od Emilie Strejčkové, ve které se zamýšlí nad trávením volného času současných dětí (převážně v interiérech – ve škole, v autě, u obrazovek, v nákupních centrech) a jejich odcizování přírodnímu prostředí. Smyslem výzvy je hledat cesty, jak dostat děti více do přírody, aby k ní získaly vztah a v pozdějších letech ji ochraňovaly. Zamyšlení nad tématem přinesla také publikace „Děti venku v přírodě: ohrožený druh?“ od Petra Daniše, ve které se zaměřuje na zdravotními dopady na děti, které ztratily kontakt s přírodou, nebo jej omezily na minimum. Následně vyvstala otázka, zda a jak praktikovat EVVO již v mateřské škole u dětí předškolního věku. Vztah k přírodě, který děti získají v dětství, je bude ovlivňovat i v dospělosti. Téma EVVO a obecně udržitelnosti považujeme za velmi aktuální. Z toho důvodu se v poslední době spousta lidí zaměřuje na ochranu životního prostředí, rozvíjí se snahy o zachování přírody pro další generace.

Cílem diplomové práce je zjistit začlenění EVVO do edukačního procesu v podmínkách současných mateřských škol. Diplomová práce je strukturována do dvou částí – teoretické a empirické. V teoretické části se autorka zaměřuje na shrnutí základních poznatků o současné mateřské škole a environmentální výchově. První kapitola pojednává o předškolním vzdělávání, faktorech ovlivňujících výchovně-vzdělávací proces v mateřské škole a strategických a kurikulárních dokumentech předškolního vzdělávání. Ve druhé kapitole jsou shrnuty teoretické poznatky týkající se EVVO, vymezena základní terminologie, cíle, legislativní zakotvení EVVO v České republice (dále jen ČR) a strategické a metodické dokumenty. Třetí kapitola se již konkrétně soustřeďuje na environmentální výchovu v mateřské škole, didaktiku EVVO (metody, formy, didaktické zásady), podporu její realizace a rizika s ní spojená.

Empirická část se zabývá začleněním EVVO do edukačního procesu v podmínkách současných mateřských škol ve městě a na vesnici. Hlavním cílem je zjistit a porovnat, jak je EVVO začleněna do edukačního procesu v podmínkách současných mateřských škol ve městě a na vesnici. Nejprve je představen design výzkumu. Další kapitola představuje pilotáž, která je provedena kvalitativní metodou rozhovoru. Následuje předvýzkum, ve kterém byly zjišťovány nedostatky při tvorbě hlavního výzkumného nástroje. Vlastní výzkum je uskutečněn kvantitativní metodou sběru dat nestandardizovaným polostrukturovaným dotazníkem. Diplomová práce je zakončena shrnutím výsledků výzkumu a diskusí nad nimi.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. Předškolní vzdělávání, současná mateřská škola

První kapitola je úvodem do problematiky předškolního vzdělávání. Seznámíme se s pojetím mateřské školy a její funkcí. Dále se zaměříme na klíčové faktory, které ovlivňují výchovně-vzdělávací proces, konkrétně na osobnost dítěte, osobnost a roli učitele mateřské školy, prostředí a roli rodiny ve výchovném procesu. K naplňování daného rámce je nezbytné vycházet ze strategických a kurikulárních dokumentů v předškolním vzdělávání, které budou zmíněny v poslední části kapitoly.

Termín předškolní vzdělávání je užíván pro výchovu, vzdělávání a péči o dítě předškolního věku v mateřské škole. Zahrnuje v sobě aspekty výchovné a vzdělávací. (RVP PV, 2018, s. 4) Opravilová (2016, s. 14) definuje předškolní vzdělávání jako *proces cíleného a organizovaného působení na dítě předškolního věku, které ho má rozvíjet, podporovat, motivovat a směřovat k získání tzv. kompetencí budoucího školáka.*

Hlavním úkolem předškolního vzdělávání je návaznost na rodinnou výchovu, její doplňování a další rozvíjení. V neposlední řadě zahrnuje zajištění dostatečného množství různorodých podnětů a pomůcek, které umožňují dítěti jeho všestranný rozvoj. (RVP PV, 2018, s. 6) Podle školského zákona *předškolní vzdělávání podporuje rozvoj osobnosti dítěte předškolního věku, podílí se na jeho zdravém citovém, rozumovém a tělesném vývoji a na osvojení si základních životních hodnot a mezilidských vztahů.* Předškolní vzdělávání utváří základní dispozice pro pokračování ve vzdělávání, přispívá k vyrovnání nerovnoměrností vývoje dětí před vstupem do základního vzdělávání a umožňuje speciálně pedagogickou péči dětem se speciálními vzdělávacími potřebami. (561/2004 Sb., §33)

1.1 Současná mateřská škola

Mateřskou školu (zkráceně MŠ) lze chápat jako školskou instituci, která zajišťuje předškolní vzdělávání a je legislativně zakotvena ve vzdělávací soustavě jako druh školy. (RVP PV, 2018, s. 7) Je určena dětem předškolního věku zpravidla ve věku 3-6 let.

Průcha (2016, s. 121-122) uvádí, jak vypadá současná struktura institucí pro předškolní vzdělávání. Zřizovatelem veřejných mateřských škol je stát, kraj, obec nebo svazek obcí. Tyto školy jsou zapsány do rejstříku škol, a z toho důvodu jsou financovány ze státního rozpočtu. Jejich činnost je řízena zákonem č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. (Průcha, 2016, s. 122)

Vlivem společenských změn začalo být předškolní vzdělávání zpřístupněno dalším zřizovatelům. Není to už jen stát, nebo obce, ale začaly se objevovat i mateřské školy v **soukromém a církevním sektoru**. Jejich počet se pohybuje okolo 4800. V soukromých institucích mateřských škol začaly vznikat různorodé **alternativní varianty** a jiná zařízení předškolního vzdělávání. Další typ představují tzv. **přípravné třídy**, které byly původně zamýšleny jako zařízení pro děti se sociálním znevýhodněním a určené k vyrovnávání jejich vzdělanostních handicapů, v dnešní době slouží také pro děti s odkladem povinné školní docházky. Dále existují mateřské školy, které fungují **při zdravotnických zařízeních** a tzv. **přípravný stupeň základní školy speciální**. (Průcha, 2016, s. 121-122)

Spektrum nabídky vzdělávacích systémů mateřských škol je opravdu široké. Opravilová (2016, s. 40-58) rozlišuje různé systémy předškolní výchovy a vzdělávání. Jedná se o:

- prvotně reformě pedagogické alternativní vzdělávací programy (např. Montessori či Waldorfská pedagogika);
- soudobé inovativní modely předškolní výchovy a vzdělávání (např. Reggio pedagogika, kompenzační a akcelerační výchova, Situationsansatz);
- vzdělávací programy běžné využívané v dnešních mateřských školách (Zdravá mateřská škola, vzdělávací program „Začít spolu“, lesní mateřské školy).

Funkce mateřské školy

Existuje více pohledů na hlavní funkce mateřské školy. Různí autoři ji definují odlišně. Syslová (2016, s. 17-18) rozlišuje následující funkce:

- **výchovná** – Tato funkce je obecná, nyní bývá nahrazována dále uvedenými funkcemi:
- **personalizační** – Mateřská škola se podílí na výchově samostatného jedince tím, že podporuje jeho individuální schopnosti a napomáhá jeho samostatnému rozhodování.
- **socializační** – Děti se od útlého věku začleňují do kolektivu, učí se v něm žít a respektovat jeden druhého.
- **integrační pečovatelská** – Mateřskou školu navštěvují také děti se speciálními vzdělávacími potřebami, proto je nutné, aby pro ně byly vytvořeny patřičné podmínky a prostředí vhodné pro naplnění jejich potřeb.

- **hodnotová** – Mateřská škola pomáhá dětem nastavovat žebříček hodnot tak, aby nebyl zaměřen pouze na konzumní způsob života. Ukazuje dětem hodnoty jako přátelství, sport, kultura, úcta k tradicím a autoritám.
- **kvalifikační** – V podmínkách mateřské školy je tato funkce naplňována tak, že učitelka podporuje takové zájmy dětí, které v budoucnu využijí pro své profesní uplatnění.

1.2 Faktory ovlivňující výchovně-vzdělávací proces v mateřské škole

Hlavním cílem výchovně-vzdělávacího procesu je rozvoj osobnosti dítěte. Faktory, které na něj působí, zahrnují prostředí, ve kterém dítě vyrůstá a pohybuje se, osobnost učitelky mateřské školy a především rodina. Těmto výše zmíněným faktorům se budeme věnovat v následující podkapitole. Dále se budeme zabývat strategickými a kurikulárními dokumenty v předškolním vzdělávání.

1.2.1. Dítě předškolního věku

Období předškolního věku začíná dovršením 3. roku věku dítěte a je ukončeno zahájením povinné školní docházky zpravidla 6. rokem dítěte. Toto období je také nazýváno „věkem mateřské školy“ nebo „obdobím hry“.

Předškolní vzdělávání se přizpůsobuje vývojovým fyziologickým, kognitivním, sociálním a emocionálním potřebám dětí předškolního věku a musí zohledňovat vývojová specifika a maximálně je respektovat. (Košátková, 2013, s. 51) Učitelka mateřské školy by měla sledovat individuální stav rozvoje dítěte prostřednictvím pedagogické diagnostiky. V předškolním věku se projevují vývojové zvláštnosti typické pro předškolní věk, specifické myšlení a uvažování dětí.

Somatický vývoj

V tomto období dochází ke změně tělesné konstituce těla dítěte. Dítě v tomto věku vyroste průměrně o 5-7 cm, protáhnou se mu končetiny a vyvíjí se mu souměrnější proporce mezi tělem a hlavou. Průměrně přibere 2-3 kg ročně. (Šulová, 2019, s. 68) Koncem předškolního věku se ukončuje osifikace zápěstních kůstek, díky čemuž dochází k rozvoji jemné motoriky. (Plevová in Šimčíková-Čížková, 2010, s. 75) Rozvojem jemné motoriky je podmíněn také rozvoj kresby.

Kognitivní vývoj, vývoj poznávacích procesů

Vnímání je převážně synkretické (celistvé), subjektivně zbarvené a spojené s aktivním prožíváním. Výrazným zdrojem prožitků je užívání všech smyslů a aktivní zapojení jedince do činností. (Plevová in Šimčíková-Čížková, 2010, s. 76). Vnímání je ale také snadno ovlivnitelné prostředím, city či názory okolí.

Myšlení dítěte předškolního věku prochází výrazným vývojem. V tomto období se uzavírá období, které Piaget označuje jako období předpojmové a symbolické inteligence (2-4 roky) a nastupuje období názorného a intuitivního myšlení (4-7 let). To je vázáno na vnímané předměty a situace. (Šmelová, Prášilová, 2018, s. 32-33)

Myšlení má specifické charakteristické rysy. Vágnerová (2012, s. 178-179) popisuje, co ovlivňuje selekci a zpracování získávaných informací u dětí předškolního věku. Způsob, jakým dítě nazírá na svět a jaké informace si vybírá, je ovlivněn **centrací** (zjednodušování informací vlivem subjektivního vnímání), **fenomenismem** (dítě vnímá svět podle znaků, které jsou pro něj důležité) a **prezentismem** (vázanost na přítomnost a současný svět). Na způsob, jakým získané informace zpracovává a jak svá ujištění interpretuje, má vliv **fantazijní přístup a magičnost** (vliv fantazie převažuje nad respektováním logických skutečností), **antropomorfismus** (přisuzování vlastností živých bytostí neživým předmětům), **artificialismus** (objasnění vzniku okolního světa) a **absolutismus** (každé poznání je jednoznačné a definitivní).

Paměť je během předškolního období bezděčná a mechanická. Velmi často je vázána na konkrétní objekty a činnosti, zejména na citově zbarvené situace. Jak zmiňuje Šulová (2019, s. 68) zpočátku předškolní věku je krátkodobá, před zahájením povinné školní docházky dochází k rozvoji dlouhodobé paměti.

Pozornost je na počátku období přelétává. Postupným vývojem se stává stálejší a tvoří se počátky úmyslné pozornosti. Děti se soustředí lépe i po delší časové úseky. (Plevová in Šimčíková-Čížková, 2010, s. 76). Svou pozornost také zaměřují na konkrétní prožitky a předměty.

Řeč se během celého období výrazně zdokonaluje, řečové dovednosti se zkvalitňují. Dochází k rozšiřování slovní kapacity, osvojování gramatických pravidel. Velmi významná je pro dítě komunikativní složka řeči. Dítěti řeč slouží převážně jako dorozumivací prostředek při sociální interakci. Rozvíjí se také kognitivní složka řeči (souvisí s nabýváním poznatků a zkušeností), expresivní složka (vyjadřování pocitů, potřeb), regulační složka (vedoucí

k regulaci chování). (Šulová, 2019, s. 70). Naopak vývojové poruchy řeči negativně ovlivňují komunikaci a narušují celkový psychomotorický a sociální vývoj dítěte.

Sociální vývoj

Socializace a tzv. individuace (rozvoje osobnosti jedince) probíhá v interakci s jinými lidmi, dítě tímto způsobem rozvíjí i svou individualitu. (Vágnerová, 2012, s. 223) Významnou součástí vývoje je osvojování sociálních rolí v rodině i mimo ni. (Šulová, 2019, s. 74) Děti získávají nové sociální dovednosti. Většina dětí předškolního věku se dokáže začlenit do jiných sociálních skupin a vytvářet nové vztahy. Právě vztahy s vrstevníky jsou velmi přínosné pro socializaci, rozvoj sociálních dovedností a emocionální rozvoji dítěte. Hlavní činností, při které probíhá socializace, je hra. (Plevová in Šimčíková-Čížková, 2010, s. 78-79). Na významnost hry poukazuje také Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (RVP PV).

Emocionální vývoj

Emoční prožívání dětí předškolního věku je stabilnější a vyrovnanější, než bylo u batolat. Děti jsou často pozitivní, negativních emočních reakcí ubývá. (Vágnerová, 2012, s. 218) *V předškolním věku se rozvíjí emoční inteligence, děti lépe chápou svoje pocity i pocity jiných lidí, dovedou částečně ovládat své emoční projevy a oddálit uspokojení, když se to ukáže jako nutné.* (Vágnerová, 2012, s. 219). Soulad mezi prožíváním a chováním se projevuje tím, že dítě dává najevo, co přesně cítí.

Mravní vývoj

Na emocionální a sociální vývoj úzce navazuje morálně etický vývoj předškoláka. (Šulová, 2019, s. 72) Dítě s postupným psychickým a psychosociálním rozvojem zaujímá elementární mravní postoje, první mravní pocity a názory. Rozumí základním pravidlům, hodnotám pořádku a režimu a platnosti norem a zásad. (Helus, 2009, s. 243). V případě, že dítě odmítá nastavená pravidla přijmout, dochází ke konfliktům, které naopak mohou vést k ohrožení rozvoje jeho osobnosti.

1.2.2. Učitelka mateřské školy

Podle Průchy, Walterové, Mareše (2013, s. 326) je učitel profesně kvalifikovaný pedagogický pracovník, který vykonává učitelské povolání. Jako jeden z hlavních aktérů edukačního procesu ovlivňuje do určité míry výsledky vzdělávání tím, že spoluvytváří edukační prostředí, organizuje, řídí, koordinuje a hodnotí proces učení.

Odborná literatura rozlišuje vývojové etapy v povolání učitele, které se liší kvalitou a délkou trvání pedagogické praxe.

- 0-5 let: Profesní start, profesní adaptace (učitel-začátečník)
- 6-20 let: Profesní stabilizace (zkušený učitel, učitel-expert)
- Přes 20 let: Profesní vyhasínání (možné profesní vyhasínání, vyhoření) (Průcha, 2017, s. 202)

Vzhledem k feminizaci českého školství je tvořeno ženami 99,4 % pedagogických pracovníků v mateřských školách, pouze ze 0,6 % muži. (MŠMT, 2011-2020) V terminologii zákonů i odborných publikací je používáno označení učitel mateřské školy nebo předškolní pedagog. V diplomové práci budeme používat v souladu s realitou termín učitelka mateřské školy. V případě, že se bude jednat o citaci legislativních dokumentů, bude zachován termín učitel mateřské školy.

Role a profesní kompetence učitelky MŠ

Učitelka mateřské školy zastává ve výchovně-vzdělávacím procesu významné role, které představují stěžejní úlohy učitelské profese. Struktura rolí podle Hartlové (Šmelová, 2006, s. 121) je uplatnitelná také v předškolním vzdělávání. Jde o 3 základní role:

1. **Učitel – inspirátor:** akceptuje vývojová specifika dítěte, podněcuje zvědavost, tvoří podmínky s ohledem k jeho zájmům a potřebám;
2. **Učitel – facilitátor:** iniciuje k aktivitě, přemýšlení a zkoumání, připravuje vhodné prostředí;
3. **Učitel – konzultant:** komunikuje otevřeně a přátelsky, utváří důvěrné prostředí.

Tomanová (2004, in Šmelová, Prášilová a kol., 2018, s. 48-49) zmíněné role rozpracovává a rozvíjí. Podle ní zastává učitelka mateřské školy roli pečovatele, komunikátora, učitele, vůdce, manažera, obhájce a poradce. Šmelová k již zmíněným řadí např. iniciátora, manažera, diagnostika a klinika.

Učitelka mateřské školy by měla být vybavena určitým souborem znalostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot, ale také profesními kompetencemi. Vašutová (2007,

in Svobodová, Vítěčková a kol., 2017, s. 29-36) považuje za podstatné následujících sedm profesních kompetencí učitelky mateřské školy.

1. kompetence předmětová

Učitelka má znalosti a praxi v oboru předškolní pedagogika. Dále má všeobecné znalosti z výchovných oblastí – např. dramatická, hudební, výtvarná, ale i z oblasti přírodních věd, mateřského jazyka, matematiky, informačních technologií. Všechny tyto kompetence by měla propojovat tak, aby bylo vzdělání pro děti zajímavé.

2. kompetence didaktická a psychodidaktická

Učitelka při projektování kurikula vychází z cílů, využívá vhodné výukové formy a metody. Jejich volbu přizpůsobuje individuálním potřebám dětí. Při projektování nezapomíná také na zajištění vhodných pomůcek. Vytváří vlastní projekty, ve kterých využívá i alternativních didaktických postupů.

3. kompetence pedagogická

Učitelka má znalost výchovně-vzdělávacích procesů, disponuje znalostmi z oblasti právních požadavků dětí. Tyto vědomosti přenáší i do praktické roviny. Podporuje individuální rozvoj dětí a morální rozvoj jejich vlastností.

4. kompetence diagnostická a intervenční

Učitelka využívá diagnostických a intervenčních kompetencí k rozpoznání, diagnostice a hodnocení dětí. Na jejich základě sestavuje vhodné intervenční postupy pro každé dítě. Učitelka zná specifika daného věku, respektuje potřeby a zvláštnosti dítěte a nabízí skupinové nebo individuální činnosti tak, aby docházelo k naplnění potřeb. Učitelka také provádí pravidelnou diagnostiku z důvodu předcházení patologických projevů chování jako je např. šikana. V případě zjištění dokáže sjednat nápravu a efektivně je řešit.

5. kompetence sociální, psychosociální a komunikativní

Učitelka denně komunikuje jak s dětmi, jejich rodiči i ostatními kolegy. Proto se musí zaměřit na vytváření příznivého klimatu, efektivní komunikaci a socializaci dětí. Učitelka by měla být schopna vést s dítětem rozhovor založený na empatii a porozumění. Na druhou stranu

efektivně komunikuje s rodiči a společně nachází řešení složitých situací, které mohou nastat jak ve mateřské škole, tak v rodině.

6. kompetence manažerské a normativní

Manažerské a normativní kompetence předpokládají, že učitelka se dokáže orientovat v legislativních požadavcích, organizuje práci jednotlivců i skupin. Upravuje podmínky i aktivity tak, aby směřovaly k naplňování cílů stanovených ve školním vzdělávacím programu a Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání. Plánuje, ale dokáže také pružně reagovat na mimořádné situace.

7. kompetence profesně a osobnostně kultivující

Jelikož je učitelka vnímán jako vzor, musí si rozšiřovat své všeobecné i profesní povědomí a dodržovat zásady etiky. Provádí sebereflexi a evaluaci. Má přehled o možnostech dalšího vzdělávání a aktivně se do něj zapojuje. Zajímá se o techniky relaxace a psychohygieny.

1.2.3. Prostředí mateřské školy

Pod pojem prostředí můžeme zařadit jak předměty, které nás obklopují, tak vztahy a vazby, které na nás působí. Prostředí bývá často spojováno s konkrétním místem (město, vesnice) nebo prostorem, ve kterém se děti pohybují (rodinný dům, byt, konkrétní mateřská škola) a klimatem, který na děti působí (přátelská, nepřátelská atmosféra). *Optimální prostředí má umožňovat i podněcovat samostatnou volbu činnosti a volnost pohybu. Bez nich si dítě nemůže v předložené nabídce vybrat to, co jej oslovuje* (Krejčová a kol., 2015, s.69). Prostor děti přímo ovlivňuje, inspiruje a dotváří. Podobně se vyjadřuje i Kyriacou (2008, s. 79) ve své knize, kde zmiňuje, že na efektivní proces vzdělávání má pozitivní vliv cílevědomé, uvolněné, vřelé a podporující prostředí.

1.2.4. Rodina

V naší společnosti je hlavní funkcí rodiny zajistit bezpečí jejích členů a výchovy dětí. Děti si v rodině osvojují řeč, zvyky a tradice své skupiny. Rodina je pro rozvoj dítěte nutná, ale vlastnosti dítěte závisí na její hodnotě. (Sillamy, 2001, s. 182). Rodiče vytváří dítěti určité vzorce chování, učí ho, jak se chovat k lidem, předávají mu své zkušenosti, které v budoucnu uplatňuje například v mateřské škole. Dítě se postupně s nimi ztotožňuje, a tím posiluje

sebejistotu a kompetence dospělého si postupně přivlastňuje. (Vágnerová, 2012, s. 225) I když v rodině tráví dítě převážnou část volného času, autorita rodičů je postupně doplňována i autoritou jiné instituce – např. mateřskou školou. Proto je kladen velký důraz na komunikaci mezi rodiči a učitelkou. Ztotožnění jejich názorů navozuje u dítěte pocit jistoty, rozvíjí jeho schopnosti a kreativitu.

1.3 Strategické a kurikulární dokumenty v předškolním vzdělávání

Strategické dokumenty udávají hlavní směry vzdělávací politiky ČR. Východiskem pro koncepci vzdělávání je Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2030+ a Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy ČR.

Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2030+

Jedná se o klíčový dokument rozvoje vzdělávací soustavy, který je platný od roku 2020 a to pro období 2020–2030+. Klade si za cíl zavedení moderního přístupu do vzdělávacího systému v oblasti regionálního školství, zájmového a neformálního vzdělávání a celoživotního učení zaváděním digitálních technologií, podporou inovací, kladením důrazu na udržitelnost. Přípravuje tak školství na nové výzvy a řeší přetrvávající problémy. (MŠMT, 2020, s. 8-9)

Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky 2019–2023

Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vyzdvihuje jako klíčové cíle více peněz učitelům za kvalitní práci, ukončení revize kurikula, podpora implementace změn do škol a zkvalitnění řízení škol lepší efektivitou spolupráce s krajskými úřady. (MŠMT, 2019, s. 21) V oblasti předškolního vzdělávání jsou definovány (MŠMT, 2019, s. 31) jako dlouhodobé záměry navíc:

- vytvoření efektivního modelu péče o děti v předškolním věku,
- zvýšení podílu dětí, které jsou zapojeny do povinného předškolního vzdělávání,
- zkvalitnění vzdělávání a snižování odkladů povinné školní docházky,
- snaha o maximální rozvoj potenciálu dětí již v předškolním věku.

Výše uvedené dokumenty definují cíle vzdělávání, které jsou následně promítnuty a rozpracovány v **kurikulárních dokumentech**.

Pojem kurikulum je v české pedagogice poměrně mladý. V širším pojetí pojem označuje veškeré zkušenosti, které žáci získávají ve škole a v činnostech ke škole se vztahujících, její plánování a hodnocení. (Průcha, Walterová, Mareš, 2013, s. 137) V užším pojetí se pojmem kurikulum chápe vzdělávací plán, program či projekt.

Rozlišujeme 3 základní oblasti kurikula – formální, neformální a skryté. **Formální kurikulum** zahrnuje cílené směřování školy rozpracované v konkrétním programu, který obsahuje stanovené cíle, obsah, prostředky, organizaci a kompetence. Pod pojmem **neformální kurikulum** můžeme zařadit aktivity dané školy, spolupráce s rodiči a mimoškolní aktivity pro veřejnost (např. dětská knihovna, program pro adaptaci dětí před nástupem do MŠ, apod). **Skryté kurikulum** představuje prostředí dané školy a jeho vybavenost, vzdělání učitelů a jejich zájmy, personální klima školy, spravedlivé jednání s dětmi a rodiči apod. (Kořátková, 2014, s. 119)

Kurikulární dokumenty na **státní úrovni** reprezentuje Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání.

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (RVP PV)

RVP PV představuje základní kurikulární dokument pro předškolní vzdělávání. *Dokument vymezuje hlavní požadavky, podmínky a pravidla pro institucionální vzdělávání dětí předškolního věku.* (Šmelová, Prášilová, 2018, s. 72). Představuje určitý základ, na který přímo navazuje základní vzdělávání. Z tohoto pohledu RVP PV určuje společný rámec, který vytváří podmínky pro realizaci vlastních školních vzdělávacích programů (dále ŠVP). (Šmelová, Prášilová, 2018, s. 72-73).

V RVP PV jsou obsaženy 4 kategorie vzdělávacích cílů, které jsou formulovány v podobě záměrů a výstupů, a to jak na úrovni obecné, tak na úrovni oblastní. V úrovni obecné se jedná o rámcové cíle a klíčové kompetence. Úroveň oblastní obsahuje dílčí cíle a dílčí výstupy.

Rámcové cíle vyjadřují univerzální záměry předškolního vzdělávání.

Klíčové kompetence představují soubory předpokládaných vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého jedince. Není možné je od sebe oddělit, vzájemně se propojují a doplňují. V RVP PV (2018, s. 11) jsou rozděleny do 5 základních oblastí:

1. Kompetence k učení
2. Kompetence k řešení problémů

3. Kompetence komunikativní
4. Kompetence sociální a personální
5. Kompetence činnostní a občanské

Dílčí cíle předkládají konkrétní záměry vždy k dané vzdělávací oblasti.

Dílčí výstupy zahrnují dílčí poznatky, dovednosti, postoje a hodnoty odpovídající dílčím cílům.

Struktura vzdělávacího obsahu:

Vzdělávací obsah je členěn do pěti vzdělávacích oblastí – biologické, psychologické, interpersonální, sociálně-kulturní a environmentální.

- Oblast biologická: Dítě a jeho tělo
- Oblast psychologická: Dítě a jeho psychika: (1) Jazyk a řeč, (2) Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace, (3) Sebepojetí, city a vůle
- Oblast interpersonální: Dítě a ten druhý
- Oblast sociálně kulturní: Dítě a společnost
- Oblast environmentální: Dítě a svět

Obsah učení (učivo) reprezentuje vzdělávací nabídka. Je uspořádána do integrovaných bloků, která jsou následně konkretizována na třídní úrovni v třídním vzdělávacím programu (dále jen TVP).

Podmínky vzdělávání

RVP PV (2018, s. 31-34) rozlišuje 7 základních podmínek předškolního vzdělávání: věcné podmínky, životospráva, psychosociální podmínky, organizace, řízení mateřské školy, personální a pedagogické zajištění, spoluúčast rodičů.

1) Věcné podmínky

Prostory mateřské školy jsou dostatečně velké, aby vyhověly jak individuálním, tak skupinovým činnostem. Jsou vybaveny nábytkem a zařízením, které akceptuje antropometrické požadavky dětí a odpovídá hygienickým a bezpečnostním požadavkům. Prostory mateřské školy jsou kreativní. Jsou vybaveny dostatkem hraček, pomůckami a náradím, která jsou průběžně obměňována. Venkovní prostory nabízí dostatek prostoru pro rozvíjení pohybových a jiných aktivit a jsou pro děti bezpečné.

2) Životospráva

Činnosti dětí probíhají podle denního režimu, který je možno přizpůsobovat aktuální situaci v mateřské škole. Dětem je zajištěna pestrá strava, dostatečný přísun tekutin a možnost volného pohybu v interiéru i na zahradě. Také jsou dětem zajištěny prostory k odpočinku a spánku. Učitelky jsou pro děti přirozeným vzorem.

3) Psychosociální podmínky

Děti vnímají prostředí mateřské školy jako bezpečné, přirozené a cítí se v něm spokojeně. Učitelky nabízí dětem rozmanité činnosti, rozvíjí jejich představivost, kreativitu, pohybové i vyjadřovací schopnosti. Zároveň nenásilnou formou usměrňují vztahy dětí ve třídě, a tím předchází případné šikaně. Učitelka s dětmi komunikuje jasně, ke všem přistupuje tak, aby nevyvolávala mezi nimi případné roztržky.

4) Organizace

Poměr řízených a spontánních činností je vyvážený a přizpůsobený věku a schopnostem dětí. Činnosti jsou voleny tak, aby podporovaly přirozenou aktivitu dětí. Do režimu dne jsou pravidelně zařazovány pohybové aktivity. V případě řízených činností je zajištěno dostatečné množství pomůcek. Pokud se děti nechtějí řízených aktivit účastnit, je pro ně vymezen prostor, který jim nabízí soukromí. Při nástupu do mateřské školy děti prochází adaptačním procesem, kde se seznamují s organizací školy a přirozeně se začleňují do stávajícího kolektivu.

5) Řízení mateřské školy

Ředitelka mateřské školy účinně řídí chod školy na základě jasné koncepce. Motivuje spolupracovníky, poskytuje prostor pro vyjádření jejich názorů, nápadů a připomínek. S ostatními učitelkami mateřské školy vypracovává ŠVP, komunikuje s rodiči a zapojuje je do některých školních aktivit, provádí kontrolní a evaluační činnost.

6) Personální a pedagogické zajištění

V mateřské škole jsou zaměstnání pedagogičtí pracovníci s předepsanou kvalifikací. Ze strany vedení je jim poskytována možnost a podpora dalšího sebevzdělávání, která

umožňuje vnášet do činností nové poznatky a nápady. Specializované služby (např. logopedie) je možné zajišťovat i externě.

7) Spoluúčast rodičů

Je vytvářen partnerský vztah mezi učitelkou mateřské školy a rodiči, jelikož jsou v úzkém každodenním kontaktu. Informují se navzájem o konkrétních potřebách dětí a jejich pokroku, domlouvají se na společném přístupu k výchově. Rodiče mají možnost se účastnit některých akcí mateřské školy.

Kurikulární dokumenty na **školní úrovni** zastupují školní vzdělávací programy a třídní vzdělávací programy.

Školní vzdělávací program (ŠVP)

Na základě RVP PV si školy tvoří své vlastní školní vzdělávací programy, v nichž jsou obsaženy všechny náležitosti dané rámcovým programem, ale jsou přizpůsobeny specifikům dané školy. ŠVP je otevřený dokument, ve kterém by měly být obsaženy informace obsahující identifikační údaje o škole, obecnou charakteristiku školy, podmínky vzdělávání, organizaci vzdělávání, charakteristiku vzdělávacího programu, vzdělávací obsah, evaluační a pedagogickou diagnostiku. Za zpracování ŠVP je zodpovědný ředitel MŠ, na jeho tvorbě by se však měl podílet celý pedagogický sbor. (RVP PV, 2018, s. 40) Při tvorbě ŠVP se zohledňují *základní rozvojové potřeby a kulturní hodnoty, sociální a kulturně historické podmínky, vazbě a na další výchovné instituce, zejména rodinu a 1. stupeň ZŠ, situace dětí vzhledem k věkovým zvláštnostem a specifickým potřebám.* (Opravilová, 2019, s. 71)

Třídní vzdělávací program (TVP)

Na základě ŠVP si každá učitelka tvoří TVP. Ten představuje dokument, který není ze zákona vyžadován, ale který si učitelky mateřských škol vypracovávají jako pracovní materiál ve formě krátkodobých vzdělávacích plánů a který je dokončeným komplexním materiálem koncem školního roku, resp. 31. srpna. Prokazuje tak průběh vzdělávání dětí jedné třídy mateřské školy během uplynulého školního roku.

2. Environmentální výchova, vzdělávání a osvěta

Pro uchopení problematiky je vždy důležité vycházet z teoretického základu. V následující kapitole se zaměříme na vymezení základní terminologie, cílů a na legislativní ukotvení environmentální výchovy, vzdělávání a osvěty ve strategických dokumentech.

2.1 Základní terminologie v oblasti environmentální výchovy

Pochopení základních pojmů je nezbytnou součástí práce. V tématu EVVO často dochází ke špatné interpretaci pojmů nebo k jejich záměně.

Jak již z názvu diplomové práce vyplývá, nejvíce budeme užívat pojmu **environmentální výchova, vzdělávání a osvěta** (zkráceně EVVO). Výchovu chápeme jako vliv na city a vůli, vzděláváním rozumíme především vliv na racionální stránku osobnosti zaměřující se na všechny typy cílových skupin, a osvěta označuje specifické způsoby zprostředkování informací. (Bečvářová, Soloshych, 2012, s. 9) Na EVVO existují různé pohledy a definice. Jde o *vzdělávací a výchovný systém, který podporuje a rozvíjí vztahy člověka k přírodě a životnímu prostředí a vštěpuje mu vhodné postupy k jeho ochraně*. (Kapuciánová, 2014, s. 9)

Podle Jančaříkové (2010, s. 9) jde o veškeré výchovné a vzdělávací úsilí, jehož cílem je především: zvyšovat spoluzodpovědnost lidí za současný i příští stav přírody a životního prostředí, rozvíjet tvořivost, citlivost a vstřícnost lidí k řešení problémů péče o přírodu, utvářet ekologicky příznivé hodnotové orientace, které kladou důraz na dobrovolnou střídmost, na nekonzumní duchovní kvality lidského života, hledat příčiny ekologické krize a cesty k jejímu řešení.

Jedná se o pojem poměrně mladý, který pochází z české legislativy. Paragraf 16 v zákoně č. 17/1992 Sb. o životním prostředí uvádí, že *výchova, osvěta a vzdělávání se provádějí tak, aby vedly k myšlení a jednání, které je v souladu s principem trvale udržitelného rozvoje, k vědomí odpovědnosti za udržení kvality životního prostředí a jeho jednotlivých složek a k úctě k životu ve všech jeho formách*. (zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí)

Jedním z hlavních cílů EVVO je rozvoj **environmentální senzitivity**. Jedná se o citlivost, vztah a empatii k přírodě a životnímu prostředí, zahrnující citlivý vztah k rostlinám a živočichům. (Činčera, 2011, s. 5)

Podle Pedagogického slovníku (Průcha, Walterová, Mareš, 2013, s. 69) je **environmentální výchova** součástí dnešního všeobecného vzdělávání, zaměřená na ochranu

a utváření životního prostředí. Tento pojem obsahuje širší pojetí zákonitostí než přírodovědně zaměřená ekologická výchova. Spadá do ní také sociální, hodnotové a etické zaměření výchovy vedoucí k aktivnímu zapojení do tvorby zdravého životního prostředí. Bývá označována také jako didaktika **environmentalistiky**, která se zabývá působením člověka na ekosystémy a odhadem budoucího vývoje. Zaměřuje se na ochranu životního prostředí, prevenci znečištění životního prostředí a nápravou škod způsobených činnostmi lidí. (Leblová, 2012, s. 15)

Podle Kapuciánové (2014, s. 9) je součástí environmentální výchovy obvykle úžeji zaměřená **ekologická výchova**, která vede k *odpovědnému jednání vůči přírodě i lidem a k udržitelnému způsobu obývání světa*. Jde o tradiční směr environmentální výchovy, který klade důraz na chápání přírody a zkoumání jejich základních procesů. (Činčera, 2007, s. 17)

Ekologická výchova představuje didaktiku ekologie. **Ekologie** je věda zabývající se vzájemnými vztahy mezi organismy a mezi organismy a jejich prostředím. Jedná se o jednu z nejmladších biologických věd. Pojem definoval vědec Ernst Haeckel v roce 1866. Dnes se tento pojem běžně používá a často v obecném označení souvisejícím s ochranou životního prostředí. Téma ekologie je v současnosti hodně skloňované v souvislosti s ochranou klimatu a životního prostředí obecně. Pod tento pojem jsou nově zahrnuty i činnosti člověka, které mají negativní dopad na prostředí, ve kterém žijeme.

Dalším pojmem je **trvale udržitelný rozvoj**, který současným i budoucím generacím zachovává možnost uspokojovat jejich základní životní potřeby, a přitom nesnižuje rozmanitost přírody a zachovává přirozené funkce ekosystémů. (zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí) Udržitelný rozvoj představuje rovnováhu životního prostředí, společenského života a ekonomiky. Tento pojem je hojně využíván v zahraniční literatuře, spolu s pojmem **vzdělávání pro udržitelný rozvoj** (Education for sustainable development).

Setkat se můžeme také s pojmem **přírodovědná gramotnost**, která je definována jako schopnost přemýšlet a jednat aktivně ve všech věcech souvisejících s přírodními vědami a jejich principy. Nejvyšším stupněm přírodovědné gramotnosti, kterého by měl optimálně dosáhnout každý dospělý člověk, je schopnost spolurozhodovat o přírodovědných problémech ve společenských souvislostech. (Jančaříková, 2017, s. 13) Základy přírodovědné gramotnosti je důležité pokládat již v předškolním věku.

V literatuře je možné narazit také na pojmy např. výchova vztahu k přírodě, výchova k ochraně přírody a péči o životní prostředí, výchova k čistému prostředí, globální výchova apod. Tyto pojmy však nejsou v dnešní době příliš užívané, proto se jimi v této práci nebudeme zabývat.

2.2 Cíle environmentální výchovy

Cílem environmentální výchovy by měl být člověk s rozvinutým zájmem o přírodu, s touhou ji poznávat a potřebou ji aktivně ochraňovat, tj. s tzv. environmentální senzitivitou. (Leblová, 2012, s. 16). Primárním cílem EVVO je rozvoj takových kompetencí, které vedou k environmentálně odpovědnému jednání. Toto odpovědné jednání bývá ovlivněno celým souborem znalostí, dovedností a postojů, které se formují již od předškolního věku dětí. Prostřednictvím vzdělávacích aktivit, lekcí a programů usilujeme o získávání a posilování znalostí, dovedností, postojů a hodnot, které jsou v souladu s udržitelným rozvojem.

Broukalová a Novák (2011, s. 5) v publikaci Cíle a indikátory EVVO uvádějí základní oblasti EVVO, které rozvíjejí kompetence pro environmentálně odpovědné jednání v následujících oblastech. Jedná se o:

- vztah k přírodě,
- vztah k místu,
- ekologické děje a zákonitosti,
- environmentální problémy a konflikty,
- připravenost jednat ve prospěch životního prostředí.

Obsah environmentální výchovy zahrnuje dva aspekty. Jedná se o přenos environmentálních znalostí a jejich transformaci do postoje. Znalosti jsou nepostradatelnou součástí procesu formování principů ekologické kultury a postoj je však výsledným cílem. (Raximbayeva, 2021, s. 4) Získané znalosti o přírodě zvyšují povědomí o životním prostředí a jeho ochraně.

2.2.1 Cíle environmentální výchovy v mateřské škole

Stejně jako při u jiných stupňů školské vzdělávací soustavy, také v případě předškolního vzdělávání je důležité posilování environmentální senzitivity, tzn. upevňování u dětí vztahu k přírodě a k místu, kde vyrůstají. Podle Leblové (2012, s. 16) je cílem výchova člověka s opravdovým zájmem o přírodu a touhou ji ochraňovat.

Environmentální výchova realizovaná v předškolním věku si klade jako hlavní úkol vytvoření pozitivních vztahů dětí k přírodě a zprostředkování dovedností a návyků správného jednání v prostředí. Umožňuje kontakt s přírodou již v raném věku, umocňuje v dětech prožitky, poznávání a dává možnost objevovat tajemství přírody pomocí jednoduchých experimentů. (Leblová, 2012, s. 17)

Podle Jančaříkové (2017, s. 15) by měla vzdělávací nabídka aktivit pro děti předškolního věku směřovat k rozvoji specifických cílů, a to zejména v oblasti rozvoje environmentální senzitivity, ve které se upevňuje a rozvíjí vztah k živočichům, stromům, rostlinám a dalším částem přírody, která nás obklopuje. Díky vhodným aktivitám dochází také k rozvíjení slovní zásoby, která je s touto problematikou spojena, ať už se jedná o popis předmětů, nebo pozorování, formulování různých dotazů. Všechny tyto aktivity ve výsledku vedou k osvojení dovedností, návyků, prohloubení znalostí, rozvoji zvědavosti o danou oblast. Pomocí jednoduchým experimentům dostávají základy vědeckého vzdělávání. Nezbytné je také osvojení hygienických návyků, které umožňují provádění těchto aktivit bez případných rizik.

2.3 Legislativní zakotvení environmentální výchovy

Hlavní východiska pro realizaci EVVO obsahují legislativní rámec na mezinárodní i národní úrovni, který se promítá i do krajských a regionálních koncepcí EVVO.

Mezinárodní dokumenty

Na mezinárodní úrovni jde o dokumenty Agenda 21, Aarhuská úmluva a Deklarace tisíciletí.

Agenda 21 je programový dokument Organizace spojených národů (zkráceně OSN) a představuje jeden ze základních textů udržitelného rozvoje. (OSN, 1998) ČR realizuje tento program v rámci asociace místních správ Národní síť Zdravých měst ČR.

Aarhuská úmluva je označení pro Úmluvu Evropské hospodářské komise OSN (Organizace spojených národů) o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí. Obsahově spojuje právo na životního prostředí s lidskými právy. V neposlední řadě zde zahrnuje právo na informace a zabývá se právní ochranou. V ČR vstoupila v platnost v roce 2004. (Chyba, 2001, s. 30)

Deklarace tisíciletí je rezoluce států při OSN. Byla přijata na Summitu Tisíciletí v roce 2000. Deklarace si stanovuje 8 cílů, které se zaměřují na vymýcení chudoby, dostupnosti primárního vzdělávání, odstranění nerovnoprávnosti pohlaví, redukce dětské úmrtnosti, zajištění udržitelnosti životního prostředí apod. (United Nations Millennium Declaration, 2000)

Národní dokumenty

Právně je EVVO v ČR zakotvena v zákonech a vyhláškách. Mezi nejzákladnější patří níže zmíněné zákony.

- zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů, zejména § 16
- zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů, zvláště pak § 13 s názvem Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta
- zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů

Na problematiku EVVO je nahlíženo jako na jeden z nosných témat Rámcových vzdělávacích programů. Je podporováno jak Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT) a Ministerstvem životního prostředí České republiky (MŽP ČR), ale také např. Ministerstvem zahraničních věcí České republiky (MZV ČR) a Ministerstvem zemědělství (MZ). Tyto instituce spolupracují na tvorbě zákonů se specializovanými pedagogickými a vědeckovýzkumnými institucemi, školami a nestátními neziskovými organizacemi.

Státní program environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty a environmentálního poradenství

Aktuálně platný Státní program environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty a environmentálního poradenství (SP EVVO a EP) na léta 2016–2025 analyzuje současný stav EVVO a stanovuje hlavní cíle a nástroje EVVO. Je členěn do oblastí EVVO ve veřejné správě, v podnikové sféře, pro veřejnost, pro děti, mládež a pedagogické pracovníky. Hlavním garantem EVVO a EP v ČR je MŽP ČR, jehož cílem je zajistit, aby daný systém fungoval dlouhodobě a v co nejvyšší kvalitě. Toho je dosaženo přijetím legislativních norem, realizací finančních programů, tvorbou metodické podpory. Pozornost je věnována také novým trendům a přístupům a ochotě k jejich využívání. (SP EVVO a EP, 2016)

Akční plán EVVO

Aktuálně platný je Akční plán na léta 2019-2021 ke Státnímu programu environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty a environmentálního poradenství na léta 2016-2025. Tento plán se zabývá koordinací EVVO na školách, zohledňuje cíle dané Strategii vzdělávací politiky ČR do roku 2030+ a Dlouhodobým záměrem vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy ČR. Zaměřuje se na výzkum EVVO, rozšiřování znalostní databáze a šíření osvěty, která souvisí s environmentální problematikou. (Akční plán EVVO, 2019)

Krajské dokumenty

Krajské koncepce EVVO přispívají k rozvoji EVVO na regionální úrovni. Jedná se o dokumenty, které schvaluje krajská samospráva v jednotlivých krajích ČR (např. Krajská koncepce EVVO ve Zlínském kraji). Dalšími dokumenty jsou **Akční plány EVVO**, které jsou vytvořeny na úrovni jednotlivých krajů ČR. Příkladem může být aktuální Akční plán EVVO Zlínského kraje.

2.4 Strategické a metodické dokumenty

Požadavky, které jsou uvedeny ve výše zmíněných právních dokumentech, jsou následně rozpracovány ve strategických a metodických dokumentech.

Strategie globálního rozvojového vzdělávání a osvěty o globálních souvislostech

Strategie je jeden z klíčových dokumentů, který je na vládní úrovni zastřešován MŽP ČR. Globální rozvojové vzdělávání má klíčový význam pro to, aby si děti, žáci a studenti ve formálním vzdělávacím systému osvojili v rozsahu a zaměření adekvátním jejich věku potřebné kompetence (zahrnující znalosti, dovednosti, postoje a hodnoty), aby se mohli podle svých schopností a zájmů zapojit do dynamického a propojeného světa v 21. století a vyrovnat se s jeho výzvami. Podporuje vzdělávání učitelů, dětí, žáků a studentů, které jim pomůže nahlížet na globální výzvy z různých perspektiv, což přispěje k aktivnějšímu a participativnějšímu prostředí ve školách. Podporuje dovednosti důležité pro život, jako je zpracování informací, kritické myšlení, kreativní přístup, komunikace a spolupráce s ostatními. (MZV ČR, 2019, s. 3). Tento dokument plynule navazuje na koncept udržitelnosti, který je podporován na evropské úrovni. Aktuálně platný je pro období 2018-2030.

Metodický pokyn MŠMT k zajištění EVVO

Poskytuje názorný a konkrétní návod, jakým způsobem realizovat environmentální vzdělávání ve škole a jak tuto realizaci zakotvit v dokumentaci školy. (MŠMT, 2008, s. 1) Poslední novelizace byla vydána v roce 2008. Dokument obsahuje doporučení pro plánování EVVO ve školách, vymezení podmínek školy, vzdělávání pracovníků školy v této oblasti a navrhuje doporučené metody, nástroje a prostředky realizace environmentální výchovy na škole ve spolupráci s institucemi zajišťující její plnění. Dle Metodického pokynu (MŠMT, 2008, s. 4-6) by měla škola zpracovat školní program EVVO, jmenovat školního koordinátora

a umožnit mu další vzdělávání, vytvořit podmínky pro realizaci již zmíněného školního programu, vybavit školu pomůckami, zahájit postupnou ekologizaci provozu budovy školy (včetně pozemku školy) a navázat kontakty v okolí např. s obcí, zájmovými sdruženími, neziskovými organizacemi, středisky ekologické výchovy a ekoporadnami apod.

RVP PV

Environmentální výchova je nejvíce obsažena v environmentální vzdělávací oblasti Dítě a svět, přesto však je integrována napříč všemi vzdělávacími oblastmi RVP PV.

Dítě a jeho tělo

„Záměrem vzdělávacího úsilí pedagoga v oblasti biologické je stimulovat a podporovat růst a neurosvalový vývoj dítěte, podporovat jeho fyzickou pohodu, zlepšovat jeho tělesnou zdatnost i pohybovou a zdravotní kulturu, podporovat rozvoj jeho pohybových i manipulačních dovedností, učit je sebeobslužným dovednostem a vést je ke zdravým životním návykům a postojům.“ (RVP PV, 2018, s. 15) Zdraví a tělesná kondice je pro vývoj dětí předškolního věku velmi důležitá. Lze ji rozvíjet a udržovat pohybovou aktivitou na čerstvém vzduchu. Při aktivitách během pobytu venku mohou být využívány přírodniny jako např. kamínky, větve, šišky apod. Pokud provádíme činnosti bez ohledu na počasí, děti se při daných činnostech i otužují, více si všímají změn v přírodě. Děti se stávají samostatnějšími tím, že se učí, co je a není bezpečné. Učitelka poskytuje dětem odpovědi na otázky týkající se lidského těla a všeho živého.

Dítě a jeho psychika

„Záměrem vzdělávacího úsilí pedagoga v oblasti psychologické je podporovat duševní pohodu, psychickou zdatnost a odolnost dítěte, rozvoj jeho intelektu, řeči a jazyka, poznávacích procesů a funkcí, jeho citů i vůle, stejně tak i jeho sebepojetí a sebe nahlížení, jeho kreativity a sebevyjádření, stimulovat osvojování a rozvoj jeho vzdělávacích dovedností a povzbuzovat je v dalším rozvoji, poznávání a učení.“ (RVP PV, 2018, s. 17) Příroda umožňuje dětem vnímání všemi smysly. Sběrem drobných přírodnin se více zaměřují na detaily, procvičují a rozvíjí motorické dovednosti. V rámci komunikace mezi sebou si vzájemně sdělují zážitky a pocity, vyměňují si již získané informace. Přírodní motivy pak mohou přenášet i do výtvarné formy.

Dítě a ten druhý

„Záměrem vzdělávacího úsilí pedagoga v interpersonální oblasti je podporovat utváření vztahů dítěte k jinému dítěti či dospělému, posilovat, kultivovat a obohacovat jejich vzájemnou komunikaci a zajišťovat pohodu těchto vztahů.“ (RVP PV, 2018, s. 23) Při volné nebo řízené hře v přírodě se děti učí vzájemné spolupráci a ohleduplnosti k druhým osobám i ke zvířatům. Učitelka usměrňuje jejich aktivity (např. nebýt příliš hluční v lese), usiluje o posilování jejich vzájemných vztahů (např. pomáhat mladším a slabším) a rozvoj empatie k druhým.

Dítě a společnost

„Záměrem vzdělávacího úsilí pedagoga v oblasti sociálně-kulturní je uvést dítě do společnosti ostatních lidí a do pravidel soužití s ostatními, uvést je do světa materiálních i duchovních hodnot, do světa kultury a umění, pomoci dítěti osvojit si potřebné dovednosti, návyky i postoje a umožnit mu aktivně se podílet na utváření společenské pohody v jeho sociálním prostředí.“ (RVP PV, 2018, s. 25) K naplnění tohoto záměru je vhodné navázání spolupráce s ekologickými středisky, neziskovými organizacemi či s ochránci přírody. Vhodné je uskutečňovat besedy s různými lidmi (kynologem, sokolníkem, myslivcem apod.) či účastnit se programů zaměřených na EVVO.

Dítě a svět

„Záměrem vzdělávacího úsilí pedagoga v environmentální oblasti je založit u dítěte elementární povědomí o okolním světě a jeho dění, o vlivu člověka na životní prostředí – počínaje nejbližším okolím a konče globálními problémy celosvětového dosahu – a vytvořit elementární základy pro otevřený a odpovědný postoj dítěte (člověka) k životnímu prostředí.“ (RVP PV, 2018, s. 27) V rámci tohoto záměru si děti vytvářejí kladný vztah k okolí svého bydliště, mateřské školy a celkově k životnímu prostředí. Pozorují změny a dění v nejbližším okolí, všímají si chybného chování ostatní lidí (např. odhazování odpadků do přírody), vnímají, co je v jejich okolí špatné a jak tomu lze předcházet. Dětem je vštěpována odpovědnost za jejich chování, uvědomování si nebezpečí a péče o prostředí, ve kterém žijí.

3. Environmentální výchova, vzdělávání a osvěta v mateřské škole

EVVO dnes již běžnou součástí předškolního vzdělávání. Environmentální výchova má své významné místo při rozvoji klíčových kompetencí stanovených v RVP PV. Existují však různé pohledy na otázku, jak by měla být EVVO začleněna do edukačního procesu v mateřské škole. Důležité je brát ohled na vývojová specifika cílové skupiny, respektovat individualitu jednotlivců a dodržovat didaktické zásady. Didaktika environmentálního vzdělávání u dětí předškolního věku má svá specifika. Proto v této kapitole shrneme metody a formy environmentální výchovy, didaktické prostředky a didaktické zásady pro realizaci EVVO, podporu realizace EVVO a možná rizika s ní spojená.

Učitelka MŠ je zodpovědná za didaktickou transformaci obsahu učiva, které předává dětem. Je nutné, aby děti obsahu rozuměly a také aby nedocházelo k deformaci sdělených faktů. Používá k ní analogie, ilustrace, příklady, vysvětlení, slovní demonstrace, příklady dobré praxe, formulování tématu, různé způsoby znázorňování, modely, upořádání učiva do struktury, příklady a vhodné způsoby ověřování učiva s ohledem k věku dítěte. Doporučené je využívání multisezorického přístupu, který usnadňuje osvojování učiva. (Thorovská, 2014, s. 9)

Velkou roli také hraje prostředí, v jakém se děti pohybují mimo mateřskou školu. Pokud jsou děti ve styku s lidmi, kteří nemají kladný vztah k přírodě a chovají se k ní nešetrně, může se tento postoj na nich odrazit. Aby bylo co nejméně dětí demotivováno, záleží na tom, jak je EVVO realizována. aby byla realizovaná správně. Pouze tak děti získají motivaci ke správnému šetrnému chování k přírodě po zbytek svého života.

V předškolním věku je podstatné *podnítit v dětech touhu poznávat okolní svět a rozvíjet ji v hluboký a trvalý vztah k přírodě, který se později promění v dovednost poznat v životním prostředí dysfunkce a (ještě později) v chuť přírodu aktivně chránit.* (Jančaříková, 2010, s. 12). Důležitost správné motivace zmiňuje také Kapuciánová (2014, s. 33), která navíc dodává, že je vhodné již v raném věku děti seznamovat s ekologickými zákonitostmi a výzkumnými dovednostmi.

3.1 Metody a formy environmentální výchovy

Slovo řeckého původu „*methodos*“ vyjadřuje postup, cestu. Dalo by se říct, že metoda je cesta k cíli, který jsme si stanovili a je rozhodujícím prostředkem k jeho naplnění. Základní didaktické metody klasifikujeme dle Maňáka (2003, s. 48-49) následovně.

Z hlediska zdroje poznání a typů poznatků (**aspekt didaktický**) rozlišujeme metody slovní (monologické metody, dialogické metody, metoda práce s učebnicí, knihou), metody názorně demonstrační (pozorování předmětů a jevů, předvádění předmětů, modelů, pokusů, činností), demonstrace statických obrazů, demonstrace dynamická) a metody praktické (návky pohybových a pracovních dovedností, laborování, pracovní činnosti, grafické a výtvarné činnosti). Metody z hlediska aktivity a samostatnosti žáků (**aspekt psychologický**) zahrnují metody sdělovací, metody samostatné práce žáků a metody badatelské a výzkumné. Z hlediska logického postupu (**aspekt logický**) rozlišujeme postup srovnávací, induktivní, deduktivní a postup analyticko-syntetický. Varianty metod z hlediska fází vyučovacího procesu zahrnují metody motivační, metody expoziční, metody fixační a metody aplikační. Varianty metod z hlediska forem vzdělávání a prostředků rozlišujeme kombinaci metod s vyučovacími formami a kombinace metod s vyučovacími pomůckami.

Jančaříková (2010, s. 31-47) zmiňuje metody environmentální výchovy, které je vhodné zařazovat při práci s dětmi předškolního věku. Mezi hlavní metodu EVVO patří **pozorování**. Děti se přirozeně zajímají o vše živé ve svém okolí. Podstatné je nechat dětem dostatek možností, času a prostoru na pozorování a trpělivě a pozorně naslouchat všemu, co dítě během této činnosti vnímá a sleduje. Vhodné je také užití vhodných didaktických prostředků k prohloubení zájmu dětí. *Mezi pozorování pro děti předškolního věku můžeme uvést pozorování života v mraveništi, pozorování klíčení brambory, pozorování zvířat, která jsou dnes často již běžnou součástí tříd v mateřských školách.* (Thorovská, 2014, s. 10)

Vhodnou metodou k objevování představuje **experimentování**. Můžeme zařadit různé pokusy, jako např. pozorování otevírání a zavírání šišky v závislosti na teplotě prostředí, pokusy s klíčením rostlin v různých prostředích, pokusy s mechem, kdy děti hodnotí schopnost mechu zadržovat vodu, nebo třeba pokusy se sněhem a ledem. (Thorovská, 2014, s. 10). Počítání, vážení, měření jsou jednoduché metody, které se dají při experimentování jednoduše využít. Další metodou je **poznávání vybraných modelových organismů**, které dítě pojmenuje názvem a řekne o nich pár informací. Důležitá je vhodná volba modelových organismů. V předškolním věku jsou jimi např. pes, kočka, králík, včela, motýl, jablko, hřib apod.

Výchova prací spočívá v zapojení dítěte do běžných činností ze života dospělých, při níž se seznamuje s postupy, nástroji, činnostmi. Právě toto nabízí celou škálu spontánních příležitostí k mezilidské komunikaci. Mezi další metody je možno zařadit **tvorbu krátkodobých i dlouhodobých projektů**. Tato metoda může být spojena také s dlouhodobou péčí o přírodní subjekt. Příkladem může být **péče o zvíře**. Mezi nejčastěji chovanými druhy

zvířat v mateřských školách jsou akvariijní ryby, křečci, morčata, želvy, králíci, pískomilové, žáby, strašilky a žížaly. (Jančaříková, 2017, s. 83)

Dále je možno využít propojení výtvarné a environmentální výchovy (Davis, 2010, s. 209), kde při tvorbě můžeme zařadit **práci s přírodním materiálem** jako proutí, z ovčího rouna, kamenů a oblázků, mechu, bláta či vaječných skořápek. Obdobně se propojují **hudební činnosti a hudba přírody**. Děti se učí lidové písně o přírodě, o vztahu člověka k přírodě, poslouchají zvuky přírody atd. Velmi vhodnou metodou je dle Fellnerové (2007, s. 4) **ekonaratologie**. Vyprávění a čtení příběhů je pro děti přirozenou formou přijímání informací. V neposlední řadě hodně využívanou metodou je **dramatická výchova**, při které je možné využít loutky a jiné názorné předměty, popř. zařadit napodobovací hry, během kterých děti zažijí nejrůznější situace.

Nedílnou součástí jsou **přírodovědné vycházky a exkurze**. Pobyt venku umožní dětem vytvářet pozitivní vazby k životnímu prostředí a k organismům, které žijí v okolí. (Thorovská, 2014, s. 10). Kapuciánová (2014, s. 35) doporučuje pro rozvoj environmentální senzitivity zajištění dostatku přímých kontaktů s přírodou. Tento přístup podporuje i Meier (2013, s. 80) s tvrzením, že pokud se má u dítěte rozvíjet propojenost s okolním světem, musí mu dát příležitost prožívat svět venku a musí mít čas ho poznávat, aby dokázal odlišit i možné nebezpečí. Vhodné je také pořádání **slavností**. Fellnerová (2007, s. 8) zmiňuje příklady slavností, jako např. Den matek, Den dětí, Vánoce, Velikonoce, narozeniny, ukončení docházky do MŠ, Otevírání studánky, Den Země apod.

Organizační forma

Organizační forma je definována jako organizování vzdělávacího procesu v prostoru a čase. (Šmelová, Prášilová, 2018 s. 115) Podle Skalkové (2007, s. 220) se dělí na frontální vyučování, skupinové a kooperativní vyučování, individualizované a diferencované vyučování, systém různých organizačních forem uplatňovaných při realizaci projektů a integrovaných učebních celků a domácí učební práce. V mateřské škole je nelze takto rozlišovat, neboť by měly být komplexním vzdělávacím působením.

Organizační formy můžeme dělit podle míry řízenosti na řízené formy (jsou opakem spontánních činností) a otevřené formy (dětem je ponechán prostor k vlastní aktivitě, spontánní volné hře). Podle časového hlediska je rozlišujeme následovně:

- **Volná hra** – spontánní hravá činnost
- **Řízená činnost** – záměrně připravená činnost s jasným vzdělávacím cílem

- **Stravování** – rozvoj praktických dovedností během společného stravování, sociální učení a získání povědomí o zdravém životním stylu
- **Odpočinek a hygiena** – individuální potřeba klidového režimu, nácvik základních hygienických návyků
- **Pobyt venku** – volný pohyb na čerstvém vzduchu (na školní zahradě, v přírodě), příležitosti ke hře a zažití dobrodružství
- **Rituály** – opakující se činnosti, které upevňují sounáležitost třídy (např. ranní pozdrav, komunitní kruh, podání ruky, oslava narozenin apod.)
- **Cvičení** – pohybová aktivita jako součást dne v mateřské škole
- **Kroužky** – nadstandartní činnosti (výuka cizího jazyka, hry na hudební nástroj, výtvarný kroužek apod.) realizované nad rámec programu mateřské školy
- **Nepravidelné činnosti** – mezi ně patří např. výlety, oslavy, kulturní akce, plavecký výcvik, exkurze apod. (Svobodová, 2010, s. 86)

Všechny výše zmíněné organizační formy je možno využít při realizaci EVVO a naplňování cílů v oblasti environmentálního vzdělávání.

3.2 Didaktické prostředky environmentální výchovy

Didaktické prostředky zahrnují všechny materiální předměty, které zajišťují, podmiňují a zefektivňují průběh vzdělávacího procesu. Jde o takové předměty, které v úzké souvislosti s vyučovací metodou a organizační formou výuky napomáhají dosažení výchovně-vzdělávacích cílů. (Skalková, 2007, s. 249) Didaktické prostředky dělíme na materiální (třídy a jejich vybavení, vyučovací pomůcky) a nemateriální (vyučovací metody, organizační formy didaktické zásady). Díky využívání učebních pomůcek se uskutečňuje princip názornosti. Podstatné je propojenost aktivní činnosti, smyslového vnímání a abstraktního myšlení.

Jančaříková (2017, s. 39) popisuje vhodné didaktické prostředky k realizaci EVVO, mezi které patří:

- živé organismy a preparáty, přírodniny a přírodní materiály (živá a preparovaná vycpaná zvířata, trvalé i přechodné preparáty, sbírkové položky např. herbář, sbírky kamenů, ulit, lastur, šišek, listí, kameny, jíl apod.)
- modely (statické, dynamické),
- zobrazení (rozličných typů, barev, velikostí),
- projekce (prezentace, videa, filmy),
- zvukové pomůcky (audio nahrávky zvuků přírody),

- dotykové pomůcky (hmatový chodníček, hmatová stezka, hmatová krabice),
- literární pomůcky (učebnice, atlasy, encyklopedie pro děti, dětská literatura s přírodní tematikou),
- hry (hry v přírodě, hry s pohybem),
- programy (vyučovací automaty, aplikace na tablety, iPad, iPhone),
- přístroje a nástroje (lupy, mikroskop, dalekohled, váhy, metr).

Kapuciánová (2014, s. 14) uvádí, že je vhodné využívat atlasy, lupy, krabičky na uchování a přenášení, malé zahradnické lopatky, pinzety, terárium či akvárium (např. pro žížaly nebo hlemýždě), dalekohled, podběráky a misky. Tyto pomůcky je vhodné užívat při objevovacích výpravách do nejbližšího okolí a měly by být pravidelně používány.

3.3 Didaktické zásady pro realizaci environmentální výchovy

Didaktické zásady představují obecné požadavky určující charakter vzdělávacího procesu v jednotě se základními zákonitostmi vzdělávání a výchovně-vzdělávacími cíli. Týkají se všech složek a faktorů vzdělávání, mezi něž patří učitel a jeho vzdělávací činnost, organizační formy a metody, didaktické prostředky, učivo a také práce žáků. (Šmelová, Prášilová a kol., 2018, s. 133) K základním pedagogickým zásadám řadíme:

- zásada komplexního rozvoje osobnosti dítěte,
- zásada vědeckosti,
- zásada individuálního přístupu k dítěti,
- zásada spojení teorie s praxí,
- zásada uvědomělosti a aktivity,
- zásada názornosti,
- zásada soustavnosti a přiměřenosti. (Šmelová, Prášilová, 2018, s. 134-136)

Práce s dětmi předškolního věku má svá specifika odlišující je od jiných stupňů vzdělávání. Vzhledem k tomu je nutné obecné didaktické zásady transformovat a obohatit tak, aby odpovídaly právě této věkové kategorii. Jančaříková (2017, s. 16-38) rozlišuje didaktické zásady pro realizaci přírodovědného vzdělávání v předškolním věku následovně:

Zásada výchovného a dílčího vzdělávacího působení – Aby mohl být hlavní vytyčený cíl naplňován, je nutno jej rozdělit na menší dílčí cíle. Mezi tyto cíle v kontextu environmentálního vzdělávání patří např. rozvoj pohybových a komunikativních dovedností, dodržování bezpečnosti, práce podle návodu, fixace správných návyků, umět rozlišovat správné a chybné, radost z objevování nových věcí a schopnost pozorovat a slovně popsat zkušenosti.

Zásada vědeckosti – Dětem jsou názorně ukazovány jednoduché pokusy, využívají jednoduché pomůcky (lupy, váhy), umožňují dětem vyslovovat hypotézy (např. dřevo ve vodě plave, kámen padá ke dnu), a tím si postupně osvojují vědecký pohled a vědecký jazyk. Učitelky MŠ se musí vyhnout nepřesným spojením, které by děti si mohly pamatovat i v pozdějším věku (např. ježek jí jablka – ježek je masožravec).

Zásada přiměřenosti – Mateřská škola pouze pokládá základy, na které navazují vyšší stupně vzdělávací soustavy. Cílem je u dětí vyvolat zájem o danou oblast než hlubší proniknutí do problematiky.

Zásada srozumitelnosti – Učitelka MŠ předkládá dětem fakta takovou formou, aby obsah děti zaujal, byl pochopitelný, aby nedocházelo k jeho zkreslení a bylo možné na získané poznatky později navázat.

Zásada správné komunikace – V předškolním věku hraje verbální i neverbální komunikace zásadní roli. Učitelky MŠ mluví s dětmi srozumitelně a jejich chování není v rozporu s tím, co říkají (např. třídění odpadu, vztah k přírodě).

Zásada individuálního přístupu – Nabídka aktivit musí být rozmanitá, což nevylučuje ani práci v týmech nebo skupinách. Při sestavování skupin je potřeba brát v úvahu tempo a úroveň jednotlivých dětí (Skinnerův princip vlastního tempa).

Zásada názornosti – Názorná ukázka je neodmyslitelnou součástí environmentální výchovy, kterou nelze nahradit prostou projekcí na monitoru. Učitelky MŠ umožňují dětem kontakt a manipulaci s reálnými přírodninami jak v prostředí třídy, tak ve venkovním prostředí.

Zásada poskytování podnětů všemi smysly – Děti prostřednictvím svých smyslů (hmat, chuť, čich, zrak, sluch) poznávají reálné objekty. Učitelky MŠ připravují smyslové hádanky (např. ochutnávky, čichové a hmatové krabice), aby tyto smysly co nejvíce rozvíjeli.

Zásada využívání prostředí – Prostředí, ve kterém děti vyrůstají nebo se pohybují, je významně ovlivňuje. Vnitřní i venkovní prostory MŠ nabízí řadu možností ke spontánním i řízeným aktivitám, podporují zvědavost a jejich environmentální senzitivitu.

Zásada těsného spojení se životem – Učitelky MŠ přibližují dětem reálný svět prostřednictvím návštěv zajímavých míst v okolí školy, besed se zajímavými lidmi, ukazují dětem práci lidí různých profesí (např. kuchařek, řemeslníků, chovatelů), dodržují tradice a seznamují je s okolním světem.

Zásada aktivity – Aktivita (tělesná, kognitivní) pomáhá naplňovat děti pozitivními emocemi. Učitelky MŠ podporují a oceňují děti v jejich vlastních aktivitách, dávají dětem prostor pro jejich vyjádření. Dávají jim takové rady, aby dosáhli stanoveného cíle a učí je sebekontroly tím, že je upozorňují na možná rizika.

Zásada bezprostřední zpětné vazby – Pokud děti dostanou okamžitou zpětnou vazbu, lépe si danou událost zapamatují. Učitelky MŠ při naplňování této zásady používají takové didaktické pomůcky a vybírají takové aktivity, jejichž efekt je vidět brzy (např. klíčení hrachu).

Zásada posloupnosti – Dlouhodobé projekty musí být v souladu s výše uvedenými zásadami rozděleny na menší úseky, kterými děti budou procházet postupně. Dítě se tím lépe učí, lépe dosáhne stanoveného cíle a je to pro něj přirozená motivace k další činnosti. Rozfázování úkolů musí být logické a jednotlivé kroky musí na sebe navazovat.

Zásada systematičnosti – Učitelky MŠ nabízí dětem ucelený a systematický soubor poznatků o přírodě. Díky tomu děti mohou později jednotlivé přírodniny nebo živočichy bez obtíží zařazovat (např. rozdělení živá a neživá příroda, jehličnaté a listnaté stromy apod.).

Zásada komplexního rozvoje – Naplňováním této zásady se děti učí vidět svět v souvislostech, propojovat si poznatky a dovednosti z různých oblastí. V environmentální oblasti dokážou snadněji rozpoznávat rostliny a neživé objekty a vnímat jejich vazby s okolním prostředím.

Zásada trvalosti – Děti předškolního věku si vědomosti ukládají prostřednictvím prožitků, didaktických pomůcek, vytvářením vztahů mezi jednotlivými poznatky. Učitelka MŠ proto volí takovou metodu, aby nebyla v rozporu se zásadou přiměřenosti.

Zásada opakování – Aby důležité poznatky nebyly zapomenuty, je uplatňována zásada opakování. V předškolním vzdělávání ale platí, že tato zásada se musí uplatňovat přiměřeně, aby nedocházelo u dětí k demotivaci. Je vhodné opakovat pouze stěžejní poznatky.

Zásada neporovnávání – Učitelky MŠ přistupují ke každému dítěti jako k osobnosti, vyhýbají se srovnávání dětí a nevyzdvihují pouze jedno dítě z kolektivu.

Zásada hygieny a bezpečnosti – Vybavení vnitřních i venkovních prostor není pro děti rizikové. Klade se důraz na časté větrání a pobyt venku. Učitelky MŠ také dbají na emocionální bezpečnost dětí. Povinností učitelky je upozorňovat na potřebu dodržovat ochranná opatření a učit děti dodržovat bezpečnostní pravidla.

3.4 Podpora realizace environmentální výchovy

Jedná se o výukové programy ekologické výchovy pro děti, které mohou být uskutečňovány buď na pracovištích ekocenter, nebo přímo v mateřské škole. Tyto programy by měly nabízet poznávání živé i neživé přírody pomocí vlastních prožitků a tím obohacovat systematický výchovně-vzdělávací proces. Jednorázové akce nemohou substituovat práci učitelek MŠ, která má vést k naplňování dílčích cílů převážně ve vzdělávací oblasti Dítě a svět.

Mohou sloužit k doplnění informací a prožitků, které MŠ s ohledem ke svým podmínkám a možnostem nemůže dětem nabídnout. (Štěpánková in Syslová, 2016, s. 119) Součástí podpory realizace EVVO je také odborná literatura, metodické listy a příručky, akreditované vzdělávací programy pro pedagogy, semináře dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků (dále jen DVPP), pobytové programy, vzdělávací a volnočasové programy, akce pro veřejnost a ekologické poradenství.

Sdružení středisek ekologické výchovy (SSEV) Pavučina

Jde o celostátní síť organizací specializovaných na EVVO. Od roku 2007 se podílí na realizaci celostátního programu MRKVIČKA (Metodika a realizace komplexní ekologické výchovy pro mateřské školy). Do tohoto programu je zapojeno více než 900 mateřských škol ze všech krajů ČR. Jedná se o období programu MRKEV, který je určen pro základní školy. Cílem je rozvoj a podpora regionální sítě škol, pedagogů a EVVO organizací, poskytování metodické podpory a zprostředkování vzájemné výměny zkušeností. (<http://www.pavucina-sev.cz/>)

Síť environmentálních informačních a poradenských center v ČR

Tato síť sdružuje střediska ekologické výchovy v jednotlivých krajích, která poskytují pomoc se zvyšováním povědomí v oblasti udržitelnosti životního prostředí, jeho ochraně a poskytují také právní pomoc.

Mezinárodní program Ekoškola pro mateřské školy

Jedná se o mezinárodní program, do kterého je v ČR zapojeno více než 450 škol. Program Ekoškola poskytuje školám komplexní systém metodické podpory k EVVO. Zaměřuje se na témata odpady, energie, voda, prostředí školy, doprava, jídlo a svět, šetrný spotřebitel, klimatické změny a biodiverzita. Hlavním koordinátorem programu je Vzdělávací centrum TEREZA. (<https://www.ecoschools.global/>)

Lesní mateřské školy a kluby

Lesní mateřské školy jsou sdruženy pod Asociací lesních mateřských škol. Jejich společným znakem je skutečnost, že děti tráví většinu času venku za každého počasí v prostředí přírody. (Vošáhalíková, 2012, s. 16) Mohou být zapsány do rejstříku škol od r. 2016, kdy byla schválena novela školského zákona umožňující jejich zařazení do sítě škola vzdělávání dětí

v povinném předškolním ročníku jako v běžných státních mateřských školách. (Syslová in Průcha, 2016, s. 132).

Příklady dobré praxe

Příklady dobré praxe ve vzdělávání představují konkrétní programy, u kterých se předpokládá možnost jejich přenosu do jiného prostředí. Z toho důvodu by měly být aktuální, zajímavé a inspirativní pro jiné učitele, a zároveň aplikovatelné i na jiných školách. *Silnou stránkou tohoto typu dokumentů je jejich srozumitelnost pro praktickou komunitu, která dostane „návod k použití“.* Konkrétní programy jsou ale zpravidla vytvářeny pro konkrétní podmínky a v jiném kontextu se jejich funkčnost může změnit. (Činčera, 2013, s. 56)

Nestátní neziskové organizace v oblasti environmentální výchovy

Tyto organizace nabízí výbornou podporu EVVO. Příkladem můžou být organizace Lipka, Nadace Partnerství, občanské sdružení Rezekvítek, Toulcův dvůr, Chaloupky, o.p.s., Klub ekologické výchovy, SEVER, Brontosaurus, TEREZA, vzdělávací centrum, z. ú. a další.

3.5 Rizika realizace environmentální výchovy a jejich minimalizace

Při realizaci EVVO se musíme zabývat možnými riziky, která s ní jdou ruku v ruce. Cílem vzdělávání k bezpečnosti by proto nemělo být jen omezování rizika, ale také trénink tzv. autoregulace neboli dovednosti samostatně vyhodnotit riziko a přemýšlet o možných souvislostech s vlastním jednáním. (Jančaříková, Kapuciánová, 2013, s. 20) Děti musíme především chránit před riziky, která nejsou na první pohled zřejmá, jako jsou alergie, možné otravy jedovatými rostlinami a jedovatými živočichy, prochladnutí, úrazy atd. Tato rizika si děti v předškolním věku nejsou schopny uvědomit. (Leblová, 2012, s. 26-28)

Velmi důležité je zvážit **vhodnost oblečení** pro pobyt venku. Zvláště jarní nebo podzimní změny počasí nejsou dětmi dostatečně vnímány. Děti se většinou zahřejí pohybem. Učitelka MŠ by měla dát pozor na dostatečnost oblečení a ve venkovních prostorech sledovat, zda někdo nepostává nebo se nezamokřil, aby mohla sjednat nápravu.

Velkou překážkou jsou také **alergie**. Při vycházkách musíme brát v úvahu možné potravinové alergie při sběru plodů a také alergie na zvířata (např. kočky). Ve vnitřních prostorech se zase můžeme setkat s alergiemi na roztoče, peří, plísň atd. Učitelka MŠ musí být řádně informována rodiči, aby mohla toto riziko úspěšně minimalizovat.

Otravy představují u dětí velké riziko. Zejména mladší děti ještě neznají všechny jedlé a nejedlé plody. Z hlediska bezpečnosti by na školních zahradách neměly být vysázeny rostliny s jedovatými plody, které jsou snadno zaměnitelné s jedlými (např. tis červený). Důležitá je také osvěta o houbách a rizicích spojených s jejich konzumací.

S **jedovatými rostlinami** (rulík nebo houby) se můžeme setkat při výletech do lesa. Při pohybu v parcích nebo zahradách a loukách je toto riziko minimální. Děti je nutno informovat, aby nic nedávaly sami do úst a nejdříve se zeptaly paní učitelky. Nebezpečím můžou být také **živočichové**. Větší nebezpečí představuje bodavý hmyz, na který mohou mít některé děti alergie.

Častým nebezpečím mohou být vnímány **úrazy**. Je doporučeno udělat si seznam činností, které jsou dovolené jen pod dozorem učitelky, a důvody dětem vysvětlit. Např. zachováváme dostatečný odstup od větších srázů, nedráždíme a nehladíme cizí psy atd.

Dle Jančaříkové (2010, s. 49-52) existují kromě nebezpečného a nevhodného prostředí další rizika spojená s nedostatečnou EVVO v mateřských školách. Mezi další patří např. nedostatek pobytu venku, příliš úzkostlivá péče o děti, nedostatek příležitostí k rozvoji emocionality, oddělení od reality, nevhodný výběr publikací a pořadů, nedostatečná připravenost učitelek, nesprávně aplikovaná metodika, přílišná aktivita, nedostatek responsibility, nedostatečná ochota dalšího personálu v MŠ, nedostatečná spolupráce, velký počet dětí na jednu učitelku, tlak na výkon, nevhodné důrazy a nepochopení podstaty environmentální problematiky.

Fellnerová (2007, s. 11-12) mimo jiné zmiňuje také skutečnost, kdy učitel má málo informací a zkušeností a poskytuje nedostatek podnětů pro EVVO v prostředí mateřské školy. Jako další vnímá riziko zprostředkovaného poznání a špatného příkladu, riziko fragmentárnosti (rozštěpenost a nekonkrétnost při poznávání světa), riziko instantnosti (upřednostňování okamžitého výsledku před dlouhodobým pozorováním), imitace (využívání nápodob namísto skutečných předmětů) a riziko bohatě prostřeného stolu (nadbytek a plýtvání namísto skromnosti a znovupoužití).

V teoretické části jsme se zaměřili na předškolní vzdělávání a současnou mateřskou školu, dále na environmentální výchovu, vzdělávání a osvětu, a nakonec na environmentální výchovu, vzdělávání a osvětu v mateřské škole. Zmíněny byly také strategické a kurikulární dokumenty a legislativní zakotvení EVVO. Všechny tyto informace nám pomohly v porozumění dané problematiky a odrazilo se také v koncepci celkového výzkumu.

II. EMPIRICKÁ ČÁST

5. Představení výzkumné části

Teoretická východiska nám posloužila pro zpracování výzkumné části diplomové práce. Empirická část se zaměřuje na zařazení EVVO do edukačního procesu v mateřských školách ve městě a na vesnici a je založena na smíšeném výzkumu. Na základě sekvenční metodologické triangulace jsou užity kvantitativní a kvalitativní metody výzkumu. Je rozčleněna na pilotáž, předvýzkum a vlastní výzkum. Pilotáž vychází z kvalitativně orientovaného pedagogického výzkumu a je realizována formou dotazníkového šetření. Metodou získávání dat vlastního výzkumu je nestandardizovaný polostrukturovaný dotazník. Výzkumný vzorek tvoří učitelky mateřských škol Zlínského kraje. Zhodnocení dosažení stanovených cílů se věnuje podkapitola zaměřená na shrnutí výsledků, diskuzi a interpretaci dat.

5.1 Design výzkumu

Pro empirickou část diplomové práce jsme zvolili smíšený design výzkumu. Hlavním důvodem využití smíšených metod výzkumu byla skutečnost, že kvantitativní a kvalitativní přístupy se navzájem doplňují a můžeme tak získat ucelený pohled na danou problematiku. (Hendl, 2016, s. 289) Posloupnost jednotlivých částí výzkumu začíná stanovením výzkumného problému, včetně předběžné teoretické analýzy, následuje formulace hypotéz, testování (verifikace, ověřování) hypotéz a vyvození závěrů a jejich prezentace. (Chráska, 2016, s. 11) Při pilotáži byl použit kvalitativní výzkum formou rozhovorů s učitelkami mateřských škol. Během něj byla shromážděna a analyzována data týkající se podmínek realizace EVVO v mateřských školách ve městě a na vesnici. Za výzkumný nástroj vlastního výzkumu byl zvolen nestandardizovaný polostrukturovaný dotazník, který se řadí mezi kvantitativní metodu sběru dat.

Výzkumný problém: Začlenění EVVO do edukačního procesu v podmínkách současných mateřských škol ve městě a na vesnici

Hlavní cíl empirické části: Zjistit a porovnat, jak je začleněna EVVO do edukačního procesu v podmínkách současných mateřských škol ve městě a na vesnici.

Dílčí cíle empirické části:

1. Zjistit vztah učitelek k EVVO v podmínkách současných mateřských škol v závislosti na umístění MŠ.
2. Zjistit materiální vybavenost mateřských škol pro realizaci EVVO v závislosti na umístění MŠ.
3. Zjistit, zda okolí mateřské školy nabízí možnosti pro praktickou realizaci EVVO v závislosti na umístění MŠ.
4. Zjistit, z jakých zdrojů učitelky čerpají odborné poznatky pro realizaci EVVO v závislosti na umístění MŠ.
5. Zjistit, zda se liší spolupráce mateřské školy s environmentálními organizacemi a sdruženími v závislosti na umístění MŠ.

Výzkumné otázky:

Hlavní výzkumná otázka: Jak je začleňována EVVO do edukačního procesu ve městě a na vesnici?

Dílčí výzkumné otázky:

1. Existují rozdíly ve vztahu učitelek mateřských škol k EVVO ve městě a na vesnici?
2. Existuje souvislost mezi materiálním vybavením pro realizaci EVVO a umístěním mateřské školy (město, vesnice)?
3. Využívají mateřské školy na vesnici více venkovní prostředí pro praktickou realizaci EVVO než mateřské školy ve městě?
4. Existují rozdíly v možnostech DVPP v oblasti EVVO mezi učitelkami mateřských škol ve městě a na vesnici?
5. Spolupracují s EVVO organizacemi častěji mateřské školy ve městě nebo na vesnici?

Hypotézy:

Na základě stanovení cílů a výzkumných otázek byly formulovány věcné hypotézy a statistické hypotézy (nulové a alternativní).

H1: Učitelky mateřských škol na vesnici mají kladnější vztah k EVVO než učitelky mateřských škol ve městě.

H0: Učitelky mateřských škol na vesnici mají stejný vztah k EVVO jako učitelky mateřských škol ve městě.

HA: Učitelky mateřských škol na vesnici mají kladnější vztah k EVVO než učitelky mateřských škol ve městě.

H2: Mateřské školy ve městě mají více materiálního vybavení pro realizaci EVVO než mateřské školy na vesnici.

H0: Není rozdíl v materiálním vybavení pro realizaci EVVO u mateřských škol ve městech a na vesnici.

HA: Mateřské školy ve městě mají více materiálního vybavení pro realizaci EVVO než mateřské školy na vesnici.

H3: Mateřské školy na vesnici více využívají venkovní prostředí pro realizaci EVVO než mateřské školy ve městech.

H0: Není rozdíl ve využívání venkovního prostředí pro realizaci EVVO mezi mateřskými školami ve městě a na vesnici.

HA: Mateřské školy na vesnici více využívají venkovní prostředí pro realizaci EVVO než mateřské školy ve městech.

H4: Učitelky mateřských škol ve městě více využívají možnosti DVPP v oblasti EVVO než učitelky vesnických mateřských škol.

H0: Učitelky mateřských škol ve městě využívají možnosti DVPP v oblasti EVVO stejně jako učitelky mateřských škol na vesnici.

HA: Učitelky mateřských škol ve městě více využívají možnosti DVPP v oblasti EVVO než učitelky vesnických mateřských škol.

H5: Mateřské školy ve městě více využívají spolupráce s externími pracovníky v rámci EVVO než mateřské školy na vesnici.

H0: Není rozdíl ve využívání spolupráce s externími pracovníky v rámci EVVO v mateřské škole na vesnici a ve městě.

HA: Mateřské školy ve městě více využívají spolupráce s externími pracovníky v rámci EVVO než mateřské školy na vesnici.

Metodologie výzkumu

Metoda výběru výzkumného vzorku:

Nejprve byl použit kritériální výběr a stanovena kritéria zahrnující územní vymezení – Zlínský kraj, typ školy – státní mateřské školy, lokalita mateřské školy – město, vesnice. Následně při výběru výzkumného vzorku byla zvolena metoda vyčerpávajícího (exhaustivního) výběru, kdy byl osloven celá základní soubor respondentů obsahující všechny učitelky mateřských škol ve Zlínském kraji. Aby byl výzkum relevantní, musí být osloven stejný počet učitelek mateřských škol ve městě a na vesnici.

Metoda získávání dat:

Byla zvolena varianta smíšeného designu výzkumu. Při pilotáži byl vybrán kvalitativní výzkum. Výzkumným nástrojem pilotáže byly polostrukturované rozhovory. Následně během vlastního výzkumu byl zvolen kvantitativní výzkum s využitím dotazníkového šetření, což nám umožnilo získat data od většího počtu respondentů v kratším časovém intervalu. Byl použit nestandardizovaný polostrukturovaný dotazník obsahující celkem 19 otázek. Skládal se ze vstupní části obsahující oslovení a důvod výzkumu, vlastního dotazníku s otevřenými i uzavřenými otázkami a závěrečnou částí s poděkováním.

Sběr dat probíhal od 24. února do 24. dubna 2021. Celkem bylo osloveno 1676 učitelek mateřských škol. Údaje o četnosti byly poskytnuty Odborem školství, mládeže a tělovýchovy Zlínského kraje. Vyhledávání kontaktů na jednotlivé instituce probíhalo prostřednictvím portálu o vzdělávání ve Zlínském kraji zkola.cz. ve veřejné databázi škol a školských zařízení zřizovaných obcemi ve Zlínském kraji a zapsaných v Rejstříku škol a školských zařízení MŠMT. Elektronické dotazníky spolu s průvodním dopisem byly zaslány prostřednictvím emailu ředitelům mateřských škol, kteří je distribuovali dále mezi ostatní učitelky.

Metoda vyhodnocování dat:

Byla použita statistická analýza dat, při níž byly ověřovány stanovené hypotézy. Došlo k přijetí, popř. odmítnutí stanovených hypotéz.

Etické aspekty výzkumu:

Při získávání dat od účastníků kvalitativního výzkumu během pilotáže i respondentů vlastního výzkumu byla zajištěna anonymita všech zúčastněných. Všichni účastníci výzkumu také poskytli výzkumníkovi informovaný souhlas. Pilotáž byla realizována nestrukturovaným rozhovorem, se kterým předem ústně souhlasily obě zúčastněné učitelky. Rovněž byly informovány, že jejich odpovědi zůstanou anonymní. Účast v tomto výzkumu byla zcela dobrovolná. Získaná data byla použita výhradně pro účel výzkumné části diplomové práce.

6. Pilotáž

Pro realizaci pilotáže byl použit kvalitativní výzkum. Chráska (2016, s. 23) uvádí, že cílem pilotáže je předběžně získat informace o dané problematice. Jedná se o první sondu do zákonitostí, které hodláme zkoumat. Pilotáž byla provedena formou rozhovorů se dvěma učitelkami pracujícími v mateřské škole ve městě a na vesnici ve Zlínském kraji. Na základě pilotáže byl následně vytvořen hlavní výzkumný nástroj empirické části práce.

Výzkumné téma: Podmínky pro uplatnění EVVO v edukačním procesu mateřských škol dle jejich umístění

Cíle pilotáže:

- Zjistit, jaké jsou podmínky pro uplatnění EVVO ve městě a na vesnici.
- Na základě zjištěných informací vytvořit nestandardizovaný polostrukturovaný dotazník pro vlastní výzkum.

Hlavní výzkumná otázka: Jaké jsou podmínky pro uplatňování EVVO v edukačním procesu mateřských škol ve městě a na vesnici?

Charakteristika výzkumného vzorku:

Výběr účastníků kvalitativním výzkumu byl záměrný a postavený na ochotě participantů účastnit se výzkumu. Hlavním kritériem bylo umístění mateřské školy (město, vesnice), ve které vybrané učitelky pracují.

Tab. č. 1: Charakteristika výzkumného vzorku pilotáže

Učitelka	Délka pedagogické praxe	Dosažené vzdělání	Specifika mateřské školy
1.	3 roky	SŠ: gymnázium VŠ: Bc. Učitelství pro mateřské školy	Samostatná MŠ Velikost: 3 třídy Umístění: centrum města Typ: běžná
2.	10 let	SŠ: střední škola pedagogická	Samostatná MŠ Velikost: 2 třídy Umístění: vesnice Typ: běžná

Metoda sběru dat:

Sběr dat probíhal formou polostrukturovaných rozhovorů se dvěma učitelkami mateřských škol. Bylo určeno kritérium dle lokality mateřské školy, ve které učitelky pracují (konkrétně umístěné ve městě a na vesnici). Před zahájením pilotáže byla vybrána oblast, na kterou se autorka během rozhovoru zaměřovala. Jednalo se podmínky předškolního vzdělávání definované v RVP PV, blíže zaměřeny na realizaci EVVO v mateřských školách. Tato oblast a úžejí specifikované podmínky tvořily návod k rozhovoru. Samotné rozhovory byly uskutečněny přes internetové spojení pomocí komunikačního nástroje Skype. Byly zaznamenávány na diktafon, s čímž účastníci kvalitativního výzkumu předem ústně souhlasily. Byla zachována jejich anonymita. Provedení rozhovoru trvalo 20 minut.

Vyhodnocení pilotáže:

Pilotáž byla vyhodnocena obsahovou analýzou přepisu rozhovorů. První fázi představoval přepis dat, následovalo otevřené kódování, kategorizace a konečná interpretace dat. Hendl (2016, s. 251) uvádí, že otevřeným kódováním odhalíme v získaných datech určitá témata. Hlavním cílem kódování je tematické rozkrytí textu. Následuje návrh kategoriálního systému a kódování dat podle kategorií. Předběžný kategoriální systém může být navržen už před začátkem sběru dat, ale obvykle se tvoří až během analýzy dat po detailnějším prozkoumání dat.

Přepis rozhovorů s učitelkami mateřských škol je přiložen v Příloze č. 1 a tabulka s otevřeným kódováním přepsaných rozhovorů a shrnutím otevřeného kódování ve sledovaných oblastech je uvedena v Příloze č. 2.

Závěr pilotáže:

Během rozhovorů jsme vycházeli z předem stanovené sledované oblasti: podmínky předškolního vzdělávání ve vztahu k realizaci EVVO. Byly zvoleny kategorie dle podmínek stanovených v RVP PV (věcné podmínky, životospráva, psychosociální podmínky, organizace, řízení mateřské školy, personální a pedagogické zajištění, spoluúčast rodičů). Získaná data byla kategorizována a vyhodnocena pomocí otevřeného kódování, které je uvedeno v Příloze č. 2. Shrnutí výsledků pilotáže je vloženo do Přílohy č. 3 – Závěr pilotáže.

Hlavním cílem pilotáže bylo zjistit, jaké jsou podmínky pro uplatnění EVVO v mateřských školách dle jejich umístění. Hlavní kritérium odlišující obě učitelky bylo umístění mateřské školy, ve které pracují. Výsledky pilotáže však nelze zobecnit, neboť účastníci kvalitativního výzkumu sdělili pouze individuální pohled na danou problematiku. Výzkumník získal širší povědomí o zkoumané problematice a informace o realizaci EVVO v městských a vesnických mateřských školách. Bylo zjištěno, že existují mírné rozdíly v realizaci EVVO v mateřských školách na vesnici a ve městě. Na základě pilotáže a základního vhledu do problematiky byl sestaven nestandardizovaný polostrukturovaný dotazník k vlastnímu výzkumu, který se bude blíže zaměřovat na rozdílné uplatnění EVVO v MŠ v závislosti na umístění školy.

7. Předvýzkum

K ověření funkčnosti dotazníku před zahájením vlastního výzkumu byl proveden předvýzkum. Ten nám umožnil předejít eventuálnímu nepochopení otázek ze strany respondentů výzkumu. Během předvýzkumu došlo k testování funkčnosti elektronického dotazníku. Posuzováno bylo množství otázek, jejich délka, srozumitelnost a možnost vpisování odpovědí v případě otevřených otázek.

Hlavní cíl předvýzkumu:

- Ověřit srozumitelnost otázek a funkčnost polostrukturovaného dotazníku pro hlavní část výzkumu.
- Korekce nejasností (změna formulace otázek) a sestavení finální verze dotazníku.

Výzkumný vzorek předvýzkumu:

Bylo osloveno 10 učitelek státních mateřských škol Zlínského kraje, kterým byly zaslány dotazníky k získání zpětné vazby. Byl použit dostupný výběr respondentů.

Vyhodnocení předvýzkumu:

Na základě zpětné vazby respondentů byla ověřena funkčnost dotazníku a srozumitelnost otázek. Z důvodů nízkého počtu respondentů nebylo možné uplatnit statistické metody pro vyhodnocení předvýzkumu. Výstupem předvýzkumu bylo sestavení finální verze výzkumného nástroje pro vlastní výzkum.

Závěr předvýzkumu:

Byly odhaleny drobné nejasnosti v dotazníku, které byly upraveny. Některé otázky byly změněny z uzavřených na otevřené. Došlo k celkovému zkrácení délky dotazníku. Další změny obsahovaly drobné korektury ve formulaci otázek, popř. doplnění příkladu nebo upřesnění do závorek za danou otázkou.

8. Vlastní výzkum

Na základě zjištěných poznatků z kvalitativního výzkumu získaných během polostrukturovaných rozhovorů v pilotáži byl navržen dotazník k vlastnímu kvantitativnímu výzkumu. Byl stanoven hlavní výzkumný problém, hlavní cíl výzkumu, výzkumné otázky a formulovány hypotézy.

Charakteristika výzkumného souboru:

Základní soubor respondentů je tvořen všemi učitelkami mateřských škol ve Zlínském kraji. Byl osloven celý základní soubor.

- Celkový počet učitelek mateřských škol: 1676
- Počet učitelek mateřských škol ve městě: 904
- Počet učitelek mateřských škol na vesnici: 772

Velikost reprezentativního vzorku byla stanovena podle autorů Johnson, Christensen (2020), kteří vycházejí z práce R. V. Krejcie a R. W. Morgan z roku 1970. Reprezentativní vzorek při základním souboru 1700 respondentů odpovídá minimu 313 respondentů. Dotazníky byly rozeslány celému základnímu souboru. Po jejich navrácení z nich byl vybrán a sestaven reprezentativní soubor.

Tab. č. 2: Charakteristika výzkumného vzorku vlastního výzkumu

	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Návratnost vyplněných dotazníků	505	30
- Město	270	53,5
- Vesnice	235	46,5
Reprezentativní vzorek	470	100
- Město	235	50
- Vesnice	235	50
Respondenti nezahrnutí do výzkumu	35	2

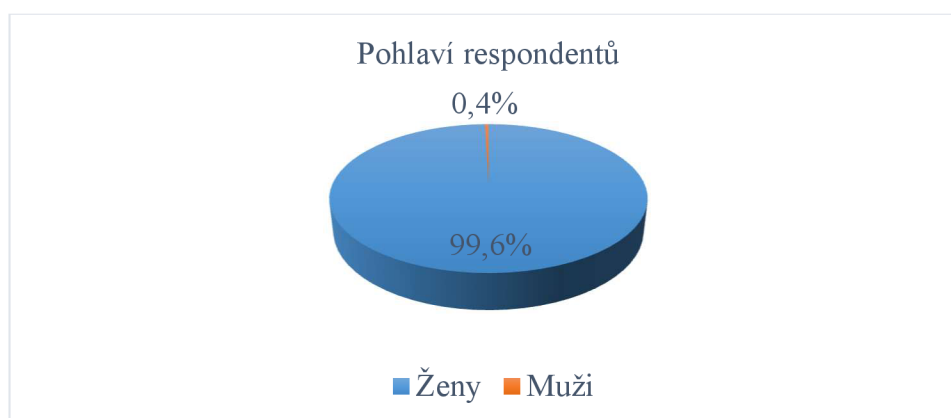
Komentář: Oslovený základní soubor tvořilo 1676 pedagogických pracovníků státních mateřských škol Zlínského kraje. Návratnost vyplněných dotazníků byla 30 %.

V průběhu doby sběru dat otevřelo dotazník celkem 1050 učitelek mateřských škol. Odpovědi celkem odeslalo 505 respondentů. Do výzkumného vzorku bylo nakonec přijato 470 kompletně vyplněných dotazníků. V případě elektronického dotazníkového šetření musíme předpokládat i s určitým zkreslením dat. Není možné přesně určit, zda všechny učitelky MŠ dostaly stejnou příležitost dotazník vyplnit, neboť nevíme, zda byl dotazník sdílen se všemi učitelkami dané mateřské školy. Pro lepší srovnatelnost odpovědí a statistických výsledků byl vybrán stejný počet respondentů (město, vesnice). Odpovědi byly rozděleny do dvou skupin dle umístění mateřské školy. Rozdíl mezi skupinou vesnice a město činil 35 dotazníků vyplněných respondenty z města. Proto jsme následně náhodným výběrem vybrali ze skupiny město stejný počet odpovědí jako z vesnice. Nadbytečné dotazníky nebyly nezahrnuty do výzkumu.

Charakteristika respondentů, kteří se zapojili do výzkumu, je zaznamenána níže v tabulkách č. 3, 4, 5, 6, 7 a grafech č. 1, 2, 3, 4.

Tab. č. 3: Pohlaví respondentů

Pohlaví	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ženy	468	99,6
Muži	2	0,4
Σ	470	100

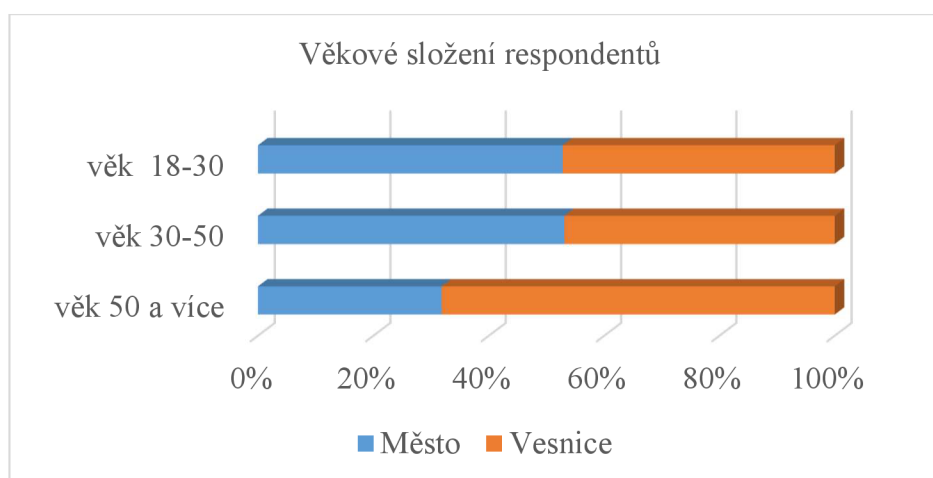

Graf. č. 1: Pohlaví respondentů

Převážnou většinu respondentů tvořily ženy, celkem 99,6 %. Do výzkumu se zapojili 2 muži, což tvoří 0,4 %. Tento výsledek koresponduje s poměrem žen a mužů, kteří pracují v mateřských školách, a odpovídá tak celorepublikovému průměru pedagogů pracujících v tomto oboru.

Tab. č. 4: Věkové složení respondentů

Věk	Město	Vesnice	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
18-30	76	68	144	30,6
30-50	138	122	260	44,3
50 a více	21	45	66	14,1
Σ	235	235	470	100

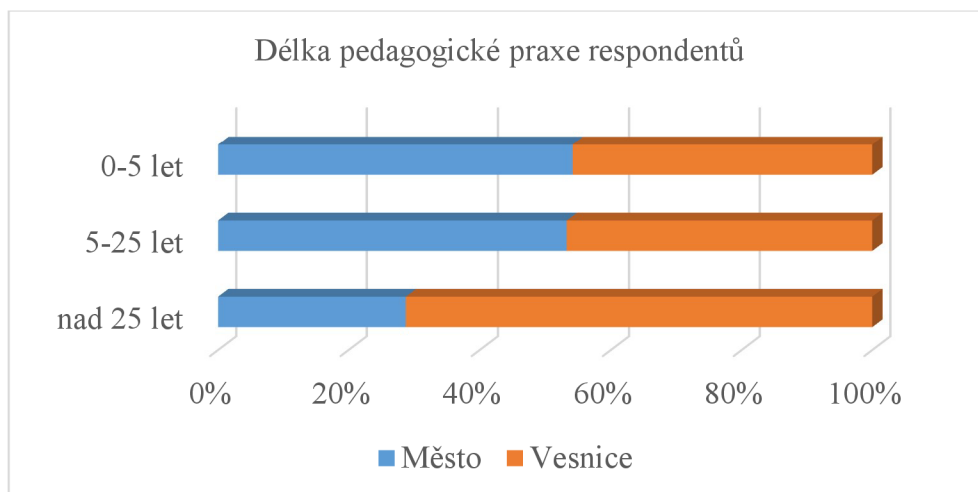

Graf. č. 2: Věkové složení respondentů

Výzkumný vzorek tvořily z 30,6 % učitelky ve věkovém rozmezí 18-30 let, z 44,3 % učitelky ve věkovém rozmezí 30-50 let a z 14,1 % učitelky ve věkovém rozmezí 50 let a více. Z výsledků můžeme konstatovat, že není velký rozdíl mezi věkovým složením 18-30 let a 30-50 let ve městě a na vesnici. Větší rozdíl je u věku nad 50 let. Více učitelek tohoto věku zapojených do výzkumu je na vesnici.

Tab. č. 5: Délka pedagogické praxe respondentů

Délka pedagogické praxe	Město	Vesnice	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
0-5 let	78	66	144	30,6
5-25 let	122	107	229	48,8
25 let a více	35	62	97	20,6
Σ	235	235	470	100

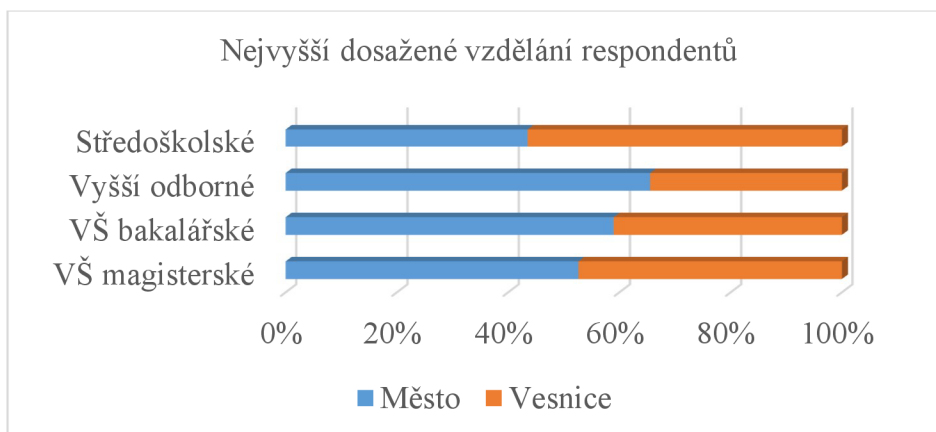

Graf. č. 3: Délka pedagogické praxe respondentů

Výzkumný vzorek tvořily z 30,6 % učitelky s praxí 0-5 let, z 48,8 % učitelky s praxí 5-25 let a z 20,6 % učitelky s praxí nad 25 let. Lze konstatovat, že délka pedagogické praxe souvisí s věkem i dosaženým vzděláním. Stejně jako u věkového složení je více učitelek s délkou praxe nad 25 let je na vesnici. V dalších rozmezích délky pedagogické praxe není zásadní rozdíl mezi městem a vesnicí.

Tab. č. 6: Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů

Nejvyšší dosažené vzdělání	Město	Vesnice	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Středoškolské s maturitou	117	152	269	57,2
Vyšší odborné	19	10	29	6,2
Vysokoškolské bakalářské	79	55	134	28,5
Vysokoškolské magisterské	20	18	38	8,1
Σ	235	235	470	100

Graf. č. 4: Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů

V oblasti nejvyššího dosaženého vzdělání převažovalo středoškolské vzdělávání s maturitou odpovídající 57,2 %. Následovalo vysokoškolské vzdělání bakalářské v četnosti 28,5 %, vysokoškolské magisterské 8,1 %. Nejméně dotazovaných mělo vystudováno vyšší odbornou školu, a to konkrétně 6,2 %. Pokud srovnáme město a vesnici, pak na vesnici pracuje více učitelek se středoškolským vzděláním, naproti tomu ve městě je o něco více učitelek s vysokoškolským bakalářským vzděláním. Rozdíl mezi vyšším odborným a magisterským není velký.

Tab. č. 7: Umístění mateřské školy, ve které respondenti pracují

Umístění mateřské školy	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Město	235	50
Vesnice	235	50
Σ	470	100

Zkoumaný vzorek byl vybrán tak, aby bylo stejné zastoupení respondentů z města i z vesnice. Postup výběru reprezentativního vzorku je popsán výše v části Charakteristika zkoumaného vzorku na straně 47-48.

8.1 Analýza a interpretace dat

Analýza dat byla uskutečněna statistickým vyhodnocením získaných dat, tvorbou tabulek a grafů a slovním komentářem. Statistické šetření ověřuje jednotlivé hypotézy, které byly předem stanoveny. Data získaná z dotazníkového šetření byla zaznamenána do kontingenční tabulky u jednotlivých otázek vztahující se k dané hypotéze.

Způsob zpracování a vyhodnocení dat

Jako metoda pro vyhodnocení výzkumu byl zvolen test dobré shody chí-kvadrát. Na základě testování nulové hypotézy rozhodneme o přijetí nebo odmítnutí stanovených hypotéz. Pro tento účel se užívá tzv. testové kritérium, které představuje číselnou charakteristiku odvozenou ze zjištěných dat. U testu dobré shody chí-kvadrát je toto kritérium stanoveno následovně:

$$\chi^2 = \sum \frac{(P-O)^2}{O}$$

χ^2 ... testované kritérium chí-kvadrát,

P ... pozorovaná (skutečná) četnost, která byla zjištěna výzkumem,

O ... očekávaná četnost, která odpovídá formulované nulové hypotéze. (Chráška, 2016, s. 66)

Pro posouzení vypočítané hodnoty je nutné vypočítat počet stupňů volnosti v kontingenční tabulce podle vzorce:

$$f = (r-1) * (s-1)$$

f ... počet stupňů volnosti

r ... počet řádků v kontingenční tabulce

s ... počet sloupců v kontingenční tabulce

Při rozhodování o platnosti nulové hypotézy zpravidla postupujeme tak, že vypočítanou hodnotu testovaného kritéria srovnáváme s kritickou hodnotou, kterou lze nalézt ve statistických tabulkách. (Chráška, 2016, s. 66) Hladina významnosti odpovídající tomuto kritickému oboru je p-hodnota. Jestliže je p-hodnota menší než zadaná hladina významnosti, pak zamítněte nulovou hypotézu. Hladina významnosti je ve většině pedagogických výzkumů stanovena na úrovni 0,05 – tzn. 5%. Tato hladina významnosti ($p = 0,05$) byla stanovena pro testování.

Ověřování HYPOTÉZA 1:

H1: Učitelky mateřských škol na vesnici mají kladnější vztah k EVVO než učitelky mateřských škol ve městě.

H0: Učitelky mateřských škol na vesnici mají stejný vztah k EVVO jako učitelky mateřských škol ve městě.

HA: Učitelky mateřských škol na vesnici mají kladnější vztah k EVVO než učitelky mateřských škol ve městě.

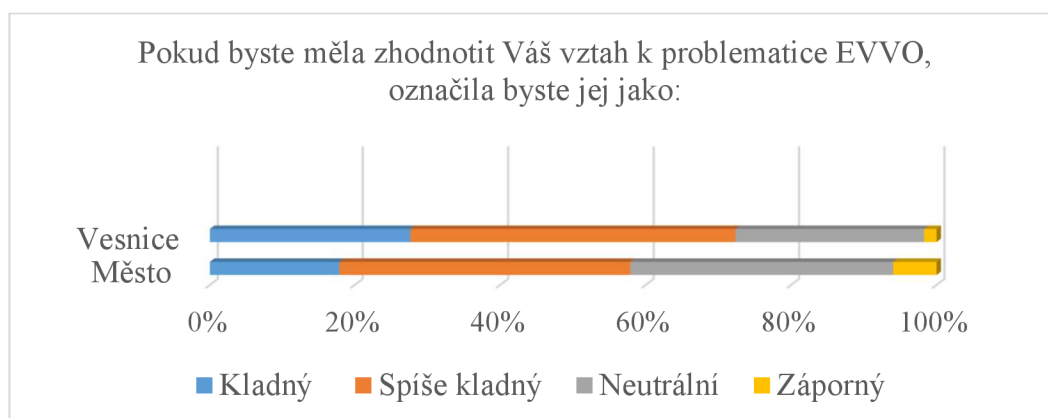
Hypotéza vychází z dotazníkových otázek č. 6, č. 7 a č. 8.

Tab. č. 8: Vztah učitelek k problematice EVVO

Analýza dotazníkové položky č. 6	Město			Vesnice			Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
	P	O	%	P	O	%		
Kladný	42	53,5	17,8	65	53,5	27,7	107	22,8
Spíše kladný	94	99,5	40,0	105	99,5	44,7	199	42,3
Neutrální	85	73	36,2	61	73	26,0	146	31,1
Záporný	14	9	6,0	4	9	1,6	18	3,8
Σ	235			235			470	100

Tab. č. 9: Statistické vyhodnocení χ^2 -kvadrátu dotazníkové položky č. 6

	χ^2	p-hodnota
Vypočítané veličiny	15,0527	0,001772
Významnost	Výsledek je statisticky významný	

Graf. č. 5: Vztah učitelek k problematice EVVO

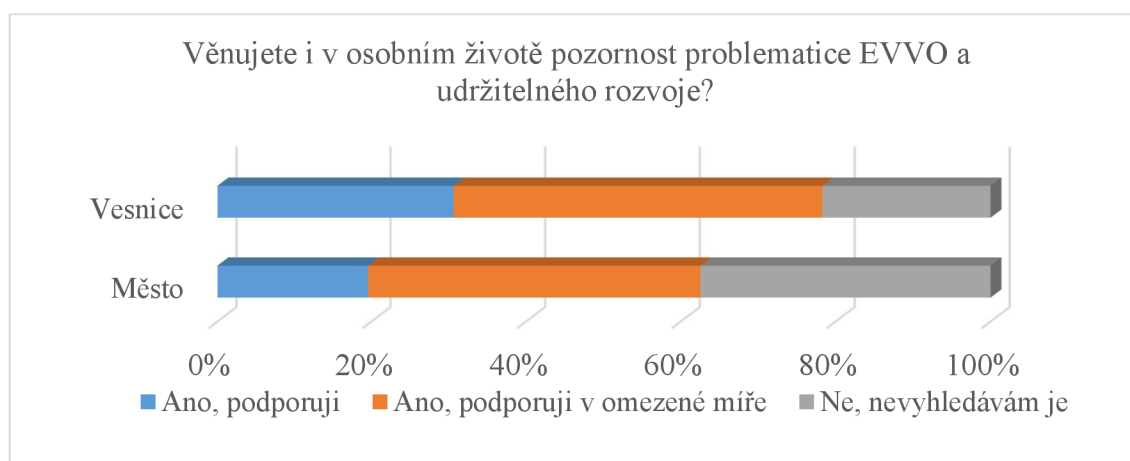
Komentář: Z celkového zkoumaného vzorku označilo 22,8 % učitelek svůj vztah k EVVO jako kladný, 42,3 % jako spíše kladný, 31,1 % jako neutrální a 3,8 % jako záporný. Porovnáním jednotlivých kategorií v závislosti na umístění mateřské školy mají kladný vztah více učitelky z vesnice (27,7 %), naopak ve městě je více učitelek s neutrálním nebo záporným vztahem. Větší podpory v osobním životě se dostává od učitelek z vesnických mateřských škol – v součtu kladný a spíše kladný toto činí 72,4 %. Ve městě za kladný a spíše kladný označilo svůj vztah 57,8 %. Znatelnou část tvořil vztah označený jako neutrální (36,2 %).

Tab. č. 10: Problematika EVVO a udržitelného rozvoje v osobním životě

Analýza dotazníkové položky č. 7	Město			Vesnice			Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
	P	O	%	P	O	%		
Ano, podporuji dostupné aktivity	46	59	19,6	72	59	30,6	118	25,1
Ano, podporuji ale pouze v omezené míře	101	106,5	43	112	106,5	47,7	213	45,3
Ne, nevyhledávám	88	69,5	37,4	51	69,5	21,7	139	29,6
Σ	235			235			470	100

Tab. č. 11: Statistické vyhodnocení χ^2 -kvadrátu dotazníkové položky č. 7

	χ^2	p-hodnota
Vypočítané veličiny	16,1458	0,0003119
Významnost	Výsledek je statisticky významný	

Graf. č. 6: Problematika EVVO a udržitelného rozvoje v osobním životě

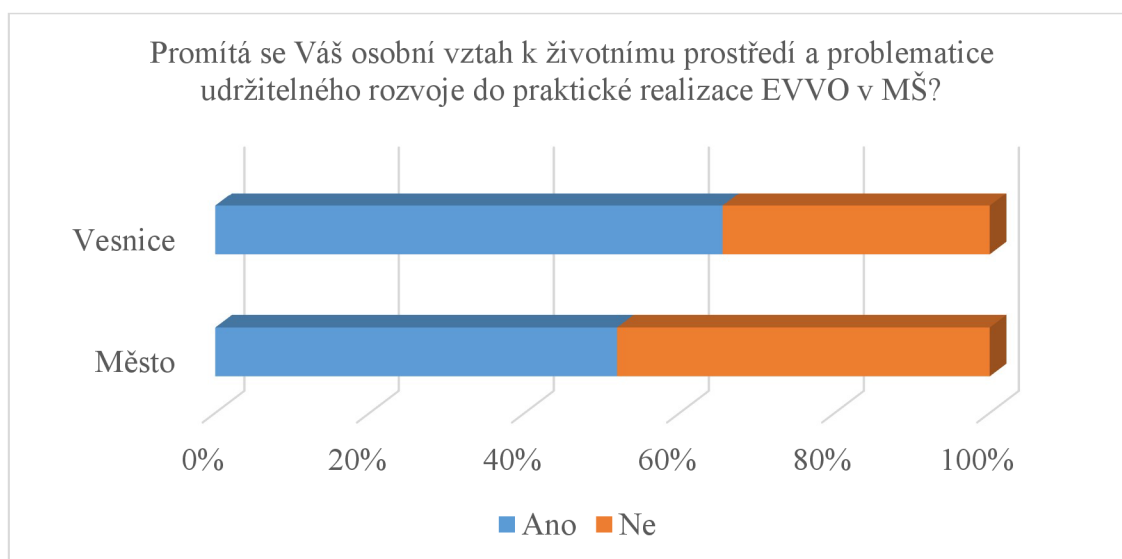
Komentář: Z celkového zkoumaného vzorku věnuje 25,1 % učitelek v osobním životě pozornost problematice EVVO a udržitelného rozvoje, 45,3 % podporuje, ale aktivně nevyhledává dostupné aktivity a 29,6 % se této problematice v osobním životě nevěnuje. Aktivně podporuje dostupné aktivity 19,6 % učitelek ve městě a 30,6 % na vesnici, v omezené míře je podporuje 43 % ve městě a 47,7 % na vesnici. Udržitelným rozvojem a aktivitami s ním spojenými nevyhledává 37,4 % učitelek ve městě a 21,7 % na vesnici.

Tab. č. 12: Promítnutí osobního postoje k životnímu do praktické realizace v MŠ

Analýza dotazníkové položky č. 8	Město			Vesnice			Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
	P	O	%	P	O	%		
Ano	122	138	52	154	138	65,5	276	58,7
Ne	113	97	48	81	97	34,5	194	41,3
Σ	235			235			470	100

Tab. č. 13: Statistické vyhodnocení chi-kvadrátu dotazníkové položky č. 8

	χ^2	p-hodnota
Vypočítané veličiny	8,9885	0,002717
Významnost	Výsledek je statisticky významný	

Graf. č. 7: Promítnutí vztahu k životnímu prostředí do praktické realizace v MŠ

Komentář: Většina učitelek 58,7 % odpověděla, že se jejich vztah k životnímu prostředí se promítá do realizace EVVO v mateřské škole. 41,3 % odpovědělo, že jejich vztah nemá vliv na realizaci EVVO. Porovnáváme-li odpovědi učitelek z města a vesnice, pak větší množství kladných odpovědí jsme získali z mateřských škol na vesnici a to 65,5 %, zatímco ve městě to bylo 52 %.

Hypotéza č. 1 je v rámci dotazníkového archu v rámci šesté, sedmé a osmé otázky. V první z nich jsme zjišťovali, jaký mají učitelé osobní vztah k výuce EVVO. Ve druhé otázce nás zajímal názor, zda se učitelky v osobním životě věnují environmentální problematice a zda podporují aktivity vedoucí k udržitelnému rozvoji – jako je třídění odpadů, swap věcí, nákup v bezobalových obchodech atd. Třetí otázka byla směřována k tomu, zda se jejich vztah promítá do zařazení EVVO v mateřské škole. Podle statistických výsledků – dle p-hodnoty, která byla zjišťována na základě provedeného chí-kvadrát testu dobré shody na hladině významnosti 0,05 lze konstatovat, že ve všech třech případech byly výsledky nižší než 0,05. **Odmítáme proto nulovou hypotézu a přijímáme hypotézu alternativní.**

Ověřování HYPOTÉZA 2:

H2: Mateřské školy ve městě mají více materiálního vybavení pro realizaci EVVO než mateřské školy na vesnici.

H0: Není rozdíl v materiálním vybavení pro realizaci EVVO u mateřských škol ve městech a na vesnici.

HA: Mateřské školy ve městě mají více materiálního vybavení pro realizaci EVVO než mateřské školy na vesnici.

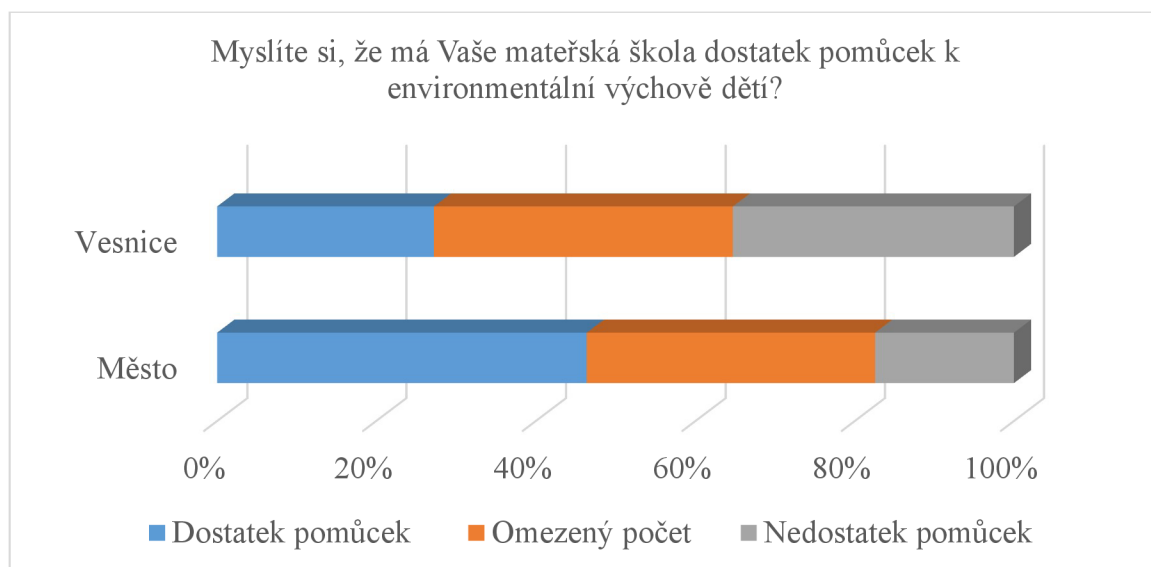
Hypotéza vychází z dotazníkových otázek č. 9, č. 10 a č. 11.

Tab. č. 14: Množství pomůcek k environmentální výchově dětí

Analýza dotazníkové položky č. 9	Město			Vesnice			Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
	P	O	%	P	O	%		
Ano, má dostatek	109	86,5	46,4	64	86,5	27,3	173	36,8
Ano, ale pouze omezený počet	85	86,5	36,1	88	86,5	37,4	173	36,8
Ne, nemá	41	62,0	14,5	83	62,0	35,3	124	26,4
Σ	235			235			470	100

Tab. č. 15: Statistické vyhodnocení χ^2 -kvadrátu dotazníkové položky č. 9

	χ^2	p-hodnota
Vypočítané veličiny	25,983	0,00000228
Významnost	Výsledek je statisticky významný	

Graf. č. 8: Množství pomůcek k environmentální výchově dětí

Komentář: Dotazníkovou položkou č. 9 bylo zjištěno, že 35,3 % učitelek z vesnice považuje množství pomůcek ve třídě k realizaci EVVO za nedostačující. Naproti tomu mateřské školy ve městech jsou v této oblasti lépe materiálně vybaveny – 46,4 % učitelek uvedlo, že má dostatečný počet pomůcek. Omezený počet pomůcek je srovnatelný jak ve městě, tak na vesnici.

Otázka č. 10 byla položena polytomickou (vícevýběrovou) formou, kdy byly předepsané varianty odpovědí.

Tab. č. 16: Pomůcky k provádění některé z níže uvedených činností

Analýza dotazníkové položky č. 10	Město			Vesnice			Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
	P	O	%	P	O	%		
Péče o zvíře	74	53,8	31,5	39	59,1	16,6	113	24,0
Třídění odpadu	201	182	85,5	181	199,9	77,0	382	81,3
Péče o rostliny	61	92,4	26,0	133	101,5	56,6	194	41,3
Hrabání listí	76	86,3	32,3	105	94,7	44,7	181	38,5

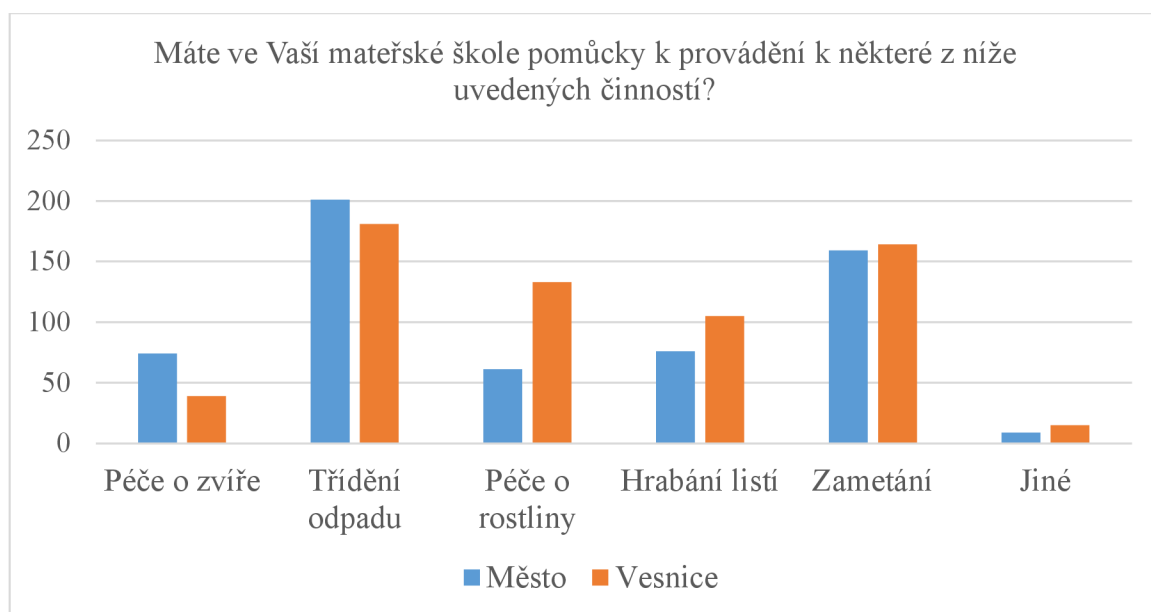
Zametání	159	154,0	67,7	164	169,0	69,8	328	69,8
Jiné	9	11,4	3,8	15	15,6	5,5	24	5,1
Počet MŠ	235			235			470	

Možnost „Jiné“:

- Přírodniny, sběr přírodnin
- Práce na záhonku, vysévání zeleniny a bylinek
- Kompostování
- Čištění studánky
- Úklid lesa a okolí
- Pozorování počasí
- Koutek s přírodninami
- Pozorování ptáků na krmítku

Tab. č. 17: Statistické vyhodnocení chi-kvadrátu dotazníkové položky č. 10

	χ^2	p-hodnota
Vypočítané veličiny	42,2563	0,00000005219
Významnost	Výsledek je statisticky významný	

Graf. č. 9: Pomůcky k provádění k některé z níže uvedených činností

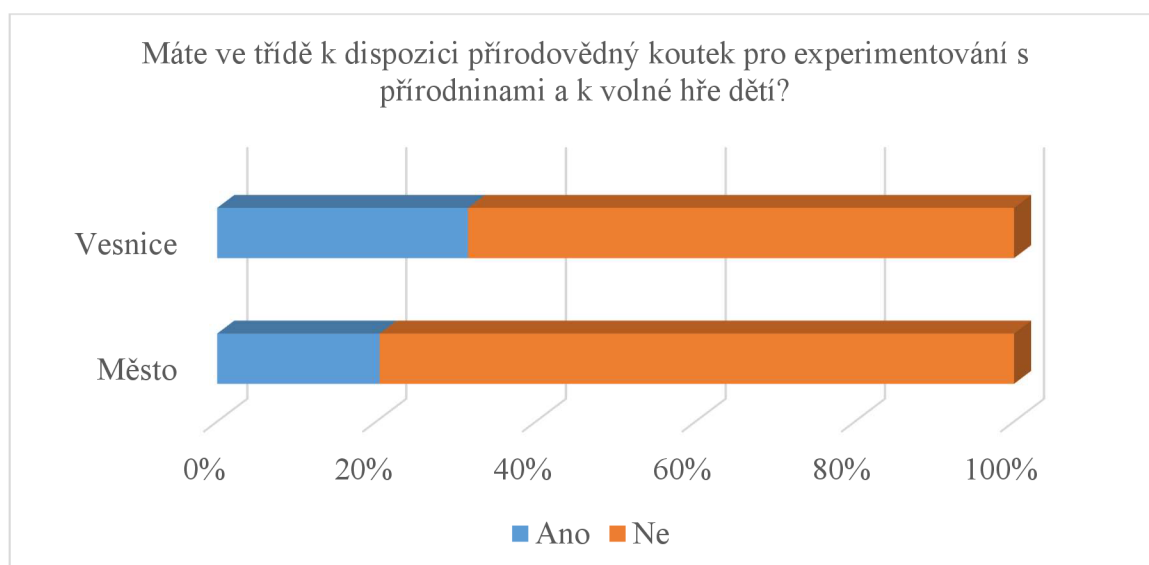
Komentář: Položkou č. 10 bylo zjišťováno, zda mají učitelky k dispozici pomůcky k provádění činností jako je péče o zvíře, třídění odpadu, péče o rostliny, hrabání listí, zametání, popř. některé jiné činnosti. Nejčastější vybranou činností bylo třídění odpadu a zametání. Tyto aktivity převažovaly jak na vesnici, tak ve městě. Na vesnici dále převládá péče o rostliny (56,6 %), naproti tomu ve městě se častěji starají o zvíře (31,5 %). Jiné činnosti, které učitelky do dotazníku vepsaly, byly spíše minoritní.

Tab. č. 18: Přítomnost přírodovědného koutku pro experimentování s přírodninami a k volné hře dětí

Analýza dotazníkové položky č. 11	Město			Vesnice			Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
	P	O	%	P	O	%		
Ano	48	61	20,4	74	61	31,5	122	26
Ne	187	174	79,6	161	174	68,5	348	74
Σ	235			235			470	100

Tab. č. 19: Statistické vyhodnocení chí-kvadrátu dotazníkové položky č. 11

	χ^2	p-hodnota
Vypočítané veličiny	7,48351	0,006227
Významnost	Výsledek je statisticky významný	

Graf. č. 10: Přítomnost přírodovědného koutku pro experimentování s přírodninami a k volné hře dětí

Komentář: Dotazníková položka č. 11 zjišťovala, zda je v mateřských školách k dispozici přírodovědný koutek, který složí dětem k experimentování a volné hře dětí s přírodninami. Z dotazníkového průzkumu vyplývá, že přírodovědný koutek není moc častý – záporně odpovědělo 74 % učitelek a kladně 26 % učitelek. Více kladných odpovědí bylo z vesnických mateřských škol (31,5 %) oproti mateřským školám ve městě (20,4 %). Výsledky doplňující dotazníkovou položku č. 11 jsou uvedeny v Příloze č. 5.

Hypotéza č. 2 v rámci dotazníkového šetření navazuje na otázky č. 9, 10, 11. Otázkou č. 9 jsme zjišťovali, zda mají pedagogové dostatečný počet pomůcek pro realizaci EVVO. Tato otázka byla formulována jako polouzavřená. Statisticky jsme vyhodnocovali varianty dostatečný počet, omezený počet a nedostatečný počet. V otevřené části respondenti uváděli příklady pomůcek, které mají k dispozici. Tyto odpovědi jsou zaznamenány v Příloze č. 5. Otázka č. 10 byla koncipována jako polytomická, kdy respondenti měli na výběr více možností. Je zaměřena na činnosti, které přímo souvisí s realizací EVVO a je možno je realizovat v mateřských školách. Otázka č. 11 je doplňková a týká se možnosti využití přírodovědného koutku pro experimentování s přírodninami a k volné hře dětí. Dle statistického vyhodnocení pomocí chí-kvadrát testu a podle něj vyhodnocené p-hodnoty, která byla ve všech třech případech menší jak 0,05 jsme zjistili, že výsledky jsou statisticky významné a je prokázána závislost na umístění mateřské školy. **Dle výsledků vyhodnocení byla odmítnuta nulová hypotéza a přijata hypotéza alternativní.**

Ověřování HYPOTÉZA 3:

H3: Mateřské školy na vesnici více využívají venkovní prostředí pro realizaci EVVO než mateřské školy ve městech.

H0: Není rozdíl ve využívání venkovního prostředí pro realizaci EVVO mezi mateřskými školami ve městě a na vesnici.

HA: Mateřské školy na vesnici více využívají venkovní prostředí pro realizaci EVVO než mateřské školy ve městech.

Hypotéza vychází z dotazníkových otázek č. 12 a č. 13.

Otázka č. 12 byla položena polytomickou (vícevýběrovou) formou.

Tab. č. 20: Místa v blízkém okolí mateřské školy

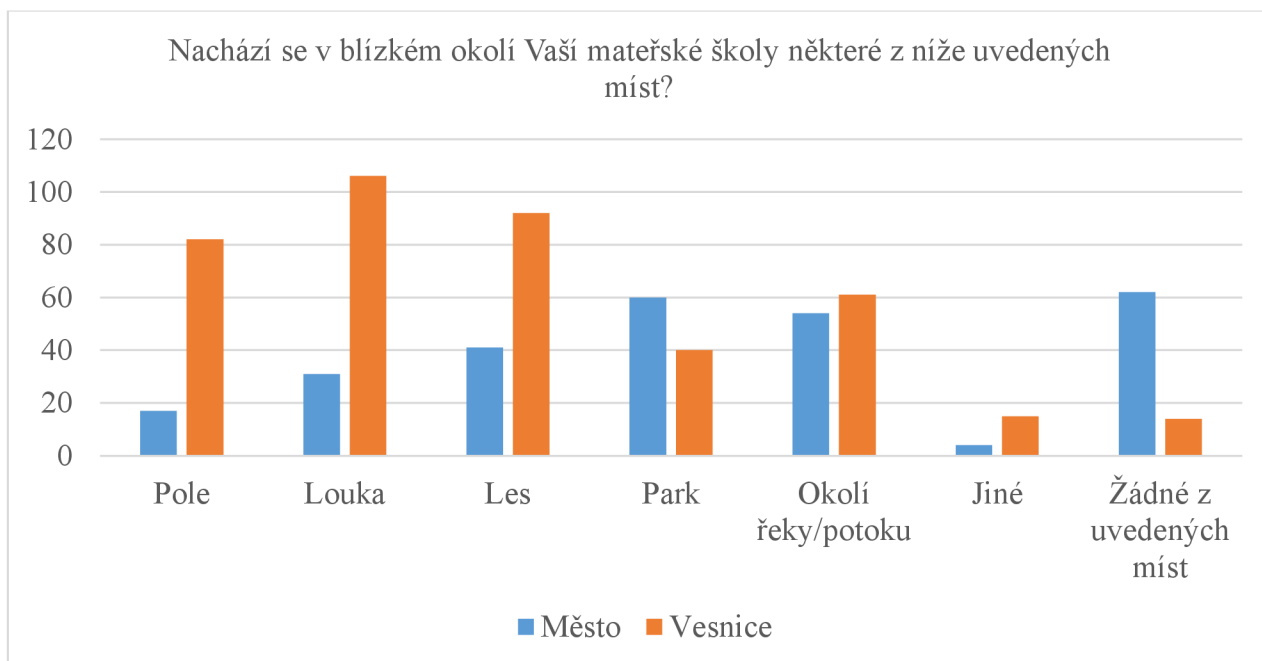
Analýza dotazníkové položky č. 12	Město			Vesnice			Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
	P	O	%	P	O	%		
Pole	17	39,2	7,2	82	59,8	34,9	99	21,0
Louka	31	54,3	13,2	106	82,7	45,1	137	29,1
Les	41	52,7	17,4	92	80,3	39,1	133	28,3
Park	60	39,6	25,5	40	60,4	17,0	100	21,3
Okolí řeky nebo potoku	54	45,6	23,0	61	69,4	26,0	115	24,5
Jiné	4	7,5	1,7	15	11,5	6,4	19	4,0
Žádné z uvedených míst	62	30,1	26,4	14	45,9	6,0	76	16,1
Počet MŠ	235			235			470	

Možnost „Jiné“:

- Rybník, přehrada
- Školní zahrada
- Mokřad
- Močál, štěrková jezera
- Lesopark
- Studánka
- Záhumenky

Tab. č. 21: Statistické vyhodnocení χ^2 -kvadrátu dotazníkové položky č. 12

	χ^2	p-hodnota
Vypočítané veličiny	120,31	<0,00000001
Významnost	Výsledek je statisticky významný	

Graf. č. 11: Místa v blízkém okolí mateřské školy

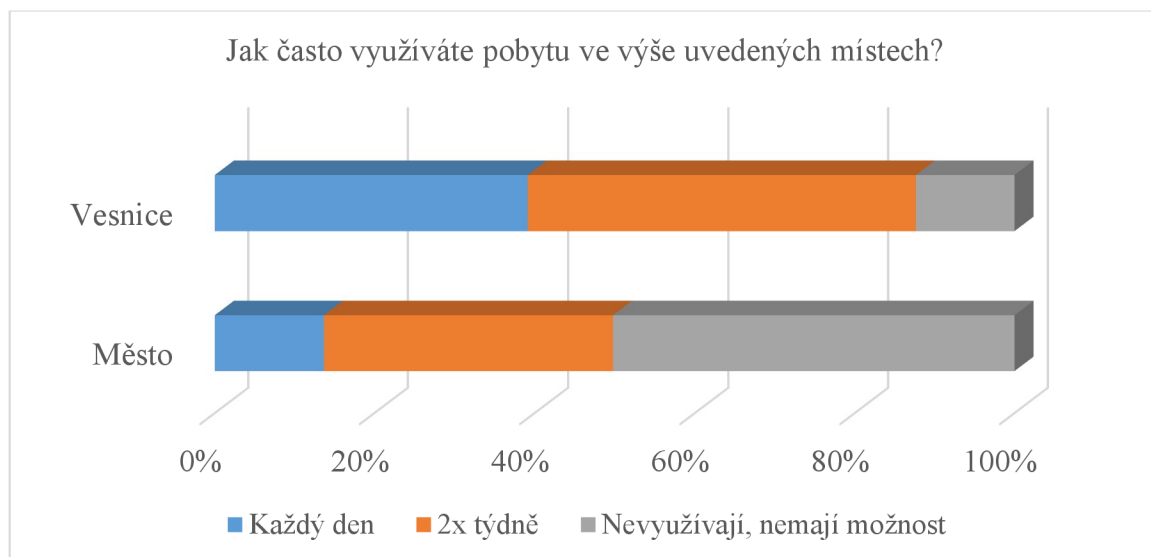
Komentář: Dotazníková položka č. 12 byla zaměřena na přírodní místa, která se nachází v okolí mateřské školy. Mateřské školy z měst mají v okolí nejčastěji park (25 %), vesnické mateřské školy mají ve svém okolí louky (45 %), pole (35 %) a les (39 %). Okolí řeky nebo vodního toku se srovnatelné jak na vesnici (26 %), tak ve městě (23 %). V doplňující části uváděli také např. rybník, štěrkoviště, studánku, záhumenky, zahrady atd.

Tab. č. 22: Frekvence pobytu ve výše uvedených místech

Analýza dotazníkové položky č. 13	Město			Vesnice			Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
	P	O	%	P	O	%		
Každý den	32	62	13,6	92	62,0	39,1	124	26,4
Min. 2x týdně	85	99,5	36,2	114	99,5	48,5	199	42,3
Nevyužíváme nebo nemáme možnost	118	73,5	50,2	29	73,5	12,4	147	31,3
Σ	235			235			470	100

Tab. č. 23: Statistické vyhodnocení chí-kvadrátu dotazníkové položky č. 13

	χ^2	p-hodnota
Vypočítané veličiny	87,1427	<0,00000001
Významnost	Výsledek je statisticky významný	

Graf. č. 12: Frekvence pobytu ve výše uvedených místech

Komentář: Dotazníková položka č. 13 se vztahuje k předchozí otázce a zabývá se frekvencí pobytu na zmíněných místech. Zde 48,5 % učitelek z mateřských škol na vesnici odpovědělo, že tráví čas v přírodních místech v okolí mateřské školy minimálně 2x týdně a 39,1 % uvedlo že okolí navštěvují každý den. V případě mateřských škol ve městě nemají možnost pravidelně tato místa navštěvovat. To může být způsobeno horší dostupností a větším využíváním školních zahrad.

Hypotéza č. 3 je v rámci dotazníkového šetření v rámci dvanácté a třinácté otázky. Otázka č. 13 byla polytomická a zjišťovala, jaká místa se nacházejí v okolí mateřské školy. Následná otázka se týkala četnosti pobytu v těchto místech. Při použití výpočtové metody chí-kvadrát testu na hladině významnosti 0,05 bylo zjištěno, že p-hodnota je pod stanovenou hladinou, a tedy oba výsledky jsou statisticky významné. **Dle výsledků vyhodnocení byla nulová hypotéza odmítnuta** a přijata alternativní hypotéza: Mateřské školy na vesnici více využívají venkovní prostředí pro realizaci EVVO než mateřské školy ve městech. Toto nepřímo potvrzují i poznámky respondentů mateřských škol alokovaných ve městech, že pro pobyt venku více využívají školní zahrady, která nebyla v třinácté otázce záměrně zmíněna.

Ověřování HYPOTÉZA 4:

H4: Učitelky mateřských škol ve městě více využívají možnosti DVPP v oblasti EVVO než učitelky vesnických mateřských škol.

H0: Učitelky mateřských škol ve městě využívají možnosti DVPP v oblasti EVVO stejně jako učitelky mateřských škol na vesnici.

HA: Učitelky mateřských škol ve městě více využívají možnosti DVPP v oblasti EVVO než učitelky vesnických mateřských škol.

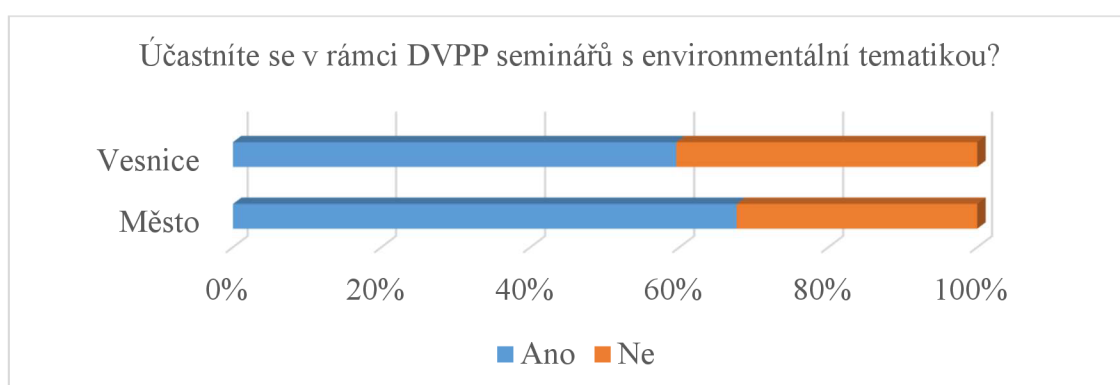
Hypotéza vychází z dotazníkových otázek č. 14, č. 15 a č. 16.

Tab. č. 24: Účast na seminářích DVPP s environmentální tematikou

Analýza dotazníkové položky č. 14	Město			Vesnice			Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
	P	O	%	P	O	%		
Ano	159	149,5	67,7	140	149,5	59,6	299	63,6
Ne	76	85,5	32,3	95	85,5	40,4	171	36,4
Σ	235			235			470	100

Tab. č. 25: Statistické vyhodnocení chí-kvadrátu dotazníkové položky č. 14

	χ^2	p-hodnota
Vypočítané veličiny	3,31847	0,068
Významnost	Výsledek je statisticky nevýznamný	

Graf. č. 13: Účast na seminářích DVPP s environmentální tematikou

Komentář: Dotazníková položka č. 14 se zaměřovala na účast na seminářích DVPP s environmentální tematikou. Seminářů se více účastní učitelky mateřských škol ve městě – kladně odpovědělo 67,7 %, v případě mateřských škol na vesnici kladně odpovědělo 59,6 %.

Otázka č. 15 byla položena polytomickou (výběrovou) formou, kdy byly předepsané varianty odpovědí.

Tab. č. 26: Zdroje čerpání inspirace pro realizaci EVVO

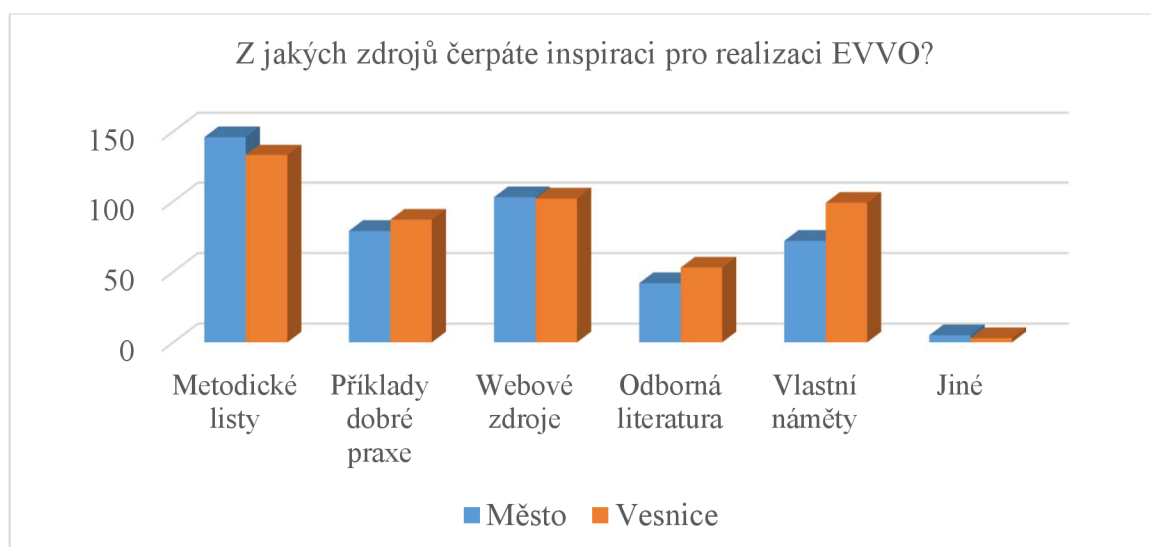
Analýza dotazníkové položky č. 15	Město			Vesnice			Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
	P	O	%	P	O	%		
Metodické listy	146	135,0	62,1	133	144,0	56,6	279	59,4
Příklady dobré praxe	79	80,3	33,6	87	85,7	37,0	166	35,3
Webové zdroje	103	99,2	43,8	102	105,8	43,4	205	43,6
Odborná literatura	42	46,0	17,8	53	49,0	22,6	95	20,2
Vlastní náměty	72	82,7	30,6	99	88,3	42,1	171	36,4
Jiné	5	3,9	2,1	3	4,1	1,3	8	1,7
Počet MŠ	235			235			470	

Možnost „Jiné“:

- *Od kolegyně*
- *Sdílení námětů s jinými MŠ*
- *Od podnětů dětí*
- *Materiály z ekocentra*

Tab. č. 27: Statistické vyhodnocení chí-kvadrátu dotazníkové položky č. 15

	χ^2	p-hodnota
Vypočítané veličiny	6,06536	0,2999
Významnost	Výsledek je statisticky nevýznamný	

Graf. č. 14: Zdroje čerpání inspirace pro realizaci EVVO

Komentář: Otázka č. 15, kterou jsme zjišťovali zdroje čerpání inspirace pro realizaci EVVO, byla výběrová s nabídkou: metodické listy, příklady dobré praxe, webové zdroje, odborná literatura, vlastní náměty a možnost „Jiné“. Nejvíce bylo kladných odpovědí u položky Metodické listy (59,4 %). Další nejčtenější možností bylo čerpání inspirace z webových zdrojů (43,6 %). Do možností „Jiné“ bylo uvedeno čerpání námětů od kolegyň, učitelek z jiných mateřských škol a také že jsou inspirováni podněty dětí. Při porovnávání odpovědí učitelek z města a vesnice nebyl shledán významný rozdíl.

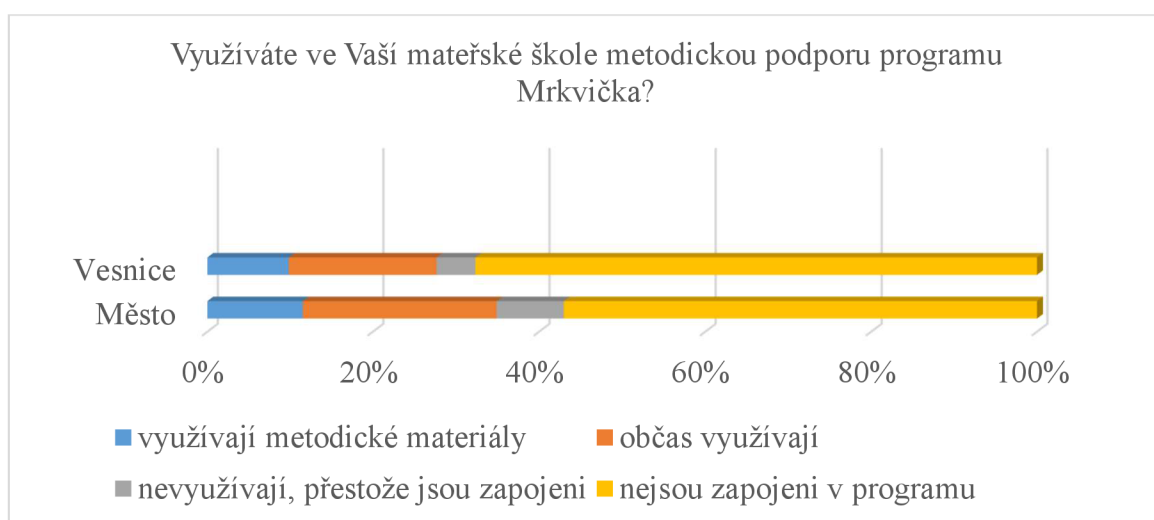
Tab. č. 28: Využití metodické podpory programu Mrkvička

Analýza dotazníkové položky č. 16	Město			Vesnice			Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
	P	O	%	P	O	%		
Ano, aktivně využíváme metodické materiály	27	25	11,5	23	25	9,8	50	10,7
Ano, občas využíváme	55	48,5	23,4	42	48,5	17,9	97	20,6
Ne, nevyužíváme, přestože jsme zapojeni	19	15	8,1	11	15	4,7	30	6,4

Ne, nejsme zapojeni	134	146,5	57	159	146,5	67,6	293	62,3
Σ	235			235			470	100

Tab. č. 29: Statistické vyhodnocení chi-kvadrátu dotazníkové položky č. 16

	χ^2	p-hodnota
Vypočítané veličiny	6,32871	0,09667
Významnost	Výsledek je statisticky nevýznamný	

Graf. č. 15: Využití metodické podpory programu Mrkvička

Komentář: Dotazníková položka č. 16 byla zaměřena na využití metodické podpory programu Mrkvička. 62,3 % všech učitelek mateřských škol odpovědělo, že jejich mateřská škola není zapojena do programu Mrkvička. Kladně odpovědělo 37,7 % a z tohoto množství 10,7 % aktivně využívá metodických materiálů z tohoto programu. 34,9 % učitelek městských mateřských škol odpovědělo na kladně (aktivně využívají nebo občas využívají), z vesnice odpovědělo kladně 27,7 %. Učitelky z městských mateřských škol v 57 % odpověděly, že nejsou zapojeni do programu Mrkvička, stejnou odpověď zvolilo také 67,6 % učitelek mateřských škol z vesnice.

Hypotézu č. 4 jsme testovali na dotazníkových položkách č. 14, 15 a 16. Nejdříve jsme zjišťovali, zda je rozdíl v účasti na seminářích DVPP zaměřených na EVVO mezi učitelkami ve městě a na vesnici. V další jsme zjišťovali, z jakých zdrojů čerpají podklady pro realizaci EVVO a zda je rozdíl mezi městem a vesnicí. Otázkou č.16 jsme prověřovali, zda je rozdíl v zapojení do metodického programu EVVO Mrkvička, a to dle umístění mateřské školy. U všech testovaných otázek však rozdíly podle chí-kvadrát testu nejsou statisticky významné. P-hodnota se pohybovala v rozmezí 0,1 až 0,8, tj. větší než 0,05, a tedy se neprokázala závislost sledovaných parametrů na umístění mateřské školy. Přijímáme tedy nulovou hypotézu: Učitelky mateřských škol ve městě využívají možnosti vzdělávání v oblasti EVVO stejně jako učitelky mateřských škol na vesnici. **Dle výsledků vyhodnocení byla přijata nulová hypotéza**, alternativní hypotéza byla odmítnuta.

Ověřování HYPOTÉZA 5:

H5: Mateřské školy ve městě více využívají spolupráce s externími pracovníky v rámci EVVO než mateřské školy na vesnici.

H0: Není rozdíl ve využívání spolupráce s externími pracovníky v rámci EVVO v mateřské škole ve městě a na vesnici.

HA: Mateřské školy ve městě více využívají spolupráce s externími pracovníky v rámci EVVO než mateřské školy na vesnici.

Hypotéza vychází z dotazníkových otázek č. 17, č. 18 a č. 19.

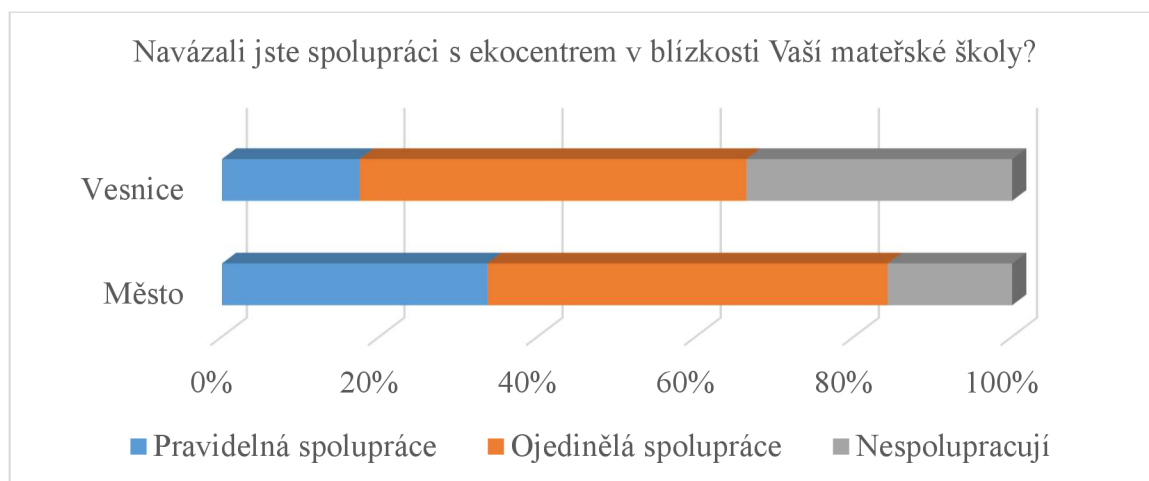
Tab. č. 30: Spolupráce s ekocentrem v blízkosti mateřské školy

Analýza dotazníkové položky č. 17	Město			Vesnice			Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
	P	O	%	P	O	%		
Ano, máme pravidelnou spolupráci	79	60	33,7	41	60	17,4	120	25,6
Ano, spolupracujeme ojediněle	119	117	50,6	115	117	48,9	234	49,8
Ne, nespolupracujeme	37	58	15,7	79	58	33,7	116	24,6
Σ	235			235			470	100

Tab. č. 31: Statistické vyhodnocení chi-kvadrátu dotazníkové položky č. 17

	χ^2	p-hodnota
Vypočítané veličiny	27,3	0,000001175
Významnost	Výsledek je statisticky významný	

Graf. č. 16: Spolupráce s ekocentrem v blízkosti mateřské školy

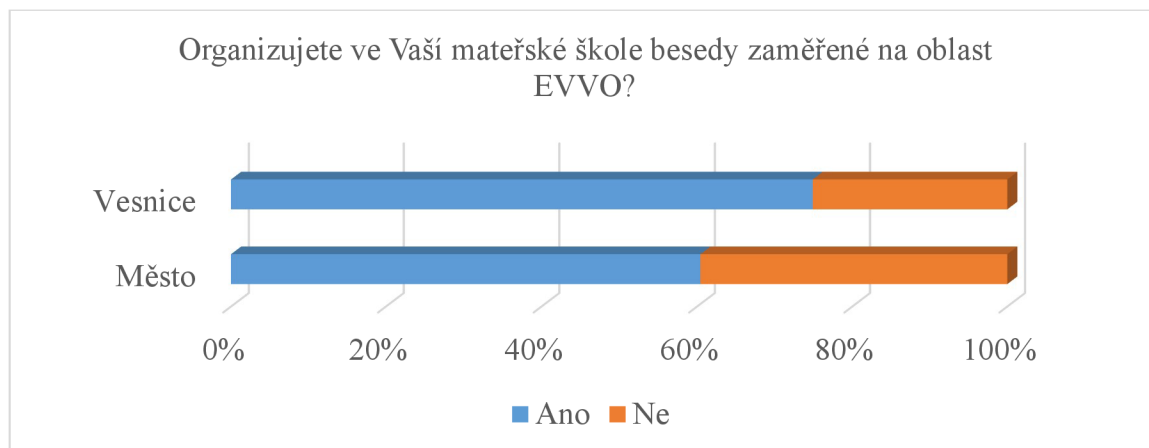
Komentář: Položkou č. 17 byla zjišťována spolupráce s ekocentrem v blízkosti mateřské školy. Ze získaných dat vyplývá, že téměř čtvrtina mateřských škol spolupracuje s ekocentrem pravidelně a polovina dotázaných spolupracuje ojediněle. Mateřské školy ve městě spolupracují s ekocentrem častěji (kladnou odpověď uvedlo 84,3 % učitelek) než mateřské školy na vesnici (kladná odpověď byla v 66,3 % případech).

Tab. č. 32: Organizování besed zaměřených na oblast EVVO

Analýza dotazníkové položky č. 18	Město			Vesnice			Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
	P	O	%	P	O	%		
Ano	142	159	60,4	176	159	74,9	318	67,7
Ne	93	76	39,6	59	76	25,1	152	32,3
Σ	235			235			470	100

Tab. č. 33: Statistické vyhodnocení chí-kvadrátu dotazníkové položky č. 18

	χ^2	p-hodnota
Vypočítané veličiny	11,2405	0,0008003
Významnost	Výsledek je statisticky významný	

Graf. č. 17: Organizování besed zaměřených na oblast EVVO

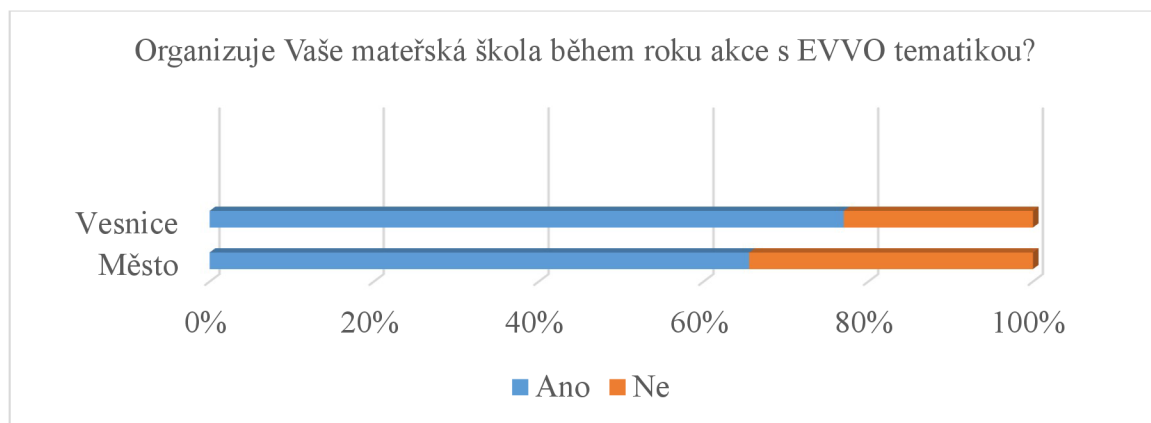
Komentář: Na dotazníkovou položku č. 18 zaměřenou na organizování besed zaměřených na oblast EVVO odpovědělo 67,7 % učitelek kladně. Větší procento kladných odpovědí je od učitelek mateřských škol na vesnici (74,9 %) než ve městě (60,4 %).

Tab. č. 34: Organizování akcí s EVVO tematikou v MŠ

Analýza dotazníkové položky č. 19	Město			Vesnice			Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
	P	O	%	P	O	%		
Ano	154	167,5	65,5	181	167,5	77	335	71,3
Ne	81	67,5	34,5	54	67,5	23	135	28,7
Σ	235			235			470	100

Tab. č. 35: Statistické vyhodnocení chí-kvadrátu dotazníkové položky č. 19

	χ^2	p-hodnota
Vypočítané veličiny	7,57612	0,005915
Významnost	Výsledek je statisticky významný	

Graf. č. 18: Organizování akcí s EVVO tematikou v MŠ

Komentář: Dotazníková položka č. 19 se zabývala organizováním vlastních akcí s EVVO tematikou v mateřské škole. 77 % učitelek vesnických mateřských škol a 65,5 % učitelek z městských mateřských škol uvedlo, že organizuje vlastní akce s EVVO tematikou. Výsledky doplňující dotazníkovou položku č. 19 jsou uvedeny v Příloze č. 5.

K hypotéze č. 5 se v rámci dotazníkového šetření vztahují otázky č. 17, č. 18 a č. 19. V otázce č. 17 jsme zjišťovali, zda mateřské školy spolupracují s ekocentry. Otázka č. 18 byla zaměřena na pořádání besed (např. se sokolníkem, myslivcem, různými chovateli) v rámci mateřské školy. V otázce č. 19 jsme se ptali na pořádání vlastních akcí s environmentální tematikou. Otázka č. 19 byla polootevřená, volné odpovědi jsou zpracovány v přílohové části Příloha č. 5 „Výsledky doplňujících otázek z dotazníku“. Statistickým vyhodnocením podle chí-kvadrát testu dobré shody na hladině významnosti 0,05 jsme zjistili, že vztah mezi uvedenými aktivitami a umístěním mateřské školy je významný. P-hodnota byla u všech uvedených otázek pod hladinou 0,05, a tedy se prokázala závislost mezi mateřskými školami ve městech a na vesnici. **Dle výsledků vyhodnocení byla nulová hypotéza odmítnuta** a přijata alternativní hypotéza: Mateřské školy ve městě více využívají spolupráce s externími pracovníky v rámci EVVO než mateřské školy na vesnici.

9. Shrnutí výsledků, diskuze

V následující kapitole se autorka zaměřuje na shrnutí výsledků výzkumu a diskutuje je s teoretickými zdroji nebo s výsledky empirických studií týkajících se zkoumané problematiky. Tematika udržitelnosti, ekologie a životního prostředí a s tím související i EVVO je v dnešní době poměrně hodně diskutované téma, proto i z toho důvodu se často stává předmětem zkoumání a shromažďování poznatků.

V předkládané diplomové práci si autorka stanovila výzkumný problém zaměřený na začlenění EVVO do edukačního procesu v podmínkách současných mateřských škol ve městě a na vesnici. Hlavním cílem empirické části bylo zjistit a porovnat, jak je začleněna EVVO do edukačního procesu v podmínkách současných mateřských škol ve městě a na vesnici.

Touto problematikou se zabývali výzkumné týmy nejen v ČR, ale celosvětově. Například studie *Children and the Environment: Ecological Awareness among Preschool Children* (Děti a životní prostředí: Ekologické povědomí mezi předškolními dětmi) se zaměřila na ekologické vnímání u dětí předškolního věku ve městě a na vesnici. Výsledkem tohoto výzkumu bylo, že nebyla prokázána souvislost mezi znalostmi a umístěním mateřské školy. (Cohen, Horm-Wingerd, 1993). Kesicioğlu a Alisinanoğlu v roce 2009 analyzovali ve výzkumu *The Analysis of Children's Attitude against the Environment in the Views of Various Variables* (Analýza postojů dětí k životnímu prostředí z pohledu různých proměnných) postoje k životnímu prostředí pětiletých až šestiletých dětí žijící v centrech měst, okolí města a na vesnicích. Ze studie bylo zjištěno, že děti z města měly větší povědomí o ochraně přírody než děti z vesnic. (Kesicioğlu a Alisinanoğlu, 2009)

Podobným směrem se ubíral i výzkum *Comparison of environmental attitudes and experiences of five-year-old children receiving preschool education in the village and city centre* (Srovnání environmentálních postojů a zkušeností pětiletých dětí v předškolním vzdělávání v obci a centru města) prováděný u dětí v tureckém Denizli. (Nazmi Durkan, et al., 2015). Výstupem bylo také potvrzeno větší povědomí o ochraně životního prostředí u dětí ve městě než na vesnici.

Při stanovování dílčích cílů empirické části diplomové práce jsme se zaměřili na vztah učitelek k EVVO, na materiální vybavenost mateřských škol pro realizaci EVVO, možnosti pro praktickou realizaci EVVO v okolí MŠ, zdroje čerpání odborných poznatků pro realizaci

EVVO a spolupráci MŠ s environmentálními organizacemi a sdruženími, a to vše v závislosti na umístění MŠ (město / vesnice).

Hypotéza č. 1 zkoumá vztah učitelek k EVVO. Cornell (2012, s.127) uvádí, že lásku k přírodě a zájem o ni můžeme v lidech probudit jen tehdy, budou-li tyto pocity autenticky žít v nás samých. Otázky, kterými tuto hypotézu ověřujeme, se proto týkaly osobního vztahu k EVVO učitelek MŠ, podpoře udržitelnosti v soukromém životě a zda se jejich osobní vztah promítá i do realizace EVVO v MŠ. Předpoklad alternativní hypotézy, že učitelky na vesnicích mají kladnější vztah k EVVO než učitelky mateřských škol ve městě, se statistickým zpracováním výsledků potvrdil a nulová hypotéza č. 1 byla odmítnuta. Byla **přijata alternativní hypotéza č. 1**. Nutno ale připustit, že tento výsledek může být do jisté míry zkreslen tím, jak učitelky samy sebe vnímají. Pokud někdo označí svůj vztah za neutrální, jiný může obdobný vztah označit za kladný. I když nebyl dáván do souvislosti věk učitele s osobním vztahem, domnívám se, že neutrální nebo negativní vztah zaujímá spíše starší generace.

Již z rozhovorů v pilotáži vyplynulo, že mateřská škola na vesnici nebyla materiálně tak vybavena jako mateřská škola ve městě. Na tomto zjištění byla postavena hypotéza č. 2. V rámci dotazníkového šetření byly položeny dotazníkové položky zaměřené na množství pomůcek k realizaci EVVO a přítomnost přírodovědného koutku v MŠ. V této hypotéze jsme zjistili, že lépe materiálně zajištěné jsou mateřské školy ve městech. Na druhou stranu nutno říci, že učitelky mateřských škol na vesnici se snaží tento nedostatek vyvažovat rozmanitostí finančně nenáročných činností a pomůcek, které si v mnohých případech vyrábí samy. Přírodovědný koutek se více objevuje v mateřských školách na vesnici. Domnívám se, že je to tím, že děti na vesnici provádí svá pozorování a hry přímo v přírodě. Dle výsledků vyhodnocení byla tedy odmítnuta nulová hypotéza a **přijata alternativní hypotéza č.2**.

V následující hypotéze č. 3 jsme se zaměřili na otázku, zda okolí mateřské školy má vliv na realizaci EVVO. Vycházeli jsme z předpokladu, že mateřské školy na vesnici mají blíže k přírodě než ve městě, a proto naplňování EVVO bude pro ně snadnější. Nejdříve bylo zjištěno, jak vypadá okolí MŠ a následně byl položena dotazníková položka zaměřená na délku pobytu v těchto místech. Na základě statistického zpracování dat byla nulová hypotéza odmítnuta a **přijata alternativní hypotéza č.3**. Z okolí mateřské školy byla však záměrně vyjmuta možnost pobytu na školní zahradě. Z rozhovoru v pilotáži učitelka MŠ ve městě připustila, že tráví hodně času na školní zahradě, protože je pro ně logisticky obtížnější realizovat pobyt mimo školní zahradu. Přesto i tak můžeme konstatovat, že minimálně 2x týdně tráví čas mimo

ni 36,2 % městských mateřských škol a 13,6 % denně. Dá se říci, že mateřské školy ve městě mají těžiště pro realizaci EVVO právě ve školních zahradách, které bývají i lépe vybaveny.

Další část se zabývala vzděláváním učitelek MŠ a zdroji, ze kterých čerpají podklady pro realizaci EVVO. Právě tato oblast je jednou z dílčích cílů uvedených v Akčním plánu na léta 2019-2021 ke Státnímu programu environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty a environmentálního poradenství na léta 2016-2025 (Akční plán EVVO, 2019). Na základě dotazníkového šetření jsme zjistili, že není v této oblasti rozdíl mezi MŠ ve městě a na vesnici. Proto na základě výsledků vyhodnocení byla **přijata nulová hypotéza č. 4**, alternativní hypotéza byla odmítnuta. Toto zjištění je jistým důkazem toho, že program environmentálního vzdělávání je naplňován plošně stejným způsobem. Jako příležitost pro zlepšení bychom mohli identifikovat větší propagaci programu Mrkvička. K otázce zapojení do programu kladně odpovědělo 37,7 % všech respondentů.

Na závěr jsme se v rámci hypotézy č. 5 soustředili na to, zda mateřské školy spolupracují s ekocentry, pořádají besedy s EVVO tematikou ve spolupráci s externisty nebo organizují vlastní akce. Následným statistickým zpracováním dat byla nulová hypotéza odmítnuta a **přijata alternativní hypotéza č. 5**: Mateřské školy ve městě více využívají spolupráce s externími pracovníky v rámci EVVO než mateřské školy na vesnici. Pokud se hlouběji zamyslíme nad tímto výsledkem, můžeme konstatovat, že učitelky MŠ ve městech s cílem blíže přiblížit dětem přírodu více využívají nabídek ekocenter nebo jiných organizací. Toto samozřejmě souvisí i s finančním zázemím, které tyto školy mají lepší než na vesnici. V rámci polynomických otázek bylo zjištěno množství zajímavých akcí, které mateřské školy bez rozdílu pořádají. Ať už se jedná např. o ukázky výcviku dravců, canisterapie, zapojování do akcí typu Uklid'me Česko, Recyklohraní apod.

ZÁVĚR

Environmentální výchova má za cíl zvýšení povědomí, spoluzodpovědnosti, ekologické senzitivity a citlivého přístupu k přírodě. Pozornost, které se environmentální výchově nyní dostává, vychází z obav naší společnosti o udržitelnost a životní prostředí. Proto její základy pro získávání výše uvedených hodnot musí být nastaveny již od útlého dětství, kdy děti získávají vztah k přírodě.

Cílem diplomové práce je zjistit začlenění EVVO do edukačního procesu v podmínkách současných mateřských škol. Předkládaná diplomová práce se v teoretické části soustřeďuje na předškolní vzdělávání, environmentální výchovu, vzdělávání a osvětu v současné mateřské škole. Empirická část konkrétněji zaměřuje na začlenění EVVO do edukačního procesu v podmínkách současných mateřských škol ve městě a na vesnici. V pilotáži došlo ke zmapování podmínek vzdělávání pro uplatnění EVVO v edukačním procesu mateřských škol dle jejich umístění. Pilotáž byla vedena formou rozhovorů a vycházela z podmínek uvedených v RVP PV (věcné podmínky, životospráva, psychosociální podmínky, organizace, řízení mateřské školy, personální a pedagogické zajištění, spoluúčast rodičů). Na základě jejího vyhodnocení byl sestaven dotazník, který sloužil jako podklad pro vlastní kvantitativní výzkum. V rámci vlastního výzkumu jsme se zaměřili pouze na vybrané podmínky, které vycházejí z RVP PV.

Limity práce se projevily v uzavření mateřských škol a zahájení distančního vzdělávání v době konání výzkumu z důvodu nepříznivé epidemiologické situace nemoci Covid-19. Mezi další limit, který mohl ovlivnit vlastní výzkum, byl výběr respondentů a jejich ochota účastnit se výzkumného šetření. Autorka práce si tyto limity uvědomuje.

Za hlavní přínos diplomové práce autorka považuje zjištění, že EVVO nachází v programech mateřských škol stále větší podporu a pro její realizaci je věnována velká důležitost. Didaktické vymezení realizace environmentální výchovy konkrétně v mateřských školách může být přínosné pro učitelky mateřských škol, které by rády začlenily EVVO do edukačního procesu. Empirická část diplomové práce obsahuje výzkumná data, která mohou sloužit jako zpětná vazba pro učitelky mateřských škol. Na získaná data je možné v budoucnu navázat nebo je rozšířit, případně využít pro tvorbu akčních plánů. Na základě zjištěných dat je zřejmé, že jsou stále rozdíly ve vybavenosti mateřských škol ve městě a na vesnici, nicméně tyto rozdíly se postupně stírají. Mateřské školy na vesnici více využívají výhod svého umístění a pobyt venku tráví v přírodě. Nastolený trend je v kontextu zjišťování dopadů lidské činnosti na životní prostředí optimistický.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Agenda 21: report of the United Nations Conference on Environment and Development Rio de Janeiro. [online] Rio de Janeiro: OSN. 1998. [cit. 2021-2-22]. Dostupný z: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/Agenda21.pdf>

Akční plán EVVO na léta 2019-2021. [online]. Praha: MŽP, 2019. [cit. 2021-6-8]. Dostupný z: [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/environmentalni_vzdelavani_poradenstvi/\\$FILE/OFDN-AP_EVVO_2019_2021-20200717.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/environmentalni_vzdelavani_poradenstvi/$FILE/OFDN-AP_EVVO_2019_2021-20200717.pdf)

BEČVÁŘOVÁ, Ivana a Irina Alexandrovna SOLOSHYCH. *Metodologie environmentální výchovy, vzdělávání a osvěty*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2012. ISBN 978-80-87472-45-3.

BROUKALOVÁ, Lenka a NOVÁK, Miroslav. *Cíle a indikátory pro environmentální vzdělávání, výchovu a osvětu v České republice*. [online] Praha. Envigogika. 2012. [cit. 2021-6-15]. Dostupné z: <https://www.envigogika.cuni.cz/index.php/Envigogika/article/view/66>

COHEN, S., & HORM-WINGERD, D. M. [online]. *Children and the environment: Ecological awareness among preschool children*. 1993. *Environment and Behavior*, 25(1), 103–120. [cit. 2021-5-22]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/0013916593251005>.

CORNELL, Joseph Bharat. *Objevujeme přírodu: učení hrou a prožitkem*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0145-8.

ČINČERA, Jan. *Environmentální výchova: efektivní strategie*. Praha: Agentura Koniklec, 2013. ISBN 978-80-904141-1-2.

ČINČERA, Jan. *Doporučené očekávané výstupy pro environmentální výchovu*. [online] Praha: Envigogika, 2011. [cit. 2021-4-21]. Dostupné z <http://www.envigogika.cuni.cz/index.php/cz/component/content/article/183-recenzovane-clanky/envigogika-2011vi2/581>

ČINČERA, Jan. *Environmentální výchova: od cílů k prostředkům*. Brno: Paido, 2007. ISBN 978-80-7315-147-8.

DANIŠ, Petr. *Děti venku v přírodě: ohrožený druh?: proč naše děti potřebují přírodu pro své zdraví a učení*. Praha: MŽP, 2016. ISBN 978-80-7212-610-1.

DAVIS, Julie M. *Young Children and the Environment: Early Education for Sustainability*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010. ISBN 978-0521736121.

Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy. [online]. Praha: MŠMT, 2019. [cit. 2021-6-10]. Dostupný z: <https://www.msmt.cz/file/51673/>

DURKAN, N., GÜNGÖR, H., FETIHI, L., EROL, A. AND GÜLAY OGELMAN, H. *Comparison of environmental attitudes and experiences of five-year-old children receiving preschool education in the village and city centre.* [online]. Early Child Development and Care, 2016. 186(8), pp.1327-1341. [cit. 2021-5-17]. doi: 10.1080/03004430.2015.1092963

Eco-Schools [online]. Copenhagen, Denmark, 2019 [cit. 2021-6-15]. Dostupné z: <https://www.ecoschools.global/>

FELLNEROVÁ, Jana. *Didaktické a metodické materiály zaměřené na EVVO mateřských škol.* [online]. Svatý Jan pod Skalou: 2007. [cit. 2021-2-20]. Dostupné z: www.ekocentrum.eu/usr_files/f1/EVVO-metodicke_materialy.doc

HELUS, Zdeněk. *Dítě v osobnostním pojetí: obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče.* 2., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-628-5.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace.* 4. přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu.* 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-247-5326-3.

CHYBA, Jaroslav. *Aarhuská úmluva a její implementace do právního řádu České republiky.* Časopis pro právní vědu a praxi. [online]. 2001, č. 1, s. 29-33. [cit. 2021-6-12]. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/8459>

JANČAŘÍKOVÁ, Kateřina. *Činnosti k rozvíjení přírodovědné gramotnosti v předškolním vzdělávání.* Praha: Raabe, 2017. ISBN 978-80-7496-327-8.

JANČAŘÍKOVÁ, Kateřina. *Environmentální činnosti v předškolním vzdělávání.* Praha: Josef Raabe, 2010. ISBN 978-80-86307-95-4.

JANČAŘÍKOVÁ, Kateřina a Magdaléna KAPUCIÁNOVÁ. *Činnosti venku a v přírodě v předškolním vzdělávání.* 1. vyd. Praha: Raabe, 2013. ISBN 978-80-7496-071-0.

JANČAŘÍKOVÁ, K., KAPUCIÁNOVÁ, M. *Environmentální výchova v předškolním vzdělávání – hledání optimální podoby.* [online]. Envigogika, 7(1). [cit. 2021-03-15]. Dostupné z <http://www.envigogika.cuni.cz/index.php/Envigogika/article/view/71/75>

- JANČAŘÍKOVÁ, Kateřina. *EVVO na mateřských školách* [Video file]. [cit. 2021-4-10]. Dostupné z: https://youtu.be/iP_YTLxiphE.
- JOHNSON, Burke and CHRISTENSEN, Larry B. *Educational research: quantitative, qualitative, and mixed approaches*. 7th ed. Thousand Oaks, California: Sage, c2020, ISBN 978-1544337838.
- KAPUCIÁNOVÁ, Magdaléna. *Pomáháme dětem s orientací v dnešním světě: dítě a svět*. Praha: Raabe, c2014. ISBN 978-80-7496-164-9.
- KESICIOĞLU, O, ALISINANOĞLU, F. *The Analysis of Children's Attitude against the Environment in the Views of Various Variables*. [online]. Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi. 2009. 10 (3), 37-48. [cit. 2021-6-10]. Dostupné z: <https://dergipark.org.tr/en/pub/kefad/issue/59508/855690>
- KOLLÁRIKOVÁ, Zuzana a Branislav PUPALA. *Předškolní a primární pedagogika*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-828-9.
- KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Dítě a mateřská škola: co by měli rodiče znát, učitelé respektovat a rozvíjet*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4435-3.
- KREJČOVÁ, Věra, Jana KARGEROVÁ a Zora SYSLOVÁ. *Individualizace v mateřské škole*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0812-9.
- KYRIACOU, Chris. *Klíčové dovednosti učitele: cesty k lepšímu vyučování*. Vyd. 4. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0052-9.
- LEBLOVÁ, Eliška. *Environmentální výchova v mateřské škole*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-1149-5.
- LESKOVCOVÁ, M. a kol. *Environmentální výchova v České republice a v EU, systém environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty*. 1. vyd. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2012. ISBN 978-80-87472-42-2.
- MAŇÁK, Josef a Vlastimil ŠVEC. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003. ISBN 80-7315-039-5.
- MEIER, Daniel R., SISK-HILTON, Stephanie. *Nature Education with Young Children: Integrating Inquiry and Practice*. New York: Routledge. 2013. ISBN 978-0-415-65589-7.
- Metodický pokyn MŠMT k zajištění environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty*. Praha: MŠMT, 2008. [online] [cit. 2021-03-5]. Dostupný z: http://www.msmt.cz/file/6923_1

Millenium Declaration. [online]. United Nations. 2000. [cit. 2021-06-3]. Dostupné z: <http://www.un.org/millennium/declaration/ares552e.htm/>

MŠMT. *Genderová problematika zaměstnanců ve školství*. [online] Praha: MŠMT. 2020. [cit. 2021-04-13]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/genderova-problematika-zamestnancu-ve-skolstvi>

MŠMT. *Strategie vzdělávací politiky 2030+*. [online] Praha: MŠMT. 2020. [cit. 6.4.2021]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/54104/>

MZV ČR. *Strategii globálního rozvojového vzdělávání a osvěty o globálních souvislostech na období 2018–2030*. [online]. Praha: MZV ČR, 2019. [cit. 2021-6-20]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/file/3418207/Strategie_GRV_2018_2030.pdf

OPRAVILOVÁ, Eva. *Předškolní pedagogika*. Praha: Grada Publishing a.s, 2016. ISBN 978-80-247-5107-8.

Pavučina: Síť středisek ekologické výchovy [online]. Praha, 2019 [cit. 2021-6-15]. Dostupné z: <http://www.pavucina-sev.cz/>

PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika*. 6. aktualizované a doplněné vydání. Praha Portál. 2017. ISBN: 978-80-262-0456-5.

PRŮCHA, Jan. *Předškolní dítě a svět vzdělávání: přehled teorie, praxe a výzkumných poznatků*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-323-5.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9.

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání [online]. Praha: MŠMT, 2018. [cit. 2021-02-22]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/45304/>

RAXIMBAYEVA, A. *Organization of the ecological environment in preschool education*. [online]. Journal of Foreign Languages and Linguistics, 2021. 2(4). [cit. 2021-5-02]. Dostupné z: <https://phys-tech.jspi.uz/index.php/flj/article/view/1138>

SILLAMY, Norbert. *Psychologický slovník*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2001. ISBN 80-244-0249-1.

SKALKOVÁ, Jarmila. *Obecná didaktika: vyučovací proces, učivo a jeho výběr, metody, organizační formy vyučování*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1821-7.

Státní program environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty a environmentální poradenství na léta 2016-2025. [online]. Praha: MŽP ČR, 2016. [cit. 2021-04-12]. Dostupný z: https://www.mzp.cz/cz/statni_program_evvo_ep_2016_2025

SVOBODOVÁ, Eva. *Vzdělávání v mateřské škole: školní a třídní vzdělávací program.* Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-774-9.

SVOBODOVÁ, Eva a Miluše VÍTEČKOVÁ a kol. *Osobnost předškolního pedagoga: sebereflexe, sociální kompetence a jejich rozvíjení.* Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1243-0.

SYSLOVÁ, Zora. *Proměna mateřské školy v učící se organizaci.* Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-113-2.

SYSLOVÁ, Z. a kol. *Didaktika mateřské školy.* Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-276-6.

SYSLOVÁ, Zora. *Profesní kompetence učitele mateřské školy.* Praha: Grada Publishing a.s., 2013. ISBN 978-80-247-4309-7.

ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, J a kol. *Přehled vývojové psychologie.* 3., upr. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010. ISBN 978-80-244-2433-0.

ŠMELOVÁ, Eva. *Mateřská škola a její učitelé v podmínkách společenských změn: teorie a praxe II.* Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. ISBN 80-244-1373-6.

ŠMELOVÁ, Eva a PRÁŠILOVÁ, Michaela a kol. *Didaktika předškolního vzdělávání.* Praha: Portál, 2018. ISBN 978-80-262-1302-4.

ŠULOVÁ, Lenka. *Raný psychický vývoj dítěte.* Třetí vydání. Praha: Univerzita Karlova, Karolinum, 2019. ISBN 978-80-246-4479-0.

THOROVSKÁ, Alena. *Environmentální výchova.* V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2014. ISBN 978-80-7290-674-1.

United Nations Millennium Declaration: General Assembly resolution 55/2 of 8 September 2000. [online]. United Nations Human Rights Office of the High Commissioner Switzerland: Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, 2000. [cit. 2021-6-16]. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/EN/AboutUs/Pages/ContactUs.aspx>

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání.* Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

VOŠAHLÍKOVÁ, Tereza. *Ekoškolky a lesní mateřské školy: praktický manuál pro aktivní rodiče, pedagogy a zřizovatele mateřských škol. 2.*, aktualiz. vyd. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2012. ISBN 978-80-7212-593-7.

Zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů. Praha: MŽP.

Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů. Praha: MŽP.

Zákon č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů. Praha: MŽP.

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů. Praha: MŠMT.

Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Praha: MŠMT.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

ČR	Česká republika
DVPP	další vzdělávání pedagogických pracovníků
EP	environmentální poradenství
EVVO	environmentální výchova, vzdělávání a osvěta
MŠ	mateřská škola
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
MZ	Ministerstvo zemědělství
MZV ČR	Ministerstvo zahraničních věcí České republiky
MŽP ČR	Ministerstvo životního prostředí České republiky
OSN	Organizace spojených národů
RVP PV	Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání
SŠ	střední škola
ŠVP	školní vzdělávací program
TVP	třídní vzdělávací program
VŠ	vysoká škola

SEZNAM POUŽITÝCH TABULEK A GRAFŮ

Tabulka č. 1	Charakteristika výzkumného vzorku pilotáže
Tabulka č. 2	Charakteristika výzkumného vzorku vlastního výzkumu
Tabulka č. 3	Pohlaví respondentů
Tabulka č. 4	Věkové složení respondentů
Tabulka č. 5	Délka pedagogické praxe respondentů
Tabulka č. 6	Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů
Tabulka č. 7	Umístění mateřské školy, ve které respondenti pracují
Tabulka č. 8	Vztah učitelek k problematice EVVO
Tabulka č. 9	Statistické vyhodnocení chí-kvadrátu dotazníkové položky č. 6
Tabulka č. 10	Problematika EVVO a udržitelného rozvoje v osobním životě
Tabulka č. 11	Statistické vyhodnocení chí-kvadrátu dotazníkové položky č. 7
Tabulka č. 12	Promítnutí osobního vztahu k životnímu do praktické realizace v MŠ
Tabulka č. 13	Statistické vyhodnocení chí-kvadrátu dotazníkové položky č. 8
Tabulka č. 14	Množství pomůcek k environmentální výchově dětí
Tabulka č. 15	Statistické vyhodnocení chí-kvadrátu dotazníkové položky č. 9
Tabulka č. 16	Pomůcky k provádění některé z níže uvedených činností
Tabulka č. 17	Statistické vyhodnocení chí-kvadrátu dotazníkové položky č. 10
Tabulka č. 18	Přítomnost přírodovědného koutku pro experimentování s přírodninami a k volné hře dětí
Tabulka č. 19	Statistické vyhodnocení chí-kvadrátu dotazníkové položky č. 11
Tabulka č. 20	Místa v blízkém okolí mateřské školy
Tabulka č. 21	Statistické vyhodnocení chí-kvadrátu dotazníkové položky č. 12
Tabulka č. 22	Frekvence pobytu ve výše uvedených místech
Tabulka č. 23	Statistické vyhodnocení chí-kvadrátu dotazníkové položky č. 13
Tabulka č. 24	Účast na seminářích DVPP s environmentální tematikou

Tabulka č. 25	Statistické vyhodnocení chí-kvadrátu dotazníkové položky č. 14
Tabulka č. 26	Zdroje čerpání inspirace pro realizaci EVVO
Tabulka č. 27	Statistické vyhodnocení chí-kvadrátu dotazníkové položky č. 15
Tabulka č. 28	Využití metodické podpory programu Mrkvička
Tabulka č. 29	Statistické vyhodnocení chí-kvadrátu dotazníkové položky č. 16
Tabulka č. 30	Spolupráce s ekocentrem v blízkosti mateřské školy
Tabulka č. 31	Statistické vyhodnocení chí-kvadrátu dotazníkové položky č. 17
Tabulka č. 32	Organizování besed zaměřených na oblast EVVO
Tabulka č. 33	Statistické vyhodnocení chí-kvadrátu dotazníkové položky č. 18
Tabulka č. 34	Organizování akcí s EVVO tematikou v MŠ
Tabulka č. 35	Statistické vyhodnocení chí-kvadrátu dotazníkové položky č. 19
Tabulka č. 36	Materiální vybavení mateřských škol k realizaci EVVO
Tabulka č. 37	Frekvence spolupráce s ekocentrem během roku

Graf č. 1	Pohlaví respondentů
Graf č. 2	Věkové složení respondentů
Graf č. 3	Délka pedagogické praxe respondentů
Graf č. 4	Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů
Graf č. 5	Vztah učitelek k problematice EVVO
Graf č. 6	Problematika EVVO a udržitelného rozvoje v osobním životě
Graf č. 7	Promítnutí vztahu k životnímu prostředí do praktické realizace v MŠ
Graf č. 8	Množství pomůcek k environmentální výchově dětí
Graf č. 9	Pomůcky k provádění některé z níže uvedených činností
Graf č. 10	Přítomnost přírodovědného koutku pro experimentování s přírodninami a k volné hře dětí
Graf č. 11	Místa v blízkém okolí mateřské školy
Graf č. 12	Frekvence pobytu ve výše uvedených místech
Graf č. 13	Účast na seminářích DVPP s environmentální tematikou
Graf č. 14	Zdroje čerpání inspirace pro realizaci EVVO
Graf č. 15	Využití metodické podpory programu Mrkvička
Graf č. 16	Spolupráce s ekocentrem v blízkosti mateřské školy
Graf č. 17	Organizování besed zaměřených na oblast EVVO
Graf č. 18	Organizování akcí s EVVO tematikou v MŠ
Graf č. 19	Frekvence spolupráce s ekocentrem během roku

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1	Přepisy polostrukturovaných rozhovorů
Příloha č. 2	Otevřené kódování rozhovorů s učitelkami mateřských škol
Příloha č. 3	Závěr pilotáže
Příloha č. 4	Nestandardizovaný polostrukturovaný dotazník
Příloha č. 5	Výsledky doplňujících otázek z dotazníku

PŘÍLOHY

Příloha č. 1 – Přepisy polostrukturovaných rozhovorů

Učitelka č. 1

Výzkumník: Dobrý den, souhlasíte s poskytnutím rozhovoru i s tím, že bude po celou dobu nahráván pro účely výzkumné části diplomové práce?

Učitelka: Dobrý den. Ano, souhlasím.

Výzkumník: Děkuji. Má první otázka se týká materiálního vybavení mateřské školy, ve které pracujete. Nabízí vaše mateřská škola dostatek pomůcek pro realizaci environmentální výchovy? Je to podle vás dostačující?

Učitelka: Z mého pohledu máme dostatek pomůcek k EVVO, snažíme se je průběžně doplňovat. Podle mě jsou nejpřínosnější právě předměty přímo z přírody a pomůcky ke zkoumání a experimentování.

Výzkumník: O jaké pomůcky jde konkrétněji?

Učitelka: Pomůcky k experimentování a pozorování jako jsou dětské lupy, plastové kelímky se zvětšovací skličkem, atlas rostlin a zvířat, obrázky, využíváme provázky na měření, ... pracujeme s různými přírodninami podle ročních období ... Ve třídě máme koše na třídění odpadu (papír, plast, směs).

Výzkumník: Mají děti možnost pravidelně se starat o nějaké zvíře v mateřské škole?

Učitelka: Ano, máme ve třídě akvárium s achatinami, což jsou vlastně takoví šneci.

Výzkumník: Jak probíhá starost o taková zvířata? Jsou do péče zapojeny děti, popřípadě do jaké míry?

Učitelka: Děti jim nosí každý týden nějaké jídlo, třeba salát, okurky... Navzájem se střídají, každý den má službu někdo jiný. Myslím, že je to hodně baví. Ráno je někdy pozorují, sledují, co právě dělají. Podle mě jsou achatiny poměrně nenáročná zvířátka, která jsou vhodná i do mateřské školy.

Výzkumník: Vaše mateřská škola se nachází uprostřed sídliště blízko centra města. Máte v okolí přírodní místa např. park, okolí řeky, která můžete navštěvovat?

Učitelka: Ano, naše školka se nachází uprostřed sídliště. Přesto mám možnost jít kolem řeky Dřevnice. Často zde během vycházky vidíme třeba volavku nebo kachny. Ale většinu času

trávíme na školní zahradě na průlezkách nebo na asfaltové ploše v blízkosti MŠ... Vycházky nejsou u dětí moc oblíbené, přece jen to není volný pohyb. Samozřejmě začleňujeme obojí, ale převládá pobyt na zahradě. Hlavně v loňském roce, kdy začala pandemie Covid-19, jsme trávili hodně času během dne venku na školní zahradě i při řízené činnosti. Jinak se většinou snažíme alespoň jednou měsíc chodit do lesoparku, ale ten se nachází o trochu dál a strávíme tím celý pobyt venku.

Výzkumník: Myslíte si, že Vaši práci ovlivňují konkrétní podmínky lokality, ve které se Vaše MŠ nachází? Vnímáte to jako omezující?

Učitelka: Určité omezení to je. Vzhledem k tomu, že v okolí nemáme tolik možností jít třeba přímo do přírody, snažíme se aspoň využívat jiných možností, např. spolupracujeme s ekocentrem. Na vesnici mají určitě lepší podmínky k praktické realizaci EVVO.

Výzkumník: Jak nejčastěji zařazujete EVVO do mateřské školy? Jaké metody EVVO nejčastěji využíváte v praxi?

Učitelka: EVVO se dá zařadit do vzdělávací nabídky velmi dobře... mezi hry, pohybové i výtvarné činnosti, čtení při odpočinku... záleží také na učiteli, jaký k tomu má vztah a postoj. Sama tyto aktivity mám ráda a hodně zařazuji do činností s dětmi. V naší mateřské škole organizujeme projektové dny, navštěvujeme ekocentrum v Hostětíně, které pořádá akce vždy s environmentálním programem.... Dále již zmíněná starost o achatiny a pozorování během vycházek.

Výzkumník: Máte podporu ve vzdělávání v environmentální oblasti od vedení MŠ?

Učitelka: Ano, právě na podnět paní ředitelky jsem jela i na školení. Paní ředitelka nám preposílá také emaily organizace Líska, která právě organizuje podobné akce i semináře... Od nich získáváme také hodně inspiraci. Myslím, že přímo na stránkách mají spoustu metodických listů pro učitele.

Výzkumník: Odkud nejčastěji čerpáte informace a náměty k EVVO?

Učitelka: Na internetu jde dohledat velké množství inspirace. Já osobně velmi využívám stránek Učíme se venku, kde je možné najít spoustu námětů. Nebo jak jsem již řikala, rozesílka emailů organizace Líska a jejich metodické listy. Náměty na činnosti jsou často ovlivněny i dětmi ...o co se právě zajímají. Podle toho hledám další inspiraci.

Výzkumník: Jaké další zdroje využíváte k získávání informací třeba v rámci sebevzdělávání?

Učitelka: Velmi se mi líbila knížka Environmentální výchova v mateřské škole, kterou jsem četla během studijního volna – část knihy je odborná a část obsahuje náměty k činnostem do praxe. Využívám také materiály ze školení nebo od kolegyně ve třídě.

Výzkumník: Na to bych ráda navázala... Absolvujete také školení nebo semináře s EVVO tematikou například v rámci dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků?

Učitelka: Většinou během roku se některá paní učitelka takového semináře účastní, ne všechny. Na pedagogické radě si sdělujeme informace o každém semináři, takže se tyto informace dostanou i k ostatním. I když osobní zkušenost to nenahradí. Já jsem se v minulém roce účastnila semináře Ekohrátky. Získala jsem spoustu užitečných nápadů a námětů, které běžně radím využívám pro práci s dětmi. Záleží také na učiteli, jaký k tomu má vztah a postoj a ochotu se seminářů účastnit.

Výzkumník: Dáváte přednost pořádání vlastních akcí před návštěvou ekocentra a lektorovaným programům? Spolupracujete s ekocentrem v okolí Vaší mateřské školy?

Učitelka: Spolupracujeme s ekocentrem v Hostětíně. Nabízí spoustu výukových programů zaměřených na přírodu. Ke konci školního roku pravidelně navštěvujeme ZOO Zlín, kde máme předem domluvený krátký program s paní lektorkou.

Výzkumník: Jak často těchto programů využíváte?

Učitelka: Dříve jsme jezdili tak 3x až 4x ročně. V loňském a letošním roce téměř vůbec. Nahrazujeme to alespoň zařazením témat do vzdělávací nabídky, jako jsou jarní květiny, zvířata, les, třídění odpadu, Snažíme se, aby vzdělávací nabídka byla pestrá a pro děti zajímavá... ale myslím, že to je ve školkách běžné.

Výzkumník: Jak tato spolupráce probíhá?

Učitelka: Využíváme nabídky ekologických programů s lektorem – mají programy na různá témata. Je možné u nich zakoupit také další výukové materiály, některé z nich máme a využíváme je při práci s dětmi.

Výzkumník: Získáváte u rodičů podporu pro realizaci vašich programů EVVO? Organizujete akce pro rodiče s EVVO tematikou?

Učitelka: V převážné míře ano. Když pořádáme akce pro rodiče, tak se jich účastní vždy určitě polovina. Záleží také na jejich časových možnostech.

Výzkumník: O jaké akce se konkrétně jedná?

Učitelka: Na podzim např. Loučení s létem, kde děti na stanovištích plní úkoly, zakončeno táborákem. Během roku máme různé akce s rodiči. Další třeba Dlabání dýní, Vítání jara a podobně. Každoročně organizuje ve spolupráci se základní školou Den Země. V loňském a letošním roce bylo bohužel vše zrušené kvůli Covid-19.

Výzkumník: Provádíte zhodnocení jednotlivých akcí na základě ohlasů od rodičů nebo dětí?

Učitelka: Ano, všechny realizované činnosti pravidelně hodnotíme. Na základě reakcí nebo námětů rodičů je upravujeme. Záleží také na rodičích a jejich ochotě pomoci

Výzkumník: To byla poslední otázka. Děkuji moc za rozhovor.

Učitelka č. 2

Výzkumník: Dobrý den, souhlasíte s poskytnutím rozhovoru i s jeho nahráváním na diktafon?

Učitelka: Dobrý den, ano, není problém. Ráda se rozhovoru zúčastním.

Výzkumník: Děkuji. Má první otázka se týká materiálního vybavení mateřské školy, ve které pracujete. Nabízí vaše mateřská škola dostatek pomůcek pro realizaci environmentální výchovy?

Učitelka: To je těžké hodnotit... Myslím, že máme takový základ, ze kterého jde vymyslet spoustu vlastních pomůcek. V dnešní době existuje spousta způsobů a inspirace, ze kterých můžeme čerpat. Snažíme se zapojovat EVVO do celého dne, děti si například každý den určí, jaké je počasí, jaké máme roční období... hodně toho pozorujeme na vycházkách. Ale určitě by bylo dobré mít více pomůcek, některé pravidelně dokupujeme například na Vánoce.

Výzkumník: Můžete uvést příklad některých pomůcek?

Učitelka: Celkově využíváme hodně přírodních materiálů, přírodnin. Ve třídě máme přírodovědný koutek, ve kterém mají děti velké množství přírodnin (třeba šišky, listy, dřívka) spolu s dětskou lupou, mohou pozorovat... Máme k dispozici také třeba různé didaktické hry a demonstrační obrázky. Jak jsem říkala, hodně pomůcek si i vyrábíme sami. Na školní zahradě máme v zimě krmítko pro ptáky.

Výzkumník: Mají děti možnost pravidelně se starat o nějaké zvíře v mateřské škole?

Učitelka: Ne, ve třídě žádné zvíře nemáme.

Výzkumník: Vaše mateřská škola se nachází na vesnici. Využíváte právě toho, že kolem je příroda nedaleko?

Učitelka: Běžně chodíme do na vycházky po obci. Když není mokro, chodíme také polní cestou mezi pole a louku. Dětem dáváme možnost pohybu na louce, hrajeme pohybové hry. Na konci obce je statek se zvířaty, kde můžou děti vidět třeba ovce, kozu a slepice. Chodíme také k rybníku, který je trošku dál od školky, ale tam spíše jen několikrát do roka.

Výzkumník: Jak probíhá pobyt venku? Jste více na školní zahradě nebo jdete na vycházku do okolí MŠ?

Učitelka: Většinou to střídáme. Jdeme na vycházku, ale necháváme dětem i možnost volného pohybu na školní zahradě. Venku býváme přibližně 2 hodiny, jak udává rámcový vzdělávací program. Někdy tuto dobu zkracujeme kvůli počasí, ale pouze výjimečně. Nedělá nám problém být venku v pláštěnkách, když mrholí... většina rodičů to oceňuje, že jsme s dětmi venku za každého počasí... ale vždycky se najdou někteří, kterým vadí, když jsou děti špinavé.

Výzkumník: Absolvujete i školení nebo semináře s EVVO tematikou v rámci DVPP (dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků)?

Učitelka: Ještě jsem na žádném školení zaměřeném na EVVO nebyla. Máme ve školce paní učitelku, která je koordinátorkou EVVO... Ta se takových seminářů účastní. Ukazuje nám i spoustu materiálů, které má k dispozici a které využijeme pro práci s dětmi.

Výzkumník: Dobře. Máte tedy jiné zdroje ke sebevzdělávání v této oblasti? Co nejčastěji využíváte k sebevzdělávání a čerpání námětů?

Učitelka: V mateřské škole máme knihy zabývající se environmentální výchovou – ale spíše praktické náměty s činnostmi... teď mě napadá kniha „Ekolínek už je tu, zachraňuje planetu“ nebo metodika Korálky poznání, hodně čerpám také z námětů Barevné kamínky... mají knížky zaměřené vždy na danou vzdělávací oblast.

Výzkumník: Jak nejčastěji realizujete EVVO? Jaké metody a didaktické prostředky nejčastěji využíváte v praxi?

Učitelka: Jako hlavní vnímám pozorování, ať už zvířat, rostlin, změny počasí. Děti jsou v kontaktu s přírodou každý den. Dáváme prostor pro zkoumání a experimenty, polytechnické činnosti – v létě vezmeme dětem ven lupy, během roku pozorujeme stromy na školní zahradě, změny ročních období... vše děláme hravou a nenásilnou formou. Vycházíme také ze zájmů dětí. Stává se, že za námi dítě přijde a chce vědět, co zrovna někde vidí – pojmenujeme nebo se spolu podíváme třeba do atlasu zvířat apod. Děti se zapojují do běžných činností jako je třeba hrabání listů na školní zahradě, zametání, třídění odpadu, tvoření z přírodních materiálů...

Na jaře třeba sázíme řeřichu a obilí a děti sledují, jak roste. Hodně využíváme i čtení dětských knih během odpočinku, které také souvisí s přírodou... například příběhy skřítků Medovníčka, Mizící hmyzíci nebo Zakázané keře.

Výzkumník: To mají děti hodně pestré... Myslíte si, že je důležité zařazovat EVVO už v předškolním věku?

Učitelka: Ano, já myslím, že je to důležité už od tak malého věku. Přece jen děti získají vztah k přírodě, budou si jí víc vážit. Podle mě v tomto věku je dobré, aby děti měli možnost si co nejvíce věci zkusit, osahat, sledovat... jsou ještě ve věku, kdy nasávají informace, jsou zvědavé a baví je to. Samozřejmě je to důležité i na základní škole, ale základy by měly mít už od mala.

Výzkumník: Podporuje Vás ve vašich činnostech vedení MŠ?

Učitelka: Myslím, že podpora od ředitelky MŠ je dostatečná. V knihovničce máme i knihy s metodikami a náměty k EVVO. Spíše využíváme vlastní aktivity v obci, na výlety do ekologických center nebo výukových středisek není dost financí. Právě proto využíváme více vlastních projektů, vlastních akcí. Mě osobně je ekologická výchova blízká, mám ráda přírodu a snažím se i dětem předávat informace, být jim vzorem, jít příkladem...

Výzkumník: Dáváte tedy přednost pořádání vlastních akcí před návštěvou ekocentra a lektorovaným programům. Přesto bych se zeptala, zda spolupracujete s ekocentrem někde v okolí?

Učitelka: Ano, ale pouze tak 1x ročně většinou jako školní výlet.

Výzkumník: A organizujete akce pro rodiče s EVVO tematikou?

Učitelka: Rodiče se většinou rádi zapojují do organizovaných akcí, pořádáme různé akce během roku. Z mé zkušenosti to vždy vytvoří lepší atmosféru ve vztahu učitel a rodič. Jsem ráda, že většina rodičů se ráda zapojuje a neberou to jen jako povinnost.

Výzkumník: Můžete uvést příklad některé z akcí?

Učitelka: Teď mě napadá třeba Slavnost otvírání studánek, Jarní úklid školní zahrady, Den Země, Uspávání broučků... Toto jsou příklady těch akcí, kterých se účastní i rodiče. Samozřejmě běžně máme i jiné projektové dny a podobně, které jsou zaměřené na přírodu a poznávání přírody. V současné době z důvodu Covid-19 je to bohužel omezené. Snažíme se to dětem vynahradiť a zařazujeme tato témata do vzdělávací nabídky. I když je velká škoda, že tyto akce neprobíhají i s rodiči.

Výzkumník: Předpokládám, že jednotlivé akce a činnosti si sami hodnotíte.

Učitelka: Ano, pravidelně hodnotíme činnosti v třídním vzdělávacím programu. Provádíme zhodnocení projektových dnů i akcí s výukovým programem... co se povedlo, nepovedlo, co třeba doplnit... i to, co děli bavilo, nebavilo.

Výzkumník: Děkuji moc za Váš čas a poskytnutí rozhovoru.

Učitelka: Maličkost, není zač.

Příloha č. 2 – Otevřené kódování rozhovorů s učitelkami mateřských škol

V rámci pilotáže byla sledována oblast podmínek předškolního vzdělávání ve vztahu k realizaci EVVO a v nich byly naformulovány kategorie.

Sledovaná oblast: Podmínky předškolního vzdělávání ve vztahu k realizaci EVVO

1. Věcné podmínky
  - Vnitřní vybavení MŠ, pomůcky k realizaci EVVO
  - Vnější prostředí MŠ
2. Životospráva
  - Pobyt venku, dostatek volného pohybu
  - Vztah učitelek k EVVO, přirozený vzor
3. Psychosociální podmínky
  - Respekt k individuální potřebám dětí
4. Organizace
  - Plánování činností, vzdělávací nabídka
  - Metody a didaktické prostředky EVVO
5. Řízení mateřské školy
  - Evaluační činnost
6. Personální a pedagogické zajištění
  - Podpora od vedení MŠ
  - DVPP, sebevzdělávání (zdroje)
7. Spoluúčast rodičů
  - Realizace akcí s rodiči, spolupráce s rodiči

Oblast: Podmínky předškolního vzdělávání ve vztahu k realizaci EVVO

Podmínky	Specifikace podmínek	Učitelka č. 1	Učitelka č. 2
1. Věcné podmínky	Vnitřní vybavení MŠ, pomůcky k EVVO	<p><i>Pomůcky k experimentování a pozorování</i></p> <p><i>... dětské lupy, plastové kelímky se zvětšovací skličkem, atlas rostlin a zvířat, obrázky, provázky na měření</i></p> <p><i>... různými přírodninami podle ročních období</i></p> <p><i>... na třídění odpadu (papír, plast, směs)</i></p> <p><i>... máme ve třídě akvárium s achatinami</i></p>	<p><i>Máme takový základ ...</i></p> <p><i>... spoustu vlastních pomůcek. hodně toho pozorujeme na vycházkách.</i></p> <p><i>...určitě by bylo dobré mít více pomůcek,</i></p> <p><i>...velké množství přírodnin (třeba šišky, listy, dřívka)</i></p> <p><i>... dětskou lupu, didaktické hry a demonstrační obrázky</i></p> <p><i>ve třídě žádné zvíře nemáme</i></p>
	Vnější prostředí MŠ	<p><i>... se nachází uprostřed sídliště</i></p> <p><i>... okolí řeky Dřevnice</i></p> <p><i>... školní zahradě na průlezkách ... na asfaltové ploše v blízkosti MŠ</i></p> <p><i>... lesoparku</i></p>	<p><i>... po obci. chodíme také polní cestou mezi pole a louku</i></p> <p><i>... možnost pohybu na louce ... statek se zvířaty, kde můžou děti vidět třeba ovce, kozu a slepice. ... k rybníku</i></p>

Komentář:

Učitelky se shodují, že mají dostatek pomůcek k realizaci EVVO. Učitelka z města uvedla, že mají dostatek pomůcek k pozorování i experimentování a mají možnost chovat i třídního mazlíčka achatiny v akváriu. Zatímco učitelka z vesnice připustila, že pomůcky nejsou dostatečně obměňovány a pracují hodně s přírodninami. Z rozhovoru vyplynulo, že vnější prostředí se výrazně liší – mateřská škola ve městě se nachází uprostřed sídliště, mají ale vybavenou školní zahradu pro pobyt dětí venku. V případě mateřské školy na vesnici mají děti možnost pohybu na louce, mají možnost pozorovat domácí zvířata u statku.

2. Životospráva	Pobyt venku, dostatek volného pohybu	<i>... převládá pobyt na zahradě Děti mají pohyb po školní zahradě, na průlezkách a na asfaltové ploše blízko MŠ</i>	<i>... možnost volného pohybu na školní zahradě. Venku býváme přibližně 2 hodiny... .. možnost pohybu na louce</i>
	Vztah učitelek k EVVO, přirozený vzor	<i>... záleží také na učiteli, jaký k tomu má vztah a postoj. Sama tyto aktivity mám ráda a hodně zařazuji do činností s dětmi.</i>	<i>Mně EVVO a příroda zajímají</i>

Komentář:

Obě učitelky mateřských škol zmínily, že hodně využívají možnost pobytu na školní zahradě. Učitelka z mateřské školy na vesnici řekla navíc, že mají možnost vycházek do přírody – např. pole, louka, rybník. Učitelky mají kladný vztah k EVVO a rády EVVO zařazují do vzdělávací nabídky.

3. Psychosociální podmínky	Respekt k individuálním potřebám dětí	<i>Náměty na činnosti jsou často ovlivněny i dětmi ... o co se právě zajímají.</i>	<i>... za námi přijde dítě a chce vědět, co zrovna někde vidí – pojmenujeme nebo se spolu podíváme do knihy ...</i>
----------------------------	---------------------------------------	--	---

Komentář:

V obou případech vychází učitelky vycházejí z potřeb a zájmů dětí a respektují jejich individualitu.

4. Organizace	Plánování činností, vzdělávací nabídka	... zařazením témat do vzdělávací nabídky, jako jsou jarní květiny, zvířata, les, třídění odpadu, ... vzdělávací nabídka byla pestrá a pro děti zajímavá	Vychází také ze zájmů dětí Týdenní projekty s ekologickou tematikou např. Den Země...
	Metody a didaktické prostředky EVVO	... experimentování ... hry, pohybové i výtvarné činnosti, čtení při odpočinku... organizujeme projektové dny, navštěvujeme ekocentrum v Hostětíně, ... akce s environmentálním programem ... starost o achatiny Pozorování během vycházek	... pozorování, at' už zvířat, rostlin, změny počasí. ...prostor pro zkoumání a experimenty, polytechnické činnosti ... pozorujeme stromy na školní zahradě, změny ročních období... hrabání listí na školní zahradě, zametání, třídění odpadu, tvoření z přírodních materiálů... sázíme řeřichu a obilí a děti sledují, jak roste. ... čtení dětských knih během odpočinku, které také souvisí s přírodou... například příběhy skřítky Medovnička, Mizící hmyzíci nebo Zakázané keře.

Komentář:			
Z rozhovoru s oběma učitelkami vyplynulo, že jejich vzdělávací nabídka je pestrá. Často využívají metodu pozorování a experimentování. Učitelka mateřské školy ve městě uvedla, že využívají pravidelné spolupráce s ekocentrem. Učitelka na vesnici zmínila činnosti, které jsou zařazovány v průběhu dne.			
5. Řízení mateřské školy	Evaluační činnost	<i>Ano, všechny realizované činnosti pravidelně hodnotíme</i>	<i>... pravidelně hodnotíme činnosti v třídním vzdělávacím programu ...zhodnocení projektových dnů i akcí s výukovým programem... co se povedlo, nepovedlo, co třeba doplnit... i to, co děli bavilo, nebavilo.</i>
Komentář:			
Obě učitelky zmínily, že provádějí pravidelné hodnocení činností.			
6. Personální a pedagogické zajištění	Podpora od vedení MŠ	<i>p. ředitelka přeposílá emaily organizace Líška s inspirací a nabídkou seminářů ... spolupracujeme s ekocentrem</i>	<i>Podpora od vedení MŠ je dostatečná ... na výlety do ekologických center nebo výukových středisek není dost financí</i>
	DVPP	<i>... účastnila semináře Ekohrátky... získala jsem zde spoustu užitečných nápadů a námětů pro práci s dětmi.</i>	<i>Ještě jsem na žádném školení zaměřeném na EVVO nebyla.</i>

			<i>... koordinátorku EVVO se takových seminářů účastní. ... materiálů, které má k dispozici</i>
	Sebevzdělávání (zdroje)	<i>... z internetu, např. ze stránek Učíme se venku Rozesílka emailů organizace Líska a jejich metodické listy</i>	<i>V mateřské škole máme knihy zabývající se environmentální výchovou, spíše prakticky zaměřené s náměty a činnostmi; teď mě napadá publikace Ekolínky už je tu, zachraňuje planetu, metodika Korálky poznání, Barevné kamínky – náměty pro environmentální oblast</i>
Komentář:			
<p>Obě učitelky zmínily, že mají podporu od ředitelky mateřské školy podporu pro samostudium EVVO. Učitelka z městské mateřské školy se také zúčastnila semináře se zaměřením na EVVO v rámci DVPP. Zatímco učitelka městské mateřské školy uvedla, že hodně informací čerpá z internetu a z materiálů organizace Líska, učitelka z vesnice uvádí jako zdroje publikace a metodiky.</p>			
7. Spoluúčast rodičů	Realizace akcí s rodiči v MŠ, spolupráce s rodiči	<i>Během roku máme různé akce s rodiči. ... Loučení s létem ... Dlabání dýní, Vitání jara a podobně. Každoročně organizuje ve spolupráci se základní školou Den Země.</i>	<i>Rodiče se většinou rádi zapojují do organizovaných akcí... většina rodičů se ráda zapojuje a neberou to jen jako povinnost.</i>

			<i>... Slavnost Otvírání studánek, Jarní úklid školní zahrady, Den Země, Uspávání broučků...</i>
Komentář: Obě mateřské školy, ve kterých dotazované učitelky pracují, se zaměřují na pořádání akcí pro rodiče – obě učitelky uvedly příklady pořádaných akcí.			

Příloha č. 3 – Závěr pilotáže

Věcné podmínky:

- Z rozhovorů vyplynul rozdíl mezi vybaveností mateřských škol ve městě a na vesnici. Mateřská škola ve městě je lépe materiálně zařízena než mateřská škola na vesnici, kde učitelka mateřské školy připustila, že pomůcky nejsou dostatečně obměňovány a tento nedostatek vyvažují používáním přírodnin.
- V oblasti věcných podmínek byly také kladeny otázky týkající se vnějšího prostředí mateřské školy. Z rozhovoru vyplynulo, že vnější prostředí se výrazně liší – mateřská škola ve městě se nachází uprostřed sídliště, mají ale vybavenou školní zahradu pro pobyt dětí venku. V případě mateřské školy na vesnici mají děti možnost pohybu na louce. Tento rozdíl bude sledován v hlavní výzkumné části.

Životospráva:

- V případě pobytu ve venkovních prostorech byl rozdíl v prostředí, ve kterém jej děti tráví. Učitelka mateřské školy ve městě uvedla, že tento čas tráví převážně na školní zahradě, učitelka mateřské školy na vesnici poznamenala, že s dětmi podnikají i vycházky do přírody v okolí mateřské školy.
- V otázce vztahu učitelek k EVVO nebyl shledán rozdíl, obě učitelky mají kladný vztah k EVVO a tato problematika je jim blízká a rády ji zařazují do výuky.
- Abychom si potvrdili toto zjištění, bude tato problematika součástí vlastního výzkumu.

Psychosociální podmínky:

- Zde jsme posuzovali respekt k individuální potřebám a zájmům dětí. V obou případech vycházejí učitelky z potřeb a zájmů dětí a respektují jejich individualitu.
- Tento bod proto nebyl zařazen do vlastního výzkumu.

Organizace:

- Zaměřili jsme se na plánování činností, vzdělávací nabídku a na metody a didaktické prostředky EVVO.

- Obě učitelky využívají metody experimentování a pozorování. Toto odráží jejich kladný vztah k EVVO, což jsme zjistili v podmínce životospráva.
- Rozdíl byl ve využívání externí spolupráce s ekocentrem. Tuto spolupráci využívá mateřská škola v městě, kde byla prováděna pilotáž. Tato otázka bude proto zařazena do výzkumné části.

Řízení mateřské školy:

- Zaměřili jsme se na evaluační činnost. Obě učitelky zmínily, že provádějí pravidelné hodnocení činností.
- Tato oblast nebude součástí dalšího výzkumu.

Personální a pedagogické zajištění

- Sledována byla podpora od vedení mateřské školy, DVPP a sebevzdělávání.
- Bylo zjištěno, že není rozdíl v podpoře od vedení obou mateřských škol.
- Rozdíl jsme sledovaly v účasti na seminářích EVVO i ve zdrojích čerpání námětů. Semináře EVVO v rámci DVPP se účastnila učitelka městské mateřské školy. Ta také uvedla, že hodně informací čerpá z internetu a z materiálů organizace Líška, naproti tomu učitelka z vesnice uvádí jako zdroje publikace a metodiky. Rozdíl v DVPP a čerpání informací bude sledován ve výzkumné části.

Spoluúčast rodičů:

- Spoluúčast rodičů se blíže zaměřuje na realizaci akcí s rodiči, realizace akcí s rodiči a spolupráci s rodiči.
- Obě mateřské školy, ve kterých dotazované učitelky pracují, se zaměřují na pořádání akcí pro rodiče – obě učitelky uvedly příklady akcí.
- V hlavní výzkumné části si ověříme, zda je rozdíl v pořádání akcí s EVVO tematikou.

Příloha č. 4 – Nestandardizovaný polostrukturovaný dotazník

Dobrý den, jmenuji se Kamila Hudečková a jsem studentkou Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, obor Předškolní pedagogika. Chtěla bych Vás touto cestou požádat o vyplnění dotazníku k mé diplomové práci, která se zabývá problematikou EVVO v podmínkách současné mateřské školy ve městě a na vesnici. Dotazník je anonymní a nezabere Vám více jak 15 minut. Všechny odpovědi budou využity pouze pro účely výzkumu mé diplomové práce. Předem děkuji za ochotu, které si velmi vážím.

1. Pohlaví:

- Muž
- Žena

2. Věk:

- 18-30 let
- 30-50 let
- 50 let a více

3. Nejvyšší dosažené vzdělání:

- středoškolské s maturitou
- vyšší odborné
- vysokoškolské bakalářské
- vysokoškolské magisterské

4. Délka Vaší pedagogické praxe:

- 1-5 let
- 5-25 let
- 25 a více let

5. Kde se nachází mateřská škola, ve které pracujete?

- Město
- Vesnice

6. Pokud byste měla zhodnotit Váš vztah k problematice EVVO, označila byste jej jako:

- Kladný
- Spíše kladný
- Neutrální
- Záporný, EVVO mě nezajímá

7. Věnujete i v osobním životě pozornost problematice EVVO a udržitelného rozvoje (např. třídění odpadu, bezobalové nakupování, swap oblečení)?

- Ano, podporuji dostupné aktivity
- Ano, ale pouze v nezbytné míře. Tyto aktivity záměrně nevyhledávám.
- Ne

8. Promítá se Váš osobní vztah k životnímu prostředí a problematice udržitelného rozvoje do praktické realizace EVVO v MŠ?

- Ano
- Ne

9. Myslíte si, že má Vaše mateřská škola dostatek pomůcek k environmentální výchově dětí?

- Ano, má dostatek (uveďte příklad.....)
- Ano, ale pouze omezený počet (uveďte příklad .....
- Ne, nemá

10. Máte ve Vaší mateřské škole pomůcky k provádění některé z níže uvedených činností?

- Péče o zvíře
- Třídění odpadu
- Péče o rostliny
- Hrabání listí
- Zametání
- Jiné.....(doplňte)

11. Máte ve třídě k dispozici přírodovědný koutek pro experimentování s přírodninami (např. kaštany, šišky, luštěniny) a k volné hře dětí?

- Ano (uveďte příklad .....
- Ne

12. Nachází se v blízkém okolí Vaší mateřské školy některé z níže uvedených míst?

Pole

Louka

Les

Park

Okolí řeky nebo potoku

Jiné .....(doplňte)

Žádné z uvedených míst

13. Jak často využíváte pobytu ve výše uvedených místech?

- Každý den
- Min. 2x týdně
- Nevyužíváme, nemáme možnost

14. Účastníte se v rámci DVPP (dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků) seminářů s environmentální tematikou?

- Ano
- Ne

15. Z jakých zdrojů čerpáte inspiraci pro realizaci EVVO?

- Metodické listy
- Příklady dobré praxe
- Webové zdroje
- Odborná literatura
- Vlastní náměty
- Jiné ..... (doplňte)

16. Využíváte ve Vaší mateřské škole metodickou podporu programu Mrkvička (Metodika a realizace komplexní ekologické výchovy pro MŠ)?

- Ano, aktivně využíváme metodické materiály
- Ano, občas využíváme
- Ne, nevyužíváme
- Ne, nejsme zapojeni do programu Mrkvička

17. Navázali jste spolupráci s ekocentrem v blízkosti Vaší mateřské školy (např. Ekocentrum Čtyřlístek, Ekocentrum Žabka, Centrum Veronica Hostětín, Valašské ekocentrum atd.)?

- Ano, máme pravidelnou spolupráci (uveďte frekvenci během roku.....)
- Ano, spolupracujeme ojediněle (uveďte frekvenci během roku.....)
- Ne, nespolupracujeme

18. Organizujete ve Vaší mateřské škole besedy zaměřené na oblast EVVO (např. myslivce, sokolníka apod.)?

- Ano
- Ne

19. Organizuje Vaše mateřská škola během roku akce s EVVO tematikou?

- Ano (uveďte příklad.....)
- Ne

Příloha č. 5 – Výsledky doplňujících otázek z dotazníku

Vzhledem k otevřeným otázkám použitým v dotazníku jsme získaly podrobnější pohled na otázku zařazení EVVO v mateřských školách. Výsledky jsou zaznamenány níže.

Materiální vybavení – pomůcky k realizaci EVVO

Učitelky měly možnost uvést příklady pomůcek, které mají k dispozici pro realizaci EVVO v jejich mateřské škole. Odpovědi byly roztrženy do kategorií, které jsou zaznamenány v tabulce níže.

Tab. č 36: Materiální vybavení mateřských škol k realizaci EVVO

	Město	Vesnice
Didaktické hry	<ul style="list-style-type: none"> - hry zaměřené na poznávání přírody - puzzle – různé druhy, vč. puzzle s příběhy - naučné skládačky - ekologické pomůcky z firmy Ekolínek - Story Cubes – vyprávěcí kostky s poznáváním přírody	<ul style="list-style-type: none"> - puzzle (les, ptáci, houby) - didaktické skládky stromu, rostlin - didaktické hry s EVVO tematikou - desková hra – Ekologická výchova - koloběh vody v přírodě - obrázkové domino, pexeso
Obrazový materiál, demonstrační obrázky	<ul style="list-style-type: none"> - obrázky k třídění odpadu - obrázky a fotky přírody - atlas rostlin a zvířat - karty Expedice příroda (motýli, ptáci, květiny, lesní zvířata apod.) - klíče k určování rostlin, hmyzu, stromů - obrazové encyklopedie pro děti - obrázky vývoje živočichů, růst rostliny	<ul style="list-style-type: none"> - výukové kartičky s motivy ptáků, rostlin, hmyzu, domácích zvířat - fotografie hmyzu, zvířat a rostlin - obrázek draka Odpadačka (sloužící jako motivační prvek) - obrazové publikace zvířat rostlin hmyzu - karty vývojových cyklů hmyzu

	<ul style="list-style-type: none"> - <i>dějové posloupnosti např. růst stromu, proměny motýla, žáby</i> - <i>různé další výukové sady</i> 	<ul style="list-style-type: none"> - <i>obrazový materiál zaměřený na ekologii</i>
Knihy	<ul style="list-style-type: none"> - <i>pomocná literatura pro pedagogy, knížky s náměty k environmentální výchově a metodické listy,</i> - <i>knihy pro děti o přírodě</i> - <i>Korálky poznání</i> - <i>Ekologie od Hafery</i> - <i>metodické materiály Jak učit s Poly ke všem živlům (slunce, voda, vzduch, země apod.)</i> - <i>metodiky z ekocentra</i> 	<ul style="list-style-type: none"> - <i>odborná literatura</i> - <i>metodické listy</i> - <i>metodika Velké putování skřítky Ostružinky</i> - <i>knihy o přírodě</i> - <i>Hurvínkovy cesty do přírody</i> - <i>časopis Ahoj divočino, karty Příroda do kapsy</i> - <i>metodiky z ekocentra</i>
Vlastní pomůcky	<ul style="list-style-type: none"> - <i>didaktické materiály vlastní výroby</i> - <i>pracovní listy</i> 	<ul style="list-style-type: none"> - <i>velké množství vlastních pomůcek</i> - <i>tematicky zaměřené pomůcky k poznávání přírody</i>
Přírodniny	<ul style="list-style-type: none"> - <i>v přírodovědném koutku</i> - <i>krabice přírodnin pro názornou ukázkou</i> 	<ul style="list-style-type: none"> - <i>přírodniny z procházek po přírodě, obměňovány dle sezony</i>
Školní zahrada	<ul style="list-style-type: none"> - <i>vybavená školní zahrada</i> - <i>školní zahrada jako venkovní učebna</i> - <i>vyvýšené záhony na pěstování zeleniny či bylinek</i> - <i>zahrádkářský set pro děti – hrábky, motyčky atd.</i> - <i>truhlíky</i> 	<ul style="list-style-type: none"> - <i>zahradnické nářadí – motyčky, lopatky, konev, hrábky</i> - <i>květináče na pěstování</i> - <i>krmítko pro ptáky</i> - <i>pítko pro ptáky</i> - <i>ptačí budka</i> - <i>ještěrkoviště</i>

	<ul style="list-style-type: none"> - <i>dětská kolečka</i> - <i>sada na úklid – lopatka, smetáček</i> - <i>hmyzí hotel</i> - <i>krmítko pro ptáky</i> - <i>hmatový chodníček s přírodninami</i> - <i>venkovní altán</i> - <i>pítka pro ptáky</i> 	<ul style="list-style-type: none"> - <i>meteorologický domeček na pozorování počasí</i> - <i>skalka na pozorování drobných živočichů</i> - <i>vrbový domeček</i> - <i>záhony k pěstování</i> - <i>smyslový chodníček</i> - <i>ohnišť</i>
Badatelské pomůcky	<ul style="list-style-type: none"> - <i>mikroskop</i> - <i>dětské lupy</i> - <i>váha</i> - <i>odměrné válce</i> - <i>pomůcky k experimentování</i> - <i>pozorovací nádobky</i> - <i>sítě na odchyt a pozorování hmyzu</i> 	<ul style="list-style-type: none"> - <i>dětské lupy</i> - <i>pomůcky na pozorování hmyzu</i> - <i>kelímky se zvětšovacími skličkami</i> - <i>semínka</i> - <i>misky na pozorování kličení hrachu</i>
Nádoby na tříděný odpad	<ul style="list-style-type: none"> - <i>koše na tříděný odpad v každé třídě</i> - <i>prostor ke sběru elektroodpadu a baterií</i> 	<ul style="list-style-type: none"> - <i>koše na odpad – plasty, papír, směsný odpad</i> - <i>nádoba na sběr baterií</i> - <i>kompostér na zahradě na bioodpad</i>
Materiály na tvoření	<ul style="list-style-type: none"> - <i>roličky z papíru</i> - <i>víčka z PET lahví</i> - <i>kamínky</i> - <i>dřívka</i> - <i>skořápky</i> 	<ul style="list-style-type: none"> - <i>přírodniny - např. semena, sláma, sušené květy</i> - <i>roličky z papíru</i> - <i>víčka z PET lahví</i>
Přírodovědný koutek	<ul style="list-style-type: none"> - <i>hrací stůl s přírodním materiálem k experimentům</i> - <i>celá učebna přizpůsobená k výuce EVVO</i> 	<ul style="list-style-type: none"> - <i>bedničky a krabičky s přírodninami</i> - <i>koutek pro pozorování s výhledem na krmítka a pítka</i> - <i>koutek s přírodninami</i>

DVD, audiovizuální pomůcky k interaktivní tabuli	<ul style="list-style-type: none"> - <i>videa o přírodě a zvířatech</i> - <i>nahrávky zvuků</i> - <i>Magic box</i> 	<ul style="list-style-type: none"> - <i>nahrávky zvuků přírody na CD</i>
Zvíře ve třídě	<ul style="list-style-type: none"> - <i>achatiny</i> - <i>strašilky</i> - <i>želva</i> - <i>akvarijní rybičky</i> - <i>morče</i> 	<ul style="list-style-type: none"> - <i>rybičky</i> - <i>želva</i>

Přírodovědný koutek pro experimentování s přírodninami a k volné hře dětí

Učitelky měly možnost uvést příklad, jak vypadá přírodovědný koutek v mateřské škole, popř. jaké přírodniny obsahuje.

Několik učitelek uvedlo, že mají zřízený přírodovědný koutek, ale pouze během podzimního období, kdy je v přírodě dostatek přírodnin. Ten využívají během témat např. Les, Podzim apod. Učitelky, které ve třídě využívají přírodovědný koutek, také zmínily, že s přírodninami pracují často, chodí je s dětmi sbírat, využívají je k tvoření a sezónně si s nimi děti hrají. Jiná učitelka uvedla, že mají ve třídě zavedený koutek „Objevy a pokusy“, který je plný přírodnin a pomůcek ke zkoumání. Další zmínila, že jej využívají k práci s přírodninami a určování jejich počtu (porovnávání, počítání), sázení, klíčení, tvoření, vaření apod. Dětem poskytuje prostor pro vlastní zkoumání a experimentování. V jiné mateřské škole k tomuto účelu slouží „zelená učebna“ na zahradě, která obsahuje přírodniny v koších, děti zde mají možnost s nimi pracovat, vyrábět a tvořit. Další učitelka uvedla, že mají k dispozici stoleček pro experimentování s přírodninami. Děti také tvoří z přírodnin nebo z toho, co si přinesou z domu.

Přírodniny využívají dle ročního období (listy na podzim, na jaře zaseté semínka, popř. co najdou během vycházek do přírody). Některé MŠ mají skoro všechny přírodniny, protože mají možnost si je nasbírat v okolí v lese. Vždy, když se to hodí k tématu, jeden ze stolečků slouží k experimentaci, děti objevují nové věci, v řízených činnostech dělají různé pokusy.

Často zmiňované byly přírodniny jako šišky, kaštiny, listy, luštěniny (fazole, kukuřici, hrách, čočka), kamínky, žaludy, kameny, oříšky, klacíky, bukvice, semínka slunečnice a dýně,

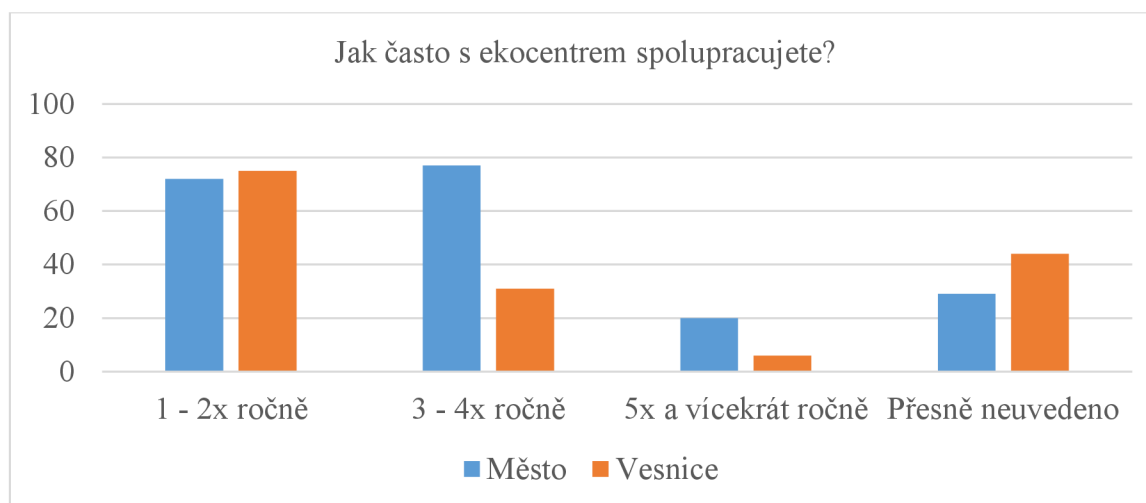
sušené bylinky, mušle, hlemýždí ulity, kůra, štěrk, listy stromů, jehličí, klasy obilovin, peří, skořápky. Součástí přírodovědného koutku jsou také např. obrázky a fotografie přírody, herbář, atlasy zvířat a květin, modely pavouka a mravence, drobný hmyz v krabínce s lupou, stádia vývoje hmyzu v pryskyřici, odlitky zvířecích stop ze sádry, model těla apod. Ke zkoumání přírodnin a pozorování jsou využívány lupy, zkumavky, pěstitelské nádoby, pinzeta, dětský mikroskop, krabíčky s přírodninami, drobný hmyz. Součástí přírodovědného koutku může být také terárium pro strašilky a achatiny či jiné třídní zvíře.

Frekvence spolupráce s ekocentrem během roku

Tab. č 37: Frekvence spolupráce s ekocentrem během roku

Analýza dotazníkové položky č. 17	Město		Vesnice	
	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
1 - 2x ročně	72	36,4	75	48,1
3 - 4x ročně	77	38,9	31	19,9
5x a vícekrát ročně	20	10,1	6	3,8
Přesně neuvedeno	29	14,6	44	28,2
Σ	198	100	156	100

V odpovědích „Přesně neuvedeno“ jsou zahrnuty odpovědi jako např. několikrát ročně, občas, ojediněle, nepravidelně, nahodile, většinou formou školního výletu, příležitostně apod.

Graf č. 19: Frekvence spolupráce s ekocentrem během roku

Komentář: 38,9 % učitelek z mateřských škol z města uvedlo, že během roku spolupracují s ekocentrem 3 - 4x ročně, což byla nejčastější odpověď. Na rozdíl od mateřských škol na vesnici zde byla nejčastější odpověď, že spolupracují 1 - 2x ročně, což představuje 48,1 %. Učitelky z vesnických mateřských škol často uváděly, že míru spolupráce ovlivňuje špatná dostupnost z místa mateřské školy a s tím související časová náročnost kvůli vzdálenosti. Dále v odpovědích učitelky často uvedly, že záleží na konkrétních nabídkách (popř. tématu) ze strany ekocentra. Tyto odpovědi jsme zaznamenaly od učitelek městských i vesnických mateřských škol. Zmíněna byla také odpověď, že návštěvu ekocentra využívají jako školní výlet na konci školního roku. Některé odpověděly, že by osobně uvítaly častější spolupráci.

Organizování akcí s EVVO tematikou v mateřské škole

V následující otázce učitelky uvedly příklady akcí s EVVO tematikou, které organizují mateřské školy v průběhu roku. Získané informace považuje autorka za přínosné a vhodné pro inspiraci v pedagogické praxi.

- **Besedy** v MŠ se včelařem, lesníky, rybářem, den s myslivci (spolupráce s mysliveckým spolkem), chovatelem exotického ptactva, setkání s kynologem, ukázka výcviku dravců, canisterapie, pravidelné návštěvy bylinkové babičky v MŠ
- **Úklid** školní zahrady a okolí, podzimní a jarní brigáda na zahradě MŠ spojená s úklidem školní zahrady společně s dětmi a jejich rodiči (hrabání listů, sekání trávy, doplnění přírodnin do hmatového chodníčku, trhání plevelu, sazení bylin, doplnění potravy do krmítka, úklid a obnova hmyzího domečku, zalévání rostlin), úklid lesa, obce apod., akce často organizovaná v rámci celostátní akce Uklidme Česko
- Akce zaměřené na **třídění odpadu**: Recyklohraní, sběr starého papíru, hliníku, hledání pokladu skřítky Recykláčka, stezka Skřítky Odpadáčka, Skřítek Odpadáček uklízí okolí
- **Projektové dny/ projektový týden** jako např. pedagogický projekt: Co se šustne v lese a chystáme na jaro Putování kapičky Julie (koloběh vody, problematika znečištění vod), výchovně vzdělávací práce v rámci tematického celku „V království draka Odpadáka“ s mnohočetnými aktivitami zaměřenými na EVVO
- **Podzim** – Dýňové slavnosti, Bramboriáda, sběr žaludů a kaštanů pro nové sazenice stromů, společný úklid školní zahrady, Uspávání ježka, Den Země (22.4.), čištění místního potoku i remízků, Poděkování za úrodu, Cibulový jarmark, Dýňobraní, Dýňový den spojený s dlabáním dýní, Den stromů (20.10.), návštěva výstavy Českého zemědělského svazu, Podzimní slavnost, podzimní výlet do lesa, Dožínky, sklizeň

ze zahrádky, moštování ovoce, Uspávání přírody, Uspávání broučků, Světluškový pochod, Zamykání řeky

- **Zima** – Uspávání přírody, zazimování zahrady, Po stopách zvířátek, vycházka do lesa ke krmelci (neseme zvířátkům krmení, zdobení stromečku pro zvířátka), sledování budky ptačí budky webkamerou, Zima je tady, pokusy se sněhem
- **Jaro** – Haló, voláme jaro, oslavy Vítání jara, První jarní den (20.3.), Světový den vody (22.3.), Mezinárodní den ptactva (1.4.), Probudil se malý brouček, návštěva rodičů dětí, kteří chovají např. ovečky, krávy, koně nebo mají mláďata zvířat, návštěva stanice pomoci pro zvířata, návštěva zahradnictví, Probouzení jara, Oslava jara, úklid školní zahrady, Den dětí se zaměřením na živly
- **Léto** – Pozorování života ve vodě a v půdě, Zahradní slavnost (konec školního roku), Školka v přírodě, Borůvková slavnost, Loučení s létem, výpravy do přírody, přírodovědné procházky do blízkého lesa (Pohádkový les, Vandal, Cesta za pokladem), výšlap na Martiňák, každoroční výšlap s dětmi a jejich rodiči na sv. Antonínek, výšlap na mysliveckou chatu s různou tematikou, houbaření s atlasy hub
- **Další akce v průběhu roku:** Učíme se v lese o lese, Sbírka potraviny pro zvířata v ZOO, místní kolo soutěže O zlatou srnčí trofej, Ekologický slabikář (interaktivní divadelní představení), akce Ekoškolky s ekotýmem, výtvarné soutěže na různá témata EVVO, akce Objevujeme přírodu, Začarovaný les, Studánka živé vody, Hledání pokladu v přírodě, Po stopách zvířátek, Ptáčci v našem okolí, návštěva místního statku se zvířaty, Stříhání ovcí a práce s vlnou, návštěva školního včelína ZŠ

Komentář: Mezi odpověďmi nebyly z hlediska umístění mateřských škol významnější rozdíly. Velmi často v obou případech bylo zmiňováno Dýňování nebo dýňobraní, u vesnických mateřských škol se akce jmenovala obecně – poděkování za úrodu, dožínky. Rovněž na obou stranách byl uveden např. Podzimní slavnost, Světlušková slavnost (Uspávání broučků). Na jaře se jedná o Jarní slavnosti nebo jinak řečeno Vítání jara, v případě léta zase Letní slavnost atd. Dá se konstatovat, že mateřské školy obecně hodně využívají výročí k uskutečnění akcí s EVVO tematikou jako je Den země, první jarní den, Den ptactva, Den vody. Mezi další akce patří hledání pokladu, návštěva místního statku, návštěva školního včelína ZŠ, ZOO atd.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Bc. Kamila Hudečková
Katedra nebo ústav:	Katedra primární a preprimární pedagogiky
Vedoucí práce:	Mgr. Alena Srbená, Ph.D.
Rok obhajoby:	2021

Název práce:	EVVO v podmínkách současné mateřské školy
Název v angličtině:	Environmental education and awareness in conditions of present kindergarten
Anotace práce:	Diplomová práce je zaměřena na problematiku environmentální výchovy, vzdělávání a osvěty v mateřské škole. Teoretická část se zabývá současnou mateřskou školou, vytyčením environmentální výchovy, didaktickým vymezením její realizace v mateřské škole a možnostmi podpory a zohlednění rizik. Empirická část práce zkoumá rozdíly v realizaci environmentální výchovy v mateřských školách ve městě a na vesnici. Hlavním výzkumným nástrojem diplomové práce je nestandardizovaný polostrukturovaný dotazník.
Klíčová slova:	EVVO, environmentální výchova, předškolní vzdělávání, mateřská škola, dítě předškolního věku, RVP PV, dotazník
Anotace v angličtině:	The diploma thesis focuses on Environmental education and awareness in conditions of present kindergartens. The theoretical part deals with the current kindergarten, the specification of environmental education, the didactic definition of its implementation in kindergarten and the possible support and consideration of risks. The empiric part examines differences in application of environmental education between kindergartens located in a city and a village. The research tool used in the theses is the non-standardized semi-structured questionnaire.

Klíčová slova v angličtině:	Environmental education and awareness, environmental education, preschool education, kindergarten, child of preschool age, preschool curriculum, questionnaire
Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1 – Přepisy polostrukturovaných rozhovorů Příloha č. 2 – Otevřené kódování rozhovorů s učitelkami mateřských škol Příloha č. 3 – Závěr pilotáže Příloha č. 4 – Nestandardizovaný polostrukturovaný dotazník Příloha č. 5 – Výsledky doplňujících otázek z dotazníku
Rozsah práce:	81 stran
Jazyk práce:	Český jazyk